

Putnī dabā

89 (2021/1)

**Katram
LOB biedram –
savs stāsts**

**Piezemētais
2021. gada putns –
laukirbe**

**Saruna ar
LOB prezidenti
Antru Stipnieci**

ISSN 0132-2834

89 >

9 770132 283008

Putni dabā

89 (2021/1) LOB žurnāls

Galvenais redaktors / Editor-in-chief

Agnis Bušs
E-pasts:
agnis@putnidaba.lv
http://putnidaba.lv

Redakcija / Editorial board

Kitija Balcare
Inga Freiberga
Oskars Keišs
Mareks Kilups
Viesturs Ķerus
Jānis Ķuze
Ruslans Matrozis
Ieva Mārdega

Literārā redaktore / Literary editor

Daina Vilemsone

Tulkotāja / Translators

Liene Kalniņa

Māksliniece / Design

Ilze Bojāre

Vāka foto / Cover picture

Rolands Linejs

Izdevējs / Publisher

Latvijas Ornitoloģijas biedrība
Skolas iela 3,
Rīgā, LV-1010
Tālrunis: 67221580
E-pasts: putni@lob.lv
www.lob.lv

Žurnāla "Putni dabā"

reģistrācijas apliecības numurs: 1716
Tirāža: 1000 eks.

ISSN 0132-2834

© 2021 Latvijas Ornitoloģijas biedrība

Zīmējumu un fotogrāfiju

autortiesības saglabā to autori

Žurnālu elektroniski meklē

www.putnidaba.lv

Biedrības misija ir saglabāt daudzveidīgu un dzīvotspējīgu Latvijas savvaļas putnu faunu.

Latvijas Ornitoloģijas biedrība

dibināta 1985. gadā un ir lielākā sabiedriskā dabas aizsardzības organi zācija Latvijā, kas apvieno ap 600 biedru. LOB kopš 1994. gada Latvijā pārstāv starptautisko putnu aizsardzības organizāciju savienību *BirdLife International*.

Par LOB biedru var kļūt jebkurš interesents, aizpildot anketu un samaksājot biedru naudu.

The LOB mission is to conserve diverse and viable wild bird fauna in Latvia.

The Latvian Ornithological Society (LOB)

was founded in 1985 and anyone interested in birds and nature conservation can join.

Prezidente / President:

Antra Stīpniece

Pārstāvju padome / Council:

Ainārs Auniņš, Mareks Kilups,

Edgars Lediņš, Ruslans

Matrozis, Ieva Mārdega, Otars

Opermanis, Ilze Priedniece,

Jānis Priednieks

Goda biedri /

Honorary members:

Pēteris Blūms, Zigrīda

Jansone, Aivars Mednis,

Māris Strazds

Valde / Board:

Viesturs Ķerus,

Dace Andžāne

Rekvizīti / Details:

Latvijas Ornitoloģijas

biedrība,

reģ. nr. 40008002230,

AS Swedbank, Kaļķu ielā 26,

LV-1050, Rīgā,

IBAN konta nr.

LV34HABA000140J035491

MOTACILLA

SIA "Motacilla"

Tas ir LOB un E.Lediņa veidots uzņēmums, kurš specializējas dabas ekskursiju organizēšanā un pārdod putniem noderīgas lietas – putnu būrītšus, barotavas, noteicējus u.c. www.motacilla.lv

"Motacilla" piedāvā:

Putnu vērošana. Mēs jaunradām un izstrādājam putnu vērošanas ekskursiju maršrutus gan Latvijā, gan ārpus tās.

Ar putniem un dabu saistītu preču

tirdzniecība. Mūsu piedāvājumā ir preces, kas palīdzēs atklāt un tuvinās jums putnu pasauli, kā arī palīdzēs iepazīt dabu un būt tajā.

Putnu iepazīšanas semināru un

konferenču veidošana. Mūsu lektori iepazīstinās jūs ar Latvijas savvaļas putnu daudzveidību, mācot tos atpazīt pēc izskata un balss.

Motacilla, Ltd.

LOB and E. Ledins joint venture created to organise nature tours and sell bird related items – birdhouses, bird feeders, bird guides, etc. Visit www.motacilla.lv.

Motacilla offers:

Bird watching. We create and develop routes for bird watching tours both in Latvia and abroad.

Shop for bird related items.

We offer merchandise, which will help you to discover the world of birds and draw you nearer to them. Also it will help you to get to know and enjoy nature better.

Bird seminars and conferences.

Our lecturers will introduce you to the wild birds of Latvia, and you will learn, how to identify them by sight and sound.

Foto: Rolands Linejs

Uz pirmā vāka:
Laukirbe *Perdix perdix*

Latvijas
vides
aizsardzības
fonds

Žurnāla vāki drukāti uz
Arctic Volume White 200g papīra un
žurnāla iekšlapas uz G-print 115g.

Žurnāls tapis ar Latvijas vides aizsardzības fonda,
"Karšu izdevniecības Jāņa sēta", Arctic Paper un privāto ziedotāju atbalstu.

Saturs

2 Katram LOB biedram – savs stāsts /Kitija Balcare/

4 Piezemētais 2021. gada putns – laukirbe /Viesturs Ķerus/

Foto: Jānis Jansons /putni.info

6 13 gadu sapnis piepildījies. Izdota grāmata “Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017” /Otars Opermanis/

8 Ornitoloģija paudzēs. Saruna ar LOB prezidentu Antru Stipnieci /Viesturs Ķerus, Kitija Balcare/

Foto: Jānis Vīksne

13 Melnplecu klijas *Elanus caeruleus* novērojums – jauna putnu suga Latvijā /Edgars Smislovs/

14 Tuvplānā – lielo gauru ģimeņu dzīve līkšķilē /Atis Balodis, Kitija Balcare/

Foto: Māriete Meļņika

16 Migrējošo putnu un sikspārņu monitorings Papē /Oskars Keišs, Gunārs Pētersons, Ivo Dinsbergs, Viesturs Vintulis/

Foto: Ivo Dinsbergs

20 Galda spēle “Putna dzīve”

22 Parasto putnu skaita pārmaiņas 2005–2020: dilstošo sugu skaits turpina pieaugt /Ainārs Auniņš/

Foto: Ainārs Auniņš

29 Plēsīgo putnu monitorings 2020. gadā /Jānis Reihmanis, Andris Avotiņš/

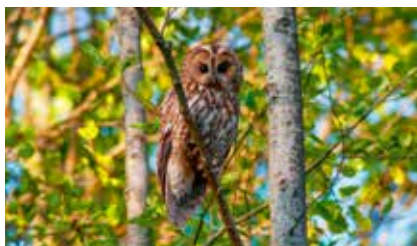

Foto: Pēteris Daknis

34 Griežu skaits Latvijā pēdējos 5 gados strauji samazinās. Pārskats par naktsputnu monitoringu Latvijā 2020. gadā /Oskars Keišs/

Foto: Rolands Līnejs

40 Lasi par putniem!

Kļūt par LOB biedru ir pavisam vienkārši – aizpildi šo anketu (vai to meklē www.lob.lv) un samaksā biedru naudu.

LOB biedri saņem žurnālu “Putni dabā” bez maksas, dažādas publikācijas par putniem, kā arī atlaides, iegādājoties LOB un SIA “Motacilla” preces, t.sk. grāmatas, T-krekus u.c., kā arī piedaloties dažādos pasākumos un putnu vērošanas ekskursijās.

Samaksāt biedru naudu var ar pārskaitījumu.

Rekvizīti pārskaitījumiem:
Latvijas Ornitoloģijas biedrība,
reģ. nr. 40008002230,
AS Swedbank, Kaļķu ielā 26,
LV-1050, Rīgā,
konta nr. LV34HABA000140J035491
Mērķis: LOB biedru nauda par ... gadu

Biedru nauda par 2021. gadu
Pieaugušajiem: 15,00 EUR gadā.
Jauniešiem līdz 21 gada vecumam un pensionāriem: 5,00 EUR gadā.
Biedriem ar pasta adresi ārzemēs: 30,00 EUR gadā.

Ģimenes biedri – šai biedru grupai ir kopēja pasta adrese visiem sūtījumiem vienā eksemplārā, bet katram ir pilntiesīga LOB biedra statuss. Šie biedri maksā vienu pilnu biedru naudu (15,00 EUR) un 1,00 EUR par katru nākamo ģimenes biedru.

Skolu grupa – vadītājs maksā 9,00 EUR gadā. Skolotājs var maksāt samazināto biedru naudu, ja iesaista skolēnus (skolēniem nav jābūt LOB biedriem) LOB skolu programmā “Putni un mēs” un sniedz LOB pārskatus par paveikto.

Mūža biedri – par tādu var kļūt, samaksājot biedru naudu par turpmākajiem 25 gadiem.

LOB biedra pieteikuma anketa
Jā, es vēlos iestāties LOB!

Par sevi sniedz šādas ziņas:

Vārds, uzvārds
Personas kods
Nodarbošanās
Darba (mācību) vieta
e-pasts
Tālrunis
Pasta adrese
LV–

PUTNI IR MŪSU DABĀ

Skaidrs, ka iemesls, kāpēc savulaik pievērsos ornitoloģijai, bija interese par putniem. Taču, strādājot LOB, esmu pārliecinājies, ka mēs strādājam ne tikai putnu, bet arī cilvēku labā. Jo īpaši spilgti to apliecināja kāda kundze, kas zvanīja uz LOB, jo šajā pandēmijas un izolācijas aizēnotajā laikā viņas vienīgais prieks bija putnu vērošana un LOB klausules galā bija kāds, kam par to pastāstīt. Kundzei, kas nevar iziet no mājām, un dedzīgam lauka ornitologam, ko sieva mājās nevar noturēt, kopīgs ir tas, ka putni dod piepildījumu. Mūsu saiknes ar putniem ir tik ārkārtīgi dažādas, bet skaidrs ir tas, ka putni mums ir vajadzīgi. Turklāt tie ir vajadzīgi ne tikai mums, bet visai dabas sistēmai, kurā mēs dzīvojam. Un tāpēc ir LOB – lai mēs visi, kam putni rūp, varētu sanākt kopā un apdomāt – kā tieši es varu palīdzēt putniem, tā palīdzot arī sev un saviem līdzilvēkiem. Ikkatrs no mums var kaut ko dot, un to apliecina arī LOB biedru stāsti.

VIESTURS ĶERUS
LOB valdes priekšsēdētājs

Katram LOB biedram – savs stāsts

KITIJA BALCARE,
kitija@lob.lv

Lai atklātu, ka pārsteidzoša daudzveidība novērojama ne tikai putnu pasaulē, bet arī Latvijas Ornitoloģijas biedrības (LOB) vairāk nekā 600 biedru vidū, 2020. gada rudenī uzsāktis videostāstu cikls "Putnustāsti. Personība". Tā ir iespēja tuvāk iepazīt daļu no biedriem, uzzināt viņu pieredzē balstītos spārnotos padomus, kas ļauj uzlabot attiecības putnu un cilvēku vidū, kā arī noskaidrot katram biedram personīgi nozīmīgu putnu sugu.

Personīgais rituāls

LOB biedra un LOB Rīgas vietējās grupas dalībnieka **Mika Stūriša** vārdu var ieraudzīt pie pārsteidzošiem putnu portretiņiem. Iepazīstoties ar Miku videostāstā, iespējams uzzināt, kā un kāpēc aizsākās viņa putnu vērošanas gaitas un kāds ir viņa padoms tiem, kuri grib savā fotoalbumā izcilu putna fotogrāfiju.

Pats Miks putnu vērošanu uztver kā sava veida apzinātības praksi: "Tā ir koncentrēšanās uz šo mirkli. Tad, kad ķer fotoaparātā kadru ar putnu vai centies to saskatīt un atpazīt ar binokli, ne par ko citu tai mirkli nevari domāt. To izbaudu, tas man dod atslodzi. Agri no rīta, pirms saullēkta, dodies uz vietu, kur ceri kaut ko ieraudzīt. Tas kļuvis par rituālu."

No makšķeres pie binokļa

Sacenšanās putnu skaitīšanā, ievērojot absolūtu godīgumu un nemelojot, kas pilnīgi nav saistīts ar cilvēku ikdienu dzīvi, kur nu vēl ar makšķernieku stāstiem, bija pārsteidzošs bruņnieciskums, kas no makšķerēšanas lika pievērsties putnu vērošanai **Valdim Zariņam** – LOB biedram kopš 2018. gada. Putnus Valdis vēro lielākoties Vidzemē, Amatas novada apkaimē, bet ikdienu aizvada būvmateriālu ražotnē "Lode".

Videostāstā iespējams uzzināt, kā sākās Valda aizraušanās ar putniem, savukārt padomu sadaļā – gūt ieska-tu un praktiskus ieteikumus putnu būru izgatavošanai pašu rokām, kas ir kļuvusi par vēl vienu Valda un putnu dzīvei svarīgu nodarbi.

Putni stāsta, kā saimniekojam

Saruna ar LOB ģimenes biedriem žurnālisti **Paulu Gulbinsku** un fotogrāfu **Gintu Ivuškānu** videostāstā mudina pārdomāt savas un dabas,

Izgriez un atsūti!

Par LOB biedru var kļūt ikviens, aizpildot biedra anketu un samaksājot biedru naudu.

Atzīmējiet savu biedra kategoriju

pieaugušais 15,00 €

pensionārs 5,00 €

jaunieši līdz 21 gada vecumam 5,00 €

Saskaņā ar LOB statūtiem personām līdz 16 gadu vecumam, lai iestātos biedrībā, nepieciešama vecāku vai aizbildņa atļauja. Šo aili lūdzam aizpildīt jauniešu vecākiem vai aizbildņiem.

Paraksts / atšifrējums

Ģimenes biedri

ģimenes galva 15,00 €

katrs nākamais ģimenes loceklis 1,00 €

Paraksts

Datums

Lūdzu, aizpildiet šo anketu www.lob.lv un nosūtiet Latvijas Ornitoloģijas biedrībai, Skolas ielā 3, Rīgā, LV-1010

Foto: Agnis Bušs

Foto: Agnis Bušs

Putnustāstu filmēšanas aizkulisēs.

tostarp putnu, attiecības, attieksmi pret saimniekošanu, kā arī vērtības, pieņemot lēmumus ikdienā. “Kad sāc iedziļināties un izprast, kāda ir putna dzīve, cik putni ir ārkārtīgi daudzveidīgi un fascinējoši tepat Latvijā un, protams, arī kāda ir putnu saistība ar vides jautājumiem, tas sāk radīt dziļāku interesi,” stāsta Paula, atceroties brīdi, kad abi ar vīru Gintu 2018. gadā nolēma pievienoties LOB biedru pulkam. “Putni ļoti labi pastāsta cilvēkam, kā mēs dzīvojam, kā saimniekojam, kādos biotopos putni ir dzīvojuši un kur tie ir spiesti meklēt sev jaunas mājas.”

Saskaitīsim vismaz žubītes

Savukārt **Ilze Bojāre**, kas ir LOB biedre kopš 2010. gada, lai gan dzīvo Rīgā, ir arī LOB Cēsu vietējās grupas dalībniece. Ilze līdz šim bijusi žurnāla “Putni dabā” redaktore un māksliniece un ir arī šogad iznākušās apjomīgās un informatīvi bagātīgās grāmatas “Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017” māksliniece.

Neskatoties uz aktīvu putnu vērošanas dzīvi, Ilze tomēr atzīst, ka arī pašai ik pa laikam nākas piedzīvot izmisuma pilnas situācijas. Piemēram, dodoties uzskaites maršrutā, pēkšņi šķiet, ka putnu daudzums nav iespējams atpazīt atsevišķas balsis. Tādā mirklī noder kāda pieredzējuša drauga plecs un mierinājuma vārdi, ka tā mēdz gadīties un ka jādomā vien tālāk, kaut vai saskaitot pēc balsis vien vieglāk atpazīstamās žubītes.

Būt pilsoniski atbildīgiem

“Dati par dabas stāvokli Eiropas Savienībā liecina, ka 81% biotopu un 63% sugu, kuras aizsargā Dzīvotņu direktīva, kā arī 39% putnu sugu Eiropas Savienībā ir sliktā stāvoklī. Tas viennozīmīgi liecina par nepietiekamu rīcību un politiskās gribas trūkumu. Šis ir izšķirošs brīdis ikvienam, lai uzlabotu savu attieksmi pret dabas aizsardzību. Ceram, ka projekta gaitā augs tādu Latvijas iedzīvotāju skaits, kuri ne vien tic personīgajai spējai ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus, bet arī paši aktīvi iesaistās pilsoniskajās aktivitātēs,” uzsver LOB valdes priekšsēdētājs Dr. biol. Viesturs Ķerus.

Saistībā ar projektu “Latvijas Ornitoloģijas biedrības interešu pārstāvība un sabiedrības iesaiste” LOB ne tikai gatavo videostāstu ciklu par LOB pieredzi pilsoniskajās aktivitātēs un

dabai draudzīgā rīcībā, mudinot arī pārējo sabiedrību iesaistīties pilsoniskās aktivitātēs un lēmumu pieņemšanas procesos. Tā darbojas arī sugu un biotopu aizsardzības un dabas resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas jomā, iesaistoties darba grupās, veic politikas plānošanas dokumentu izvērtējumu, sniedz atzinumus par organizācijas darbības jomām atbilstošajiem normatīvo aktu projektiem. Projekts norisinās no 2020. gada septembra līdz 2023. gada decembrim.

Summary

Each LOB member has their own story /Kitija Balcare/

In order to discover that surprising diversity can be observed not only in the world of birds, but also among the more than 600 members of the Latvian Ornithological Society (LOB), in the autumn of 2020, a series of video stories *Bird Stories*.

Personality was started. It is an opportunity to get to know some of the members better, to learn useful, bird-friendly tips based on their experience, which allows us to improve the relationship between birds and humans, as well as to find out which bird species is important to each member personally. These video stories are part of a project implemented with the support of Active Citizens Fund.

Videostāstu cikls “Putnustāsti. Personība” top, pateicoties projektam “Latvijas Ornitoloģijas biedrības interešu pārstāvība un sabiedrības iesaiste”, ko finansē Islande, Lihtenšteina un Norvēģija caur Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas grantu programmu “Aktīvo iedzīvotāju fonds”.

Iceland
Liechtenstein
Norway **Active citizens fund**

Videostāstu cikls “Putnustāsti. Personība” skatāms LOB Youtube kontā: <https://ej.uz/putnustasti>

Piezemētais 2021. gada putns – laukirbe

VIESTURS ĶERUS,
viesturs@lob.lv

Tradicionāla “Gada putna” akcijas daļa ir aicinājums iedzīvotājiem ziņot par attiecīgajā gadā daudzīnātās sugas novērojumiem. Šāds ziņu ievākšanas veids laukirbes gadījumā ir īpaši aktuāls, jo tā vien šķiet, ka tieši nejausi šo sugu izdodas redzēt visbiežāk. Katrā ziņā neviena no LOB īstenotajām monitoringa programmām nesniedz pietiekami daudz informācijas, lai varētu novērtēt laukirbju skaita pārmaiņas. Taču tas, ko mēs par šo sugu zinām, liecina, ka tai neklājas labi.

Iepazīsimies!

Pirms izklāstīšu to, kā laukirbei klājas, gribu iepazīstināt ar pašu 2021. gada putnu. Laukirbe ir drukns baloža lieluma putns, kas pieder pie vistveidīgo putnu kārtas. Kā jau vistveidīgajiem pieklājas, laukirbes apspalvojums pamatā ir brūni raibs (pagaidām atliksim malā medņu un

rubeņu gaiļus, kuru tērps domāts, lai izrādītos). Sugai raksturīgas pazīmes ir ruda seja un tumšbrūns pakavveida laukums uz vēdera (tēviņiem izteiktāks, mātītēm var arī nebūt nemaz).

Otra vistveidīgajiem putniem raksturīga iezīme ir turēšanās pie zemes. Medni, rubeni un mežirbi tomēr nereti gadās redzēt sēžam kokā, savukārt laukirbe gan tā nedara. Arī lido tā ļoti nelabprāt – no briesmām mēģina izbēgt skrienot. Tāpat kā grieze, kas gan nav vistveidīgais putns, bet dzīvo laukirbei kaimiņos un varbūt reizēm ir ar to sajaucama.

Ja nu tomēr gadās redzēt laukirbi izspurdzam no zāles, vērts atcerēties, ka šim putnam ir rūsganas astes malējās spalvas, un promlidojumā tās ir labi redzamas. Savukārt izceltai griezei labi pamanāmi ir kastaņbrūnie spārni. Droši vien paipalu, kas augumā drīzāk ir kā strazds, nevis balodis, ar laukirbi nesajausiet.

Laukirbēm var atšķirt dzimumus. Tēviņiem ir izteikts melns plankums uz vēdera, savukārt mātītēm tā nav vai ir neliels.

Pie zemes laukirbe turas arī ģeogrāfiskā izpratnē, t.i., tā ir nometniece – Latvijā pavada gan ziemu, gan vasaru.

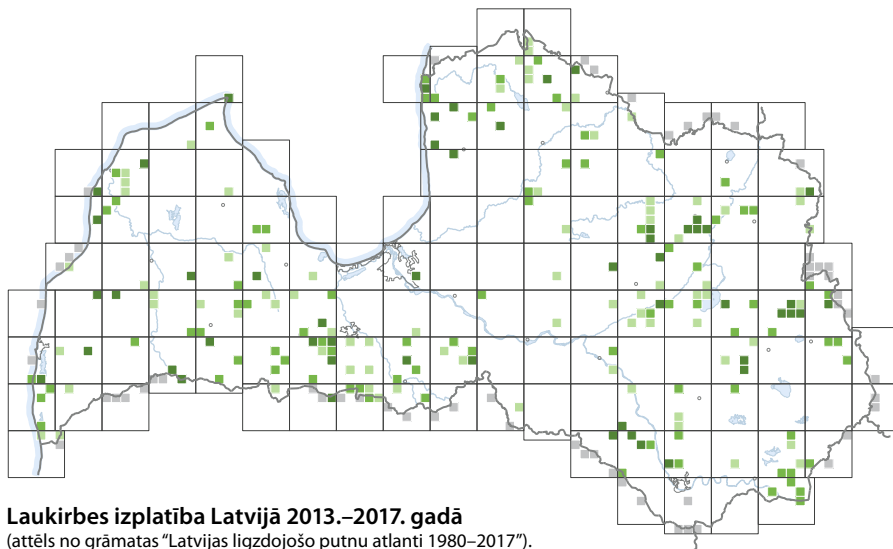
Barība un vairošanās

Laukirbe, kā jau rāda nosaukums, dzīvo laukos – vietās, kur pieejams daudz dažādu sēklu, piemēram, laukmalās, grāvmalās un līdzīgās vietās, kas nereti ir arī ceļmalas. Tieši tā – no lauka uz ceļa iznākušas – visbiežāk arī cilvēkiem tās izdodas novērot. Ziemā laukirbes var kļūt cilvēkam vēl tuvākas, ienākot pagalmos, kur mazāk sniega un vairāk iespēju sameklēt barību. Var mēģināt laukirbi arī saklausīt – pavasarī vakara vai rīta krēslā var gādīties dzirdēt tās čerksotošo saucieni “kerrr-ik kerrr-ik”.

Agrā pavasarī veidojas laukirbju pāri, bet aprīlī–maijā ar sausu zāli un lapām izklātā iedobītē garāku augu aizsegā tiek dētas olas. Tās ir vienkāršainas – no dzeltenbrūnām līdz olīvbrūnām. Laukirbēm gadā ir tikai viens dējums, un tajā parasti ir 9–20 olas, bet var būt arī vairāk. Olas perē tikai mātīte, taču tēviņš turas turpat tuvumā, un, kad pēc 23–25 dienu perēšanas izšķīlušas mazuļi, tos vadā un pieskata abi pieaugušie. Tāpat kā citiem vistveidīgajiem putniem arī laukirbei mazuļi ir ligzdbēgļi. Jau pirmajā dienā tie var atstāt ligzdu un drīz vien iegūt arī lidspēju, taču kopā ar vecākiem tie turas līdz pat nākamajam pavasarim.

Pieaugušās laukirbes ir augēdājas – tās pārtiek no augu zaļajām daļām un sēklām, taču mazuļi sākumā pārtiek tikai no kukaiņiem un citiem bezmugurkaulniekiem. Tātad laukirbju dzīvei piemērotas ir tādas vietas, kur bagātīgi pieejamas gan sēklas, gan kukaiņi.

Foto: Jānis Jansons / putni.info

Laukirbes izplatība Latvijā 2013.–2017. gadā
(attēls no grāmatas "Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017").
Distribution of Grey Partridge in Latvia in 2013–2017
(picture from the book "Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017")

Tikt pie barības bargā ziemā ar dziļu sniegu nav viegli, un šādos apstākļos daudz laukirbju iet bojā. Aukstas naktis vieglāk pārļaut, saspiežoties kopā, tāpēc ģimenes turēšanās kopā līdz pavasarim ir ļoti saprātīga pieeja. Savulaik, kad laukirbe Latvijā vēl bija medījams putns, cilvēki tās cītīgi piebaroja, arī tā uzlabojot pārziemošanas iespējas.

Laukirbei klājas slikti...

Vērtējot putnu populāciju pārmaiņas Eiropā kopumā, iezīmējas divas putnu grupas, kam klājas īpaši slikti – tālie migranti (gājputni, kas ziemu pavada Āfrikā) un lauku putni. Laukirbe pieder pie otrās grupas, un lielākajā daļā Eiropas Savienības valstu laukirbju populācija sarūk.

Kā jau minēju, izmantojamus datus par sugas populācijas pārmaiņām Latvijā, no monitoringa programmām šobrīd iegūt nevaram. Jaunākie aprēķini par to, cik šo putnu Latvijā ir, balstīti uz ligzdojošo putnu atlantu datiem. Tiek lēsts, ka 2018. gadā te ligzdoja 500–1100 pāru. Izplatība sarukusi gan starp 1980.–1984. un 2000.–2004. gadu, gan starp 2000.–2004. un 2013.–2017. gadu. Tātad skaidrs ir tas, ka Latvijā, tāpat kā Eiropā kopumā, laukirbju kļūst mazāk.

Gājputnu gadījumā populācijas lejupslidē var būt vainojami apstākļi arī ziemošanas vietās un ceļā uz tām, savukārt nometnieku gadījumā

problēmas jāmeklē tepat uz vietas. "Intoksikācija ar pesticīdiem, granulētajiem minerālmēsliem un kodinātām sēklām. Iet bojā mehanizēto pļaušanas darbu rezultātā. Ligzdošanas biotopu iznīcināšana saistīta ar lauksaimniecības intensifikāciju (meliorācija, lauku masivizācija un robežjoslu izušana, monokultūru ieviešana). Atsevišķos gados skaitu limitē pārmērīgi savairojušies dabiskie ienaidnieki (lapsa, jentotsuns), kā arī bargas ziemas," tā krasā laukirbju skaita samazināšanās kopš 20. gs. 40. gadu beigām skaidrota 1985. gadā izdotajā "Latvijas PSR Sarkanajā grāmatā".

Mēs Latvijā kopš 1985. gada neko vairāk par laukirbi ietekmējošiem faktoriem neesam uzzinājuši, jo īpašu pētījumu par šo sugu nav bijis. Tomēr ir skaidrs, ka Sarkanās grāmatas autoriem lielā mērā bijusi taisnība, jo šie paši iemesli tiek minēti, runājot par sugas skaita samazināšanos Eiropā kopumā.

Ziemā laukirbju bariņi nereti dodas barības meklējumos arī tuvāk cilvēkiem.

...bet jūs varat palīdzēt

Iespējams, tiem, kas vēlētos palīdzēt laukirbei, pirmā doma būs – piebarošana ziemā. Jā, var mēģināt arī to, piemēram, izveidojot egļu zaru nojumīti un paberot tajā sēklas. Taču vislabāk būtu nodrošināt tām iespēju atrast barību pašām, turklāt visu gadu. Zāļainas laukmalas, ko nopļauj tikai reizi divos trīs gados (un ne visas uzreiz!), nodrošinās pieaugušām laukirbēm nepieciešamās sēklas barībai un slēptuves ligzdošanai, bet pēc sekmīgas ligzdošanas ļaus atrast mazuļiem kukaiņus. Vērts apdomāt arī šādu "malu", t.i., zālāja joslu, ierīkošanu arī laukam pa vidu. Atceresimies, ka viena no laukirbes bēdām ir lielu vienlaidu lauku veidošana. Protams, šajās joslās nevajadzētu lietot nekādus pesticīdus, kas pat tad, ja laukirbes tieši nesaindēs, samazinās tām pieejamās barības daudzumu.

Ja nu pats ar lauksaimniecību nenodarbojaties, taču dzīvojat laukos, mazliet aizaudzējiet kādu stūri savā pagalmā, atceroties, ka ziemā laukirbes nekautrējas meklēt barību cilvēka tuvumā. Protams, tad būtu svarīgi, lai pa jūsu mazliet aizaudzēto pagalmu brīvi neskraidītu suns vai kaķis.

Ja neesat ne lauksaimnieks, ne laucinieks, bet laukos mēdzat iegriezties, jūs varat laukirbei palīdzēt, uzlabojot mūsu zināšanas par šo sugu. Tātad, ja gadās satikt ar 2021. gada putnu, atcerieties šo tikšanos reģistrēt portālā vai lietotnē Dabasdati.lv!

Summary

The grounded Bird of the Year 2021 – Grey Partridge /Viesturs Ķerus/

LOB has chosen the Grey Partridge as the Bird of the Year 2021. It is a medium sized sedentary grouse species, inhabiting farmland habitats. Though precise data on the population size and trends is lacking, the data we do have make us think that the the Grey Partridge population in Latvia is declining, as it is in most European countries. It is likely that the reasons for the decline are the same as elsewhere in Europe: intensification of agriculture, change of small farms to large monoculture fields, increase in pesticide use and probably also predation. If you manage to observe the Grey Partridge, please submit the data to the portal Dabasdati.lv.

Foto: Ainars Mankus / ainars.net

13 gadu sapnis piepildījies

IZDOTA GRĀMATA "LATVIJAS LIGZDOJOŠO PUTNU ATLANTI 1980–2017"

OTARS OPERMANIS,
opermanis@gmail.com

Skatoties uz šo grāmatu, atceros, ka 2008. gada vasarā izmisīgi mēģināju atrast finansējumu 2000.–2004. gada Latvijas ligzdojošo putnu atlanta publicēšanai. Taču drīz pēc tam dzīve iegrozījās tā, ka bija jādomā par pašas Latvijas Ornitoloģijas biedrības (LOB) finansiālo izdzīvošanu, un atlanta izdošana palika otrajā plānā. Tomēr labāk vēlāk nekā nekad, tāpēc ir ļoti patīkami redzēt, ka šis sapnis pēc 13 gadiem ir piepildījies, turklāt ar lielu pievienoto vērtību!

Izplatības atlants nav romāns, ko lasa no pirmās līdz pēdējai lappusei. Tam ir vairāk izziņas funkcija, un lasītājs, visdrīzāk, atlantu vispirms šķīrstīs, lai sameklētu informāciju par kādu konkrētu sugu vai sugām, nevis sāks lasīt no sākuma. Līdz ar to informācijas izkārtojuma jābūt loģiskam un lietotājam draudzīgam, bet izklāstam – lietišķam un koncentrētam. Manuprāt, šī grāmata lieliski tiek galā ar savu misiju: tā maksimāli izmanto kartes, grafikus un tabulas, lai pasniegtu informāciju uzskatāmā veidā. To var teikt ne tikai par sugu atvērumiem, bet arī par ievadnodaļu par dabas apstākļiem un to pārmaiņām Latvijā pēdējās dekādēs. Sugas atvēruma skaidrojumi ir pietiekami, lai visu varētu ātri uztvert. Tas, ka "Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017" būtībā atspoguļo četru atlantu kampaņu rezultātus, nedarija autoru uzdevumu vieglāku, taču ir izdevies izstrādāt visai asprātīgu formātu, kas vienlaikus ir izklaidējošs, tajā pašā laikā saglabā nopietna zinātniska izdevuma seju.

Vienīgais ieteikums būtu – satura rādītājā varēja iekļaut arī lappuses, kurās atrodami konkrētu sugu atvērumi. Tagad lasītājam vai nu attiecīgā lappuse jāmeklē sugu indeksā izdevuma beigās, vai arī intuitīvi jāšķirsta grāmata, paļaujoties uz savām putnu sistematikas zināšanām. Diemžēl sistematika ir nozare, kas pēdējā laikā ir bieži mainījusies, un šīs grāmatas autori citīgi sekojuši šīm pārmaiņām. Bet lasītājs, kurš varbūt ir palaidis garām kārtējās pārmaiņas, būs pārsteigts, neatrodot sugas pierastajās vietās, piemēram, piekūnus blakus citiem dienas plēsīgajiem putniem.

Ļoti laba ideja attiecībā uz fotoattēliem: putns un tam raksturīgais biotops. Man ļoti patīk īpaši biotopa fotogrāfiju atlase, ko gan ne vienmēr varu teikt par putniem. Piemēram, grūti saprast, ar ko fotogrāfiju redaktoru uzrunājusi tieši šī vistu vanaga fotogrāfija, kurā redzamajam jaunajam putnam ap kāju ir dīvains priekšmets. Vistu vanags noteikti nav suga, kurai nevarētu atrast jēgpilnākas fotogrāfijas. Tomēr tas nebūtu jāuzskata par lielu trūkumu, jo diez vai šī grāmata būs tas izdevums, kur lasītāji primāri vēlēties baudīt fotoattēlus.

Autori diskusijas nodaļas sākumā norāda, ka izplatības datiem, kas vākti pēc atlanta metodikas, ir sava specifika. Daudz kas ir atkarīgs gan no dalībnieku skaita, gan laika, kas tiek pavadīts, veicot putnu reģistrāciju. Manuprāt, zīmīgs to apstiprinošs elements katras sugas atvērumā ir krāsainās kartes, kur tiek salīdzināti kvadrāti, kas ziņoti 2000–2004 un 2013–2017 atlanta laikā. Varētu gaidīt – ja sugas tendence ir sarūkoša,

tad kartē vajadzētu dominēt sarkanajai krāsai, ja stabila – dzeltenajai, bet, ja pieaugoša – zilajai. Tomēr šādu sugu ir pārsteidzoši maz, un vairākums karšu ir ļoti raibas: tajās pārstāvētas visas pieminētās krāsas un nav izteiktas dominances nevienai no tām. Dažreiz pat liekas, ka putni vienkārši masveidā pārcēlušies no viena atlanta kvadrāta uz citu. Protams, visdrīzāk tā nav, un šeit parādās dalībnieku skaita un aktivitātes īpatnību efekts.

LOB prezidente Antra Stīpniece grāmatas ievadā piemin paaudžu maiņu. Taču mainījušies ir ne tikai cilvēki, bet arī viņu aprikojums un uzvedība. Pirmā Latvijas ligzdojošo putnu atlanta datu vākšanas laikā novērotāji lielākoties pārvietojās ar sabiedrisko transportu un kājām un viņu teju vienīgais aprikojums bija binoklis (kādu mūsdienās neviens sevi cenošs ornitologs kaklā nekārtu), piezīmju grāmatiņa un puslīgālas pārfotografētas apvidus kartes ar kvadrātu robežām lielā mērogā. Pēdējā atlanta laikā lielais vairākums pārvietojas ar privāto automašīnu, izmanto interaktīvās karšu aplikācijas ar dažādiem telpiskās informācijas slāņiem viedtālrunos un novērojumu reģistrē Dabasdati.lv portālā. Ornitokomplektā mūsdienās, ja neskaita kokākāpējus, bez binokļa bieži ir teleskops, GPS, putnu balsu atskaņotājs, fotoaparāts ar teleobjektīvu un pat drons.

Pirmajās atlantu kampaņās, manuprāt, novērotāji vairāk meklēja putnu ligzdas, lai pierādītu ligzdošanu; LOB ligzdu kartīšu programma noritēja rokrokā ar atlanta kampaņu. Tas attiecīgi prasīja doties lielākos džungļos. Arī tāpēc, ka bija mazāk

Ornitoloģija paaudzēs

SARUNA AR LOB PREZIDENTI ANTRU STĪPNIECI

VIESTURS ĶERUS, KITIJA BALCARE

Jūras putnu aviouzskaišu dalībniekam "nekas nav jādara" – tikai pacietīgi jāsež un jāstāsta, ko redz.
15.04.2011.

Viesturs Ķerus: Pastāsti, kā tu kļuvi par ornitoloģi? Vai, ņemot vērā tavus priekštečus, tev vispār bija cita izvēle?

Antra Stīpniece: Priekšteču loma ir nenoliedzama. Ar vecvectēvu Jāni Viksni mēs bijām šai pasaulē kopā tikai pāris mēnešus, bet es uzaugu viņa stādītā dārzā. Tajā bija gan ābeles un plūmes, gan ērkšķogas un aronijas, gan arī citi koki un krūmi. Tāpat tur bija skudru pūznis, kas katru pavasari saulītē modās. Dārzā ligzdoja sarkanriklīte un melngalvas un brūnspārnu ļauķi, arī čaklais lapu rušinātājs melnais mežastrazds un dažādi dobumperētāji. Netālu bija tēlnieka G. Zemdegas veidotais parks – mazā dzeņa un vistu vanaga ligzdošanas vieta. Dārza mierīgākajā galā nereti bija ieraugāmi baložu plūkumi.

Vectētiņš Arvīds Viksne bija vetārsts, savulaik strādājis Serumstacijā kopā ar A. Kirhenšteinu, ilgus gadus bija Rīgas zoodārza direktors, vēlāk pētīja trihinellas. Viņa stāsti par darba gaitās piedzīvoto bija ļoti saistoši. Bija arī praktiskā ievirze – melnais mežastrazds nomiris? – taisām sekciju!

Un, protams, tēvs Jānis Viksne. Manas pirmās atmiņas par putniem ir sarkanriklīte, kuru baro ar miltu melnuļu kāpuriem. Acīmredzot no Raudas migrāciju pētījumiem bija kaut kāds pārpalikums. Bērzā viņa liktā būrī ligzdoja kovārņi jeb, kā viņš mēdza izgaršot kurzemnieku vārdu, – ķāķi. Pirmos gadus mana pasaule bija šis dārzs un grāmatas – "Meža Avize", visādi pēddziņu stāsti, latviešu klasiķi. Un tie klasiķi, drusku citā biotopā auguši, tik daudzina – "Cīrulis, cīrulis, pavasara vēstnesis!" Tā es labu laiku nodzīvoju pārliecībā, ka cīrulis ir tā skaļā, skaistā balss, kas dārzā pavasarī dzied. To, ka tā ir lielā zilīte, sapratu stipri vēlāk. Tā ka,

Foto: Ruslans Matrozis

Antra Stīpniece kļuva par ceturto¹ Latvijas Ornitoloģijas biedrības prezidenti 2020. gada 7. marta LOB kopsapulcē, kad tika ievēlēts jaunais padomes sastāvs. Tas ir 35 gadus pēc tam, kad par LOB prezidentu kļuva viņas tēvs Jānis Viksne, un nedēļu pirms ārkārtējās situācijas izsludināšanas Latvijā Covid-19 pandēmijas dēļ. Tāpēc visas viņas vadītās padomes sēdes ir notikušas attālināti, un arī šī saruna notika ZOOM vidē gadu vēlāk – 2021. gada 22. martā.

¹ Pirms tam LOB prezidenti bijuši Jānis Viksne (1985–2008), Otars Opermanis (2008–2012) un Jānis Priednieks (2012–2020).

no vienas puses, bija tā virzīšana, no otras puses – visi bija aizņemti. Un katra tikšanās – svētki, un svētkos piedalījās arī putni. Varbūt arī es šo ceļu izvēlējos, lai būtu kopā ar tēvu, apzināti vai neapzināti.

Viesturs: Putnu ir daudz, bet galu galā tas, kas kļuva par tavu nodarbošanos, ir ūdensputni, pirmkārt, ūdensputni ziemā. Kāpēc tieši tie, un kāpēc tieši ziemojošie ūdensputni?

Vidusskolā man atļāva braukt uz Enguri un palīdzēt kaiju pētniekiem. Lielais ķīris ir ūdensputns. Savukārt ziemojošie – tas jau bija 1988. gads, strādāju institūtā, Viksnem acimredzot bija par daudz sakrājis dažādu tēmu, un viņš kādā brīdī teica: “Re, te ir kartotēka, kļūsti tu par ziemojāju uzraugu!”

Viņš pats ziemojošo ūdensputnu uzskaites sāka 1967. gadā, kad citas valstis sāka šīs visaptverošās uzskaites, un arī Latvija (tajā laikā – LPSR) iesaistījās. Tolaik ziņas iesūtīja gredzenotāji, bija aptauja mežu darbiniekiem un mednieku biedrībām. Tika veiktas aviouzskaites no helikoptera gan pa Gauju, gan pa jūras krastu līdz 1974. gadam. Es nezinu, kāpēc uzskaites uz desmit gadiem pārtrauca. Vai nu tāpēc, ka bija siltās ziemas un nebija iespējams aptvert, kā mēs pagājušo

Foto: Jānis Viksne

Antra Viksne un lielā ķīra mazuļi. 20. gs. 70. gadu sākums.

Viesturs: Kā 1985. gadā no tava skatpunkta izskatījās LOB dibināšana?

Vispirms tika dibināta Vissavienības Ornitoloģijas biedrība, un tikai tad mēs drīkstējām dibināt savējo kā Vissavienības biedrības sekciju. Pirmajā padomē bija uzaicināti visi mūsu labākie spēki, kas pārstāvēja galvenās organizācijas un nozares. Bija arī diplomātiska rozinīte – Māris Čauns, kas ne tikai pārstāvēja mežu nozari, bet bija arī partijas biedrs. Vajadzības gadījumā mēs varētu kritizētājiem atbildēt – LOB ir pārstāvēti “pareizie spēki”. Tie bija arī laiki, kad institūtā sēdēja vīriņš, kura pamatdarbs bija atplēst vēstules un stučīt. Atplēsto vēstuli viņš varēja arī nolemt neatdot adresātam vai atdot ar lielu nokavēšanos.

Foto: Jānis Viksne

Antra (vēl Viksne) un ūpja mazulis, Engures ez. Lielā sala, 1972. gada jūlijs.

prasīja – piedalīties atlantā, kaiju uzskaitē, vēl kādā uzskaitē.

Uz LOB zinātniskās sekretāres (Māras Janaus) galda bija kartotēkas ar LOB biedru adresēm, dzimšanas gadiem. Astoņdesmito gadu beigās bija sapulces gan pavasarī, gan rudenī. Ap to laiku arī veidojām kaut ko “LOB Jaunumiem” līdzīgu – kādas konferences bijušas, kādi jaunumi. Bija arī žurnāls “Putni dabā”. Uz rotaprinta taisīja pirmos numurus. Pirms “Putniem dabā” bija “Retie augi un dzīvnieki”, arī rotaprinta izdevums.

Kitija Balcare: Kā bija tajā laikā būt sievietei ornitoloģijā? Ierasta lieta vai retums?

Retums tas nebija – Ornitoloģijas laboratorijā jau strādāja Ieva Vilka, Māra Kazubierne, Māra Janaus, bija strādājusi Agnija Graubica –, taču mazākumā bijām gan. “Noziedzniekos” pārsvarā bija puikas.

“Noziedznieki” ir viena kajīte Engures peldošajā bāzē. Tur ir četras lāviņas, un pa vasaru tur varēja dzīvot četri pusaudži. Kā V. Doļņiks rakstīja, primātu attīstībā esot “klaigāšanas periods”. Jauniešus pieredzējušie un kļūsumu mīlošie pētnieki bija nosaukuši par mazgadīgajiem noziedzniekiem – dimdina klāju, lauž laivu stumjamās kokus... Lūk, tajos “Noziedzniekos” parasti bija daudz puišu. Taču vienu gadu “Noziedznieki” bija pilni ar puišiem, bet kopkajītē pie enkura dzīvoju es, Ieva Sērđiene un Dace

Varbūt arī es šo ceļu izvēlējos, lai būtu kopā ar tēvu, apzināti vai neapzināti.

ziemu pieredzējam. Ja mums tagad nebūtu Dabasdatu, mēs arī nespētu aptvert visu teritoriju. Vai tolaik bija citi svarīgāki darbi. Igaunijā uzskaites nepārtrauca, un ļoti labi Tartu izsekoja, kā meža pīles ienāca pilsētā.

1977. gadā Jānis bija komandējumā Somijā, tad atbrauca un stāstīja kā lielu brīnumu un pārsteigumu, ka Helsinki pilni ar meža pilēm. Acimredzot 1977. gadā Rīgā nekā tāda vēl nebija, bet 1984. gadā, kad atjaunojām uzskaites, merci jau ēda maizi Rīgas kanālā pilnām mutēm.

Iespēja biedriem apmainīties ar informāciju nav zaudējusi savu nozīmi arī šodien, bet tolaik tas bija īpaši svarīgi. Toreiz oficiāla vēstule no biedrības varēja palīdzēt, piemēram, iekļūt kādā citādi nepieejamā teritorijā.

Biedrības dibināšana formāli noslēdza to, kas bija jau izveidojies. Izveidojās ornitoloģiski noskaņotu cilvēku loks caur gredzenošanas aktīvistiem un caur pirmo atlantu. Pēc tam putnu cilvēki turpināja sadarbīties. Pirmos gadus biedrība varbūt mazāk deva biedriem un vairāk

Foto: Jānis Vilksne

Lielo ķīru ligzdošanas sekmju pētīšanas parauglaukumā Engurē Māra Janaus un Antra Stīpniece, 1996. gads.

Talce. Meitenēm neviens neaizliedza ar putniem nodarboties. Vienīgi to laiku dzīves īstenība... Precētas dāmas parasti bija ar milzīgiem iepirkumu tikliņiem rindā nostāvējušās, un tradīcija bija tāda, ka tad, kad tev ir ģimene, kādi tur vairs putni... Es šo darbu varēju veikt, tikai pateicoties milzīgam ģimenes atbalstam – vecāku, vīra. Vīrs brīžiem purpina, un ļauni vārdi tiek gan LOB, gan LU, tomēr ļoti palīdz un atbalsta, uzmana, lai neaizguļos uz ligzdojošo putnu uzskaiti.

Viesturs: Kā mēs – LOB – esam mainījušies kopš 80. gadiem?

Tagad biedru skaits ir lielāks. Tagad ir vietējās grupas, ir lielākas iespējas iesaistīties. Tolaik mums bija divas sanāksmes – gan rudens, gan ziemas, bet iesaistīšanās iespēju, dažādu pasākumu bija mazāk. Šobrīd gredzenošanai pievēršas mazāk iesācēju, un tas vērtējams pozitīvi.

Viesturs: Vai sabiedrības izpratne par putniem un to aizsardzību šajā laikā ir mainījusies, vai joprojām jārūnā par vieniem un tiem pašiem jautājumiem?

Man ir grūti spriest. Tie, kas grib glābt individuus, parādās katru gadu ap mazuļu laiku. Sarunas ar gulbju glābējiem principā neatšķiras ne manā jaunībā, ne tagad. Tur ir vajadzīga pacietība, iecietība. Pārsvārā

sanāk šķirties kā draugiem, bet paurknābja gulbis ir tāda suga, kam tiešām nekas nedraud.

Attieksme pret dzīvotņu zudumu, šķiet, nav mainījusies, turklāt tā tas ir ne tikai Latvijā: jā, sargāsim, bet ne manā zemes pleķītī. Tikko parādās ekonomiskās intereses, tās uzvar. Ja runa ir par naudu, vajag lielāku motivāciju, lai šo plāvu neuzraktu vai to mežu nenocirstu.

Mūsdienās labāk ir tas, ka biedrības vārdu zina, taču tagad ir pavisam citi saziņas līdzekļi un reizēm grūtāk

novērotāji maz mainās. Bet, piemēram, Papē vienmēr ir bijuši jauni cilvēki.

Viesturs: Ja jaunietis gribētu kļūt par ornitologu, kā tu viņam paskaidrotu, kas vispār ir ornitologs?

Tas, kurš pēta putnus. Tas var būt maizes darbs. Tas var būt brīvā laika darbs, kur jebkurš var ļoti kvalitatīvi iet dabā un pat labāk nekā šauras jomas speciālists, kurš ir kādu vienu tēmu paņēmis, teiksim, pazīst tikai pīles. Zīlīšu dziesmas viņam neinteresē, bet pīles ar dažādām ģenētiskām metodēm līdz spalviņai izpēta – viņš arī ir ornitologs.

Viesturs: Kas būtu obligātā literatūra jauniešiem, kuri grib pievērsties ornitoloģijai?

Grūts jautājums. “Kolins”², protams. LOB bibliotēkā ir Cramp & Simmons³, kurā, ja kādai konkrētai sugai gribi pievērsties, ir vērts ieskaitīties. Atlanti, “Ptici Latvijā”. Kārļa Vilka “Atmiņas par putniem”. Vilks parāda, ka pat ikdienišķs novērojums, viena spalva var radīt neskaitāmus interesantus jautājumus.

Kitija: Varbūt jauniešiem ir priekšstats, ka ornitologa darbs ir tikai iešana dabā. Kas īsti ir ornitologa darbs?

Ornitologs ir tas, kurš pēta putnus. Tas var būt maizes darbs. Tas var būt brīvā laika darbs, kur jebkurš var ļoti kvalitatīvi iet dabā un pat labāk nekā šauras jomas speciālists.

piesaistīt interesi ornitoloģiskajām ziņām. Tad, kad dzīvē nebija nekā cita interesanta, cilvēki ļoti labprāt atsaukā, piemēram, aicinājumam ziņot par iekrāsotām kaijām. Cilvēki atklāti pateica, ka nekā cita jau interesanta nav.

Kitija: Kā ar jauniešu iesaisti uzskaitēs un citos pasākumos? Vai tā gājusi uz augšu vai saglabājusies nemainīga?

Savā projektā tādu analīzi neesmu veikusi. Monitoringiem labāk, ja

Tā noteikti nav tikai iešana dabā. Ir matemātiskās metodes, ir iepriekšējo autoru veikums un publikācijas. Mēs paši vairāk reklamējam iešanu mežā, bet ne tos jautājumus, kāpēc iet mežā. Taču ir patīkams izņēmums – grāmata ar gaurēniem uz vāka.⁴

² Lars Svensson, Peter J. Grant, Killian Mullarney, Dan Zetterström “Collins Bird Guide”

³ Cramp, Simmons, Perrins (eds.) “Handbook of the birds of Europe, the Middle East and North Africa”

⁴ Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017

Tomēr ir arī lauka darbu daļa. Domāju, ka jauniejiem ar fizisko varēšanu viss kārtībā. Man gan jāsāk domāt, kā no meža iznākt dzīvai laukā. Engures uzskaišu maršrutā katru reizi par to nedaudz brīnos.

Viesturs: Par paaudzēm. LOB māte, ja tā var teikt, ir Bioloģijas institūta Ornitoloģijas laboratorija. Kā jau bērniem pieklājas, mēs esam aizgājuši savu ceļu. Kā tu vērtē – vai neesam aizgājuši par tālu, vai mēs pietiekami sadarbojamies?

Mēs esam aizgājuši tur, kur mums jābūt, – pasaulē. LOB ir *BirdLife* Latvijā. Paliekot perēkli, mums būtu daudz sīku, pamatīgu pētījumu, taču ar kailu pētījumu vēl neko nevar aizsargāt. Mēs varbūt par maz popularizējam saikni ar citām putnu aizsardzības organizācijām un to lielo darbu, ko *BirdLife* Briseles birojs veic putniem draudzīgas likumdošanas veidošanai. LOB, Ornitoloģijas laboratorijas, Gredzenošanas centra, Bioloģijas fakultātes sadarbība – jāskaita, cik tad mani kolēģi ir vai nav LOB biedri. Jo visu laiku jau viss ir bijis savijies – Ornitoloģijas laboratorijas vadītājs šobrīd ir “Putni dabā” redkolēģijā, vairāki laboratorijas pētnieki vada vai ir darbinieki arī LOB projektos. Kad jāisteno kāda dabas aizsardzības vajadzība, man šķiet, mēs nešķirojam, no kuras organizācijas nākam.

Viesturs: Mēs visu laiku biedrus uzsveram kā savu vērtību, taču skaidrs, ka biedri prasa zināmus ieguldījumus no LOB administrācijas. Turklāt ir organizācijas, kam biedru nav vispār un kas šā vai tā sekmīgi darbojas. Kā tu teiktu – kāpēc mums biedri ir svarīgi?

Jau toreiz, biedrības tapšanas laikā, kad biedrība vēl bija kartotēkas kaste uz Māras Janaus galda, šķita, ka galvenais ir informācijas apmaiņa. Viens novērojums pats par sevi ir tikai viens novērojums, bet mēs saliekam tos kopā un iegūstam kopainu. Man biedrība vienmēr šķitusi kā nakšņošanas vieta, kur putni salido visi kopā, un nākamajā rītā viņi zina, uz kuru lauku vai miskasti jālido ēst. Nebiedru organizācijas arī var izdarīt lielu, labu, profesionālu darbu, bet tas, ka LOB ir daudz cilvēku ar dažādām interesēm, ļauj mums vairāk jomu aptvert. Piedaloties gan plēšputnu monitoringā, gan citos monitoringos, iegūstam reālos, kvalitatīvos datus balstītu informāciju. Mazā organizācijā, kas noalgo ekspertu un paveic darbu, bieži iegūstam drīzāk eksperta viedokli, nevis reālus datus. Turklāt eksperts kādam ir jāizaudzina. Biedri ir vajadzīgi kaut vai tāpēc, lai caur Andra Dekanta lekcijām, caur bērnu pulciņiem eksperti izaugtu. Tie nerodas paši no sevis. Varbūt mēs audzinām ekspertus sev un arī tai kaimiņu organizāci-

Foto: Vladimirs Smislovs

Piekrastes ziemotāju uzskaitē 2012. gadā pabeigta! Aleksejs Kuročkins un Antra Stīpniece.

jai. No liela biedru pulka mēs varam dabūt ekspertus jomās, kurās mēs paši tādi neesam. Teiksim, ja mums ir juristi ar sajēgu par putniem un to, cik svarīgi ir biotopi, un ja mums ir mežinieki un zvejnieki ar sajēgu... var mainīt saimniekošanas stilu.

Viesturs: Kāda LOB vajadzētu būt pēc 30 gadiem?

Pirmkārt, mums vajadzētu būt. Jāņem vērā gan demogrāfija, gan konkurence ar citām biedrībām. Mums nevajadzētu gaidīt 30 gadus, bet jau tagad domāt par cilvēku piesaisti, vairāk attīstīt interešu aizstāvību, piesaistīt juristus. Piemēram, tu ar mežiem strādā ļoti labi, bet, ja jūs būtu pieci, jūs strādātu vēl labāk. Tāpat ar jūru – es saņemu *BirdLife* vēstules, bet man bieži nav ne prasmju, ne īsti spēka uz visām kampaņām reaģēt. Ja mēs iesaistītu vairāk cilvēku, tostarp tādus, kas nav ornitologi, būtu lielākas izredzes, ka pēc 30 gadiem vēl būs putnu daudzveidība, ne tikai sinantropas sugas.

Viesturs: Kādas, tavuprāt, ir galvenās problēmas dabas aizsardzībā Latvijā šobrīd?

Biotopu zudums. Intensīva lauksaimniecība. Institūtā es turpinu Jāņa Viksnes iesākto nomedito ūdensputnu monitoringu, un tajā, piemēram, vēstulē raksta, ka nebija jau ko medīt, jo tajā rajonā visu nosusina, vecās mājvietas noplēš. Nav īsti pilēm vairs kur būt. Tas par acīm saredzamo. Indes, kas ceļo pa barības ķēdēm, daudzi vēl pat neapzinās. Par mežiem tu pats varētu stundām stāstīt.

Foto: Vladimirs Smislovs

Ūdensputnu uzskaitē no kuģa 2008. gada janvārī. Aleksejs Kuročkins, Antra Stīpniece, Gaidis Grandāns.

Foto: Ruslans Matrozis

Olām ar vienkrāsainu čaumalu aizperētības pakāpi var noteikt, caurskatot pret gaismu. Rīga, Žurku sala, 20.05.2021.

Un stabilitātes trūkums. Pagājušo gadu visi dzīvojam bailēs par Dabas aizsardzības pārvaldi. To, kas labi strādā, var ar kādu nepārdomātu politisku lēmumu ļoti viegli sagraut.

Viesturs: Mēs esam liela organizācija, kas apvieno cilvēkus ar vēlmi parūpēties par putniem. Taču šo rūpju izpausmes ir dažādas, un medību jautājums ir tas, kurā ir lielas viedokļu pretrunas pat LOB iekšienē. Ko tu atbildētu tiem, kas jautā, kāpēc LOB necinās pret putnu medībām?

Tāpēc, ka populācijām, kuras ir labā stāvoklī, pareizi organizētas medības nekaitē. Ne velti ir sugas, kurām ir aizsardzības plāni, un ir sugas, kurām ir apsaimniekošanas plāni. Un mēs – gan mednieki, gan vērotāji – esam viena resursa izmantotāji. Putnu vērotāju ietekme ir mazāka, taču tāpat ir jautājums, cik es esmu uzbāzīgs vērotājs, kāda ir mana ietekme, apskatot ligzdu, vai es būšu pietiekami rūpīgs, vai es ligzdu nedemaskēšu, vai par ilgu negrozos barošanās vietā. Medības, protams, ir vairāk ietekmējošas, jo tur īpatnis tiek izņemts no populācijas. Pastāv arī traucējums, ievainotie dzīvnieki, svina municijas izmantošana. To, ka svins nav labs, zināja jau pirms 40 gadiem, tagad beidzot sāk mainīt likumus. Medību pretinieki redz šo gausumu un neuzticas, lai tad, ja pienāk sāpīgais brīdis, kad populācija

tālāk nav ekspluatējama tik intensīvi, spētu apstāties un pietiekami ātri pieņemt šos dzīves noteikumus.

Abi uzskatu spārni ilgtermiņā ir domubiedri. Ne velti *BirdLife* un FACE parakstījušas sadarbības līgumu. Mani nepamet sajūta, ka dažiem, kam būtu patiesi jārūpējas par putnu populāciju ilgtspēju, ir ļoti ērti sarīdīt vienas populāciju izmantotāju ar citiem. Taču jācinās būtu pret to, kas populācijām traucē būt ilgtspējīgām. Galvenais ir dzīvotņu zudums, barības trūkums, invazīvie plēsēji. Ja nekas neizšķilsies

Ja man būtu tāds šausmīgi izkasīts dārziņš, kur ir tikai melnzeme un pareizie augi, tad es nebūtu laukirbes redzējusi savā dārzā.

un nebūs kur dzīvot, ne vērotājiem būs ko vērot, ne medniekiem būs ko likt katlā. Jācinās par gudru, izglītotu mednieku, par tādu, kas saprastu guvuma statistikas nozīmi un pārvarētu savu slinkumu palīdzēt šīs ziņas iegūt. LOB biedri mednieki var būt pirmie, kas “nes gaismu” savos kolektīvos.

Viesturs: Kāpēc tu piekriti kļūt par biedrības prezidenti? Un ko tu gribi panākt, šajā amatā esot?

Gribētos saprast, kāpēc tik daudzi agrāko gadu biedri vairs nav LOB. Vai tas ir tiešām 15 eiro jautājums vai kaut kāda mūsu nespēja šo cilvēku

intereses apmierināt? Rudenī rakstīsim jauno stratēģiju saskaņā ar *BirdLife International*. Taču tas ir kolektīvs darbs. To nedara viens prezidents, tas ir visas padomes uzdevums.

Kitija: Kas ir tā viena lieta, ko jebkurš var darīt putnu labā? Un kas ir tā lieta, ko nevajadzētu darīt?

Vajadzētu, cik vien iespējams, nejaukties putnu dzīvē. Nesaindēt viņu barību. Man ir dārziņš, es tur neliekoju nekādus insekticīdus, dažreiz arī aizmirstu izravēt. Ja man būtu tāds šausmīgi izkasīts dārziņš, kur ir tikai melnzeme un pareizie augi, tad es nebūtu laukirbes redzējusi savā dārzā. Lauka zvirbuliši nātraudzēnāk un barojas visu rudeni. Kaimiņi varbūt šausmās skatās uz manu dārzu, bet strazdi un citi putni ar prieku.

Bieži cilvēki zvina uz biedrību nevis tad, kad gribas glābt, bet kad gribas tikt vaļā no putniem: “Čurkstes mums te visu piekakā! Jūraskraukļi apēdis visu! Zosis apēdis visu!” Pat ja gribas tikt vaļā, nu pagaidiet ligzdošanas sezonas beigās! Ja cilvēks iznīdēs ligzdošanas vietu, labi jau tas nebūs. Nākamgad atnāks putns. Atlido no Āfrikas – un, skaties, tu esi jau bezpajumtnieks. Čurkstes un

tīrības mīlētājs varbūt var sadzīvot ļoti labi, ja zem viņu ligzdu rindas piestiprina dēlīti tā, lai mēsli krīt uz tā. Savukārt zem dēlīša paliek tiklu, kas neļauj nākamajai ligzdu kārtai ieligzdoties. Var atrast tādus veidus, ka visiem ir labi.

Summary

Ornithology in generations. A conversation with LOB president Mrs. Antra Stīpniece /Viesturs Ķerus, Kitija Balcare/ Mrs. Antra Stīpniece is the fourth president of the Latvian Ornithological Society (LOB), elected on 3 July, 2020. That was 35 years after her father became LOB president, and a week before a state of emergency was declared in Latvia due to Covid-19.

Melnplecu klijas *Elanus caeruleus* novērojums – jauna putnu suga Latvijā

EDGARS SMISLOVS,
volodja0791@inbox.lv

Nopietnam putnu vērotājam katru pavasari vismaz vienu reizi vajadzētu aizbraukt uz Kolkasragu vērot putnus. To mēs šogad arī nolēmām darīt kopā ar tēvu, jo pērn rudenī mums ar putnu vērošanu tur ļoti veicās. Kopā šajā pavasarī Kolkā un tās apkārtnē pavadījām divas nedēļas. Izbraucām 26. aprīlī, ievācot datus 3. Latvijas ligzdojošo putnu atlantam, nakšņojām teltī un katru dienu vērojām un ķērām putnus. Kā jau putnu migrācijas pīķī – aprīlī un maijā – daudzu dienu laikā satikām daudz citu putnu vērotāju, un katrs šajā putnu paradīzē atrada sev ko interesantu.

Dienu pirms prombraukšanas visi vērojām putnus pašā raga galā. Līdz rīta vienpadsmitiem lidoja diezgan maz putnu, bet tad sākās pietiekami aktīva plēšputnu migrācija. Tad devos uz slaveno Ūšu plāvu, no kurienes arī parasti visi vēro pāri lidojošos plēšputnus. Gaisā bija daudz klijānu, vienlaicīgi varēja redzēt pat trīsdesmit putnu. Pulksten 12.07 virs baznīcas parādījās kāds divains plēsējs, kas vizuāli neatgādināja pārsvarā lidojošos zvirbulvanagus un klijānus. Ātri uzstādījis teleskopu uz divaino putnu, uzreiz nepārprotami noteicu to kā melnplecu kliju. Tajā pašā brīdī tēva klātbūtnē izspruka arī necenzēta krievu valodas leksika, un kopš tā mirkļa šo putnu es vēroju

caur fotoaparāta aci. Divas minūtes klija uzriņķoja virs plāvas un tad devās ziemeļu vai ziemeļaustrumu virzienā.

Melnplecu klija ir 370. savvaļas putnu suga Latvijā (pēc vietnes putni.lv datiem).

Pirmo reizi par šo sugu uzzināju jau savos putnu vērošanas pirmsākumos, kad, šķirstot noteicēju, man atmiņā palika skaistais, baltais putns ar spilgtām, sarkanām acīm, tāds kā mazs dēmons.

Melnplecu klija ir neliela izmēra plēsīgais putns. Lielākā daļa populācijas sastopama Āfrikas un Dienvidāzijas

tropu apgabalos, taču izplatības areāla fragmenti ir arī Vidusjūras reģionā, tai skaitā Dienvidēiropā, piemēram, Spānijā un Portugālē. Sugas areāls pastāvīgi izplešas ziemeļu virzienā. Eiropā putns ligzdo kopš 19. gadsimta vidus. Latvijā melnplecu klija putnu vērotāju vidū jau tika gaidīta kā iespējamā jaunpienācēja mūsu faunā, jo arī Ziemeļeiropā pēdējos gados novērojumu skaits pieaudzis, tomēr tie bijuši tikai Baltijas jūras reģiona rietumos. Dānijā 2020. gadā ir konstatēti pieci šīs sugas novērojumi, bet Zviedrijā visā vēsturē ir zināmi astoņi šīs sugas sastapšanas gadījumi. Latvijas kaimiņvalstīs melnplecu klija nav sastapta – līdz šim novēroto putnu sarakstos tā nav iekļauta ne Somijā, ne Igaunijā, ne Lietuvā.

Foto: Edgars Smislovs

Foto: Edgars Smislovs

Melnplecu klija *Elanus caeruleus* Kolkā, 01.05.2021. Pirmais sugas novērojums Latvijā.

Summary

Black-winged Kite *Elanus caeruleus* – new bird species in Latvia /Edgars Smislovs/

On 1 May, 2021, for the first time a Black-winged Kite *Elanus caeruleus* was observed in Kolka, Latvia. The bird flew North. That is the 370th wild bird species for Latvia.

Tuvplānā – lielo gauru ģimeņu dzīve Ikšķilē

ATIS BALODIS, atis.balodis@gmail.com

KITIJA BALCARE, kitija@lob.lv

Vietās, kur lielās gauras pārvietojas, ir uzstādītas brīdinājuma zīmes gan autovadītājiem, gan gājējiem, gan velobraucējiem. Tas sekmējis arī daudzu brīvprātīgo iesaisti, uzraugot putnus ceļā no koku dobumiem līdz Daugavai, piemēram, uz laiku slēdzot ceļu vai apturot cilvēkus.

Foto: Kristaps Liepa

Rūpējoties par lielo gauru *Mergus merganser* ligzdošanas drošību, Ikšķilē pēc iniciatīvas “Gauru galvaspilsēta/GAGA Ikšķile” ierīkotas sešas šiem ūdensputniem paredzētas mākslīgās ligzdvietas, no kurām daļā ir uzstādītas tiešraides kameras, ļaujot ikvienam sekot līdz lielo gauru ligzdošanai tuvplānā.

Pateicoties iniciatīvai, ne vien iegūti spilgti putnu ģimenes dzīves tuvplāni un ornitoloģiski vērtīgi novērojumi, bet arī veicināta vietējās kopienas interese un izpratne par lielo gauru ikdienu un līdzaspastāvēšanu urbānā vidē, izceļot arī dobumainu koku nozīmību dabā.

Foto: Kristaps Liepa

Ikšķilē šopavasār novērotas vairākas lielo gauru ģimenes, kas perē jauno paaudzi koku dobumos Ikšķiles māju pagalmos un parkos. Dobumi var atrasties līdz 20 metru augstumā un līdz divu kilometru attālumā no ūdenstilpes. Projekta ietvaros līdz Daugavai ir pavadītas lielo gauru mammas – Mirdza, Baiba un Paija – un trīs to ģimenes, kopā 30 mazo pilēnu.

Pateicoties videonovērošanai jau trīs koku dobumos, tika fiksēti interesanti lielo gauru uzvedības modeļi, kuri vēl tiek sistematizēti. Izmantojot videokontroli, iniciatīvas komandai izdevās iemūžināt fantastisko koka pamešanas procesu, kad mazie gaurēni lēca no vairāk nekā astoņu metru augstā dobuma.

Summary

Close-up: the life of Common Merganser families in Ikšķile /Atis Balodis, Kitija Balcare/

To ensure the nesting safety of the Common Merganser *Mergus merganser*, six artificial nests for these waterfowl have been installed in Ikšķile as part of a local initiative. Live cameras have been installed, allowing everyone to follow the nesting of the Common Merganser in a close-up. The initiative not only provided vivid close-ups of the birds' family life and ornithologically valuable observations, but also promoted an understanding and interest, among the local community, in the daily life and coexistence with Common Mergansers in an urban Environment. It also highlighted the importance of hollow trees in nature.

Foto: Māriete Meļņika

Foto: Kristaps Liepa

Lielo gauru mamma Paija ar labi saskatāmu gredzenu. Detalizētai Ikšķiles piļu novērošanai nozīmīga ir to apgredzenošana. Nākamajā sezonā ir iecere izvēlēties krāsainus gredzenus, lai būtu iespējams fiksēt, kura konkrētā pīle un no kura dobuma kurdodas – barošanās Daugavā, pārlidojumi un īpatnējas piļu sapulces, kas tika novērotas rītos pilsētas parkos

Foto: Māriete Meļņika

Pacietīgā un gādīgā mamma Mirdza ir veiksmīgi aizvedusi desmit savus dienu vecos pilēnus līdz Daugavai, kur tuvākos divus mēnešus viņa mācīs tiem lielo gauru dzīves pamatprincipus, bet jau pēc gada pavasarī atgriezīsies savā dzimtenē Ikšķilē, lai audzinātu jaunu pilēnu paaudzi. Divas no trim māmiņām ceļojuma maršrutā mazā diķītī bija ielānojušas atpūtu. Gandrīz divas stundas pilēni iepazīna ūdeni, mazliet paēda un vairākas reizes pagulēja, lai būtu spēks doties tālāk.

Foto: Laura Ķēniņa, Māriete Meļņika

Baibas mazuļi šķērso Rīgas HES betona apmali. Eksperiments ar lielo gauru tiltiem 250 metru garumā Ikšķiles dambīša HES betona malas šķērsošanai izrādījās veiksmīgs, un audums, kurā mazie pilēni var ieķerties un pārkāpt pāri betona malai, pierādīja savu efektivitāti.

Projekts "Putna stunda" tiek īstenots Latvijas Ornitoloģijas biedrības izglītības programmas "Putni un mēs" ietvaros ar Latvijas vides aizsardzības fonda atbalstu un Ikšķiles novada pašvaldības līdzfinansējumu.

Iniciatīva "Gauru galvaspilsēta/GAGA Ikšķile" ir daļa no Latvijas Ornitoloģijas biedrības projekta "Putni dabā", kas īpaši vērstas uz bērnu un jauniešu auditoriju.

Foto: Ivo Dinsbergs

Migrējošo putnu un sikspārņu monitorings Papē

OSKARS KEIŠS, GUNĀRS PĒTERSONS, IVO DINSBERGS, VIESTURS VINTULIS
oskars.keiss@lu.lv

Migrējošo dzīvnieku aizsardzībā vispilgtāk izpaužas pretruna starp cilvēku un dabas noteiktajām robežām – politiskās robežas ir daudz šaurākas, un veiksmīgai aizsardzībai ir nepieciešama daudz valstu līdzdalība¹. Migrējošo sikspārņu pētniecībā Papei nav līdzīgas vietas ne Eiropā, ne Ziemeļamerikā. Tāpēc daudzu gadu gaitā Papē uzkrātajai informācijai ir ļoti liela nozīme, un šeit analizēta tikai neliela daļa no teorētiski iespējamā (kas par periodu kopš 1966. gada glabājas papīra pierakstu formā).

¹ Tā Bonnas konvencija par savvaļas migrējošo dzīvnieku aizsardzību (*Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*) aizsarga visas migrējošās dzīvnieku sugas, un to parakstījušas 132 valstis. Tāpat Eiropas Savienības putnu direktīva (79/409/EEC) nosaka, ka aizsargājamas ir ne tikai īpaši aizsargājamās putnu sugas, kas minētas šīs direktīvas 1. pielikumā, bet visas migrējošās putnu sugas. Eiropas 45 sikspārņu sugas papildus aizsargā Līgums par sikspārņu Eiropas populāciju aizsardzību (*The Agreement on the Conservation of Populations of European Bats*), kas noslēgts Bonnas konvencijas paspārnē. Tam ir pievienojusies arī Latvija.

Metodes

Monitorings ir tikai daļa no Papē notiekošajiem pētījumiem. Putnu monitoringa daļa ietver niedrāju putnu monitoringu no 15. jūlija līdz 2. septembrim, kas uzsākts kā Eiropas koordinētais pētījums “Acroproject” 20. gs. 80. gados (Celmiņš 1990), migrējošo sauszemes putnu monitoringa vizuālās uzskaites dienā no 1. septembra līdz 31. oktobrim un naktī starpešu gaismā no 10. septembra līdz 31. oktobrim, kā arī putnu ķeršana murdā līdz 31. oktobrim.

Sikspārņu jomā Papē pēdējos 10 gados tiek veikti dažādi fundamentāli migrācijas pētījumi (piemēram, par migrācijas enerģētiku: Voigt *et al.* 2012; par barības sastāvu: Krüger *et al.* 2014; par orientāciju: Lindecke *et al.* 2019). Monitoringa daļa ietver sikspārņu akustisko monitoringu, gan veicot novērojumu seansus fiksētos novērojumu punktos no 10. augusta līdz 10. septembrim, gan ar auto-

mātiskajiem ultraskaņas detektoriem no 15. jūlija līdz 31. oktobrim. Tāpat monitoringā ietilpst sikspārņu masveida ķeršana murdā – pārsvarā augustā, bet arī septembra sākumā.

Putnu ķeršana

Laikā no 2020. gada 3. jūlija līdz 1. novembrim Papes Ornitoloģisko pētījumu centrā kopā noķerti 100 sugu 14 467 putni, tai skaitā 12 569 putni no 100 sugām apgredzenoti, 1888 palaisti neapgredzenoti un atkārtoti noķerti 10 ārpus Papes apgredzenoti putni. Papes murdā 2020. gadā noķerti 35 sugu 5558 putni, no tiem apgredzenoti 3669. Visvairāk noķertās 15 sugas parādītas 1. tabulā.

Putnu vizuālās uzskaites

Dienas vizuālās uzskaites 2020. gadā tika veiktas katru dienu no 1. septembra līdz 31. oktobrim. Kopā no 1. septembra līdz 31. oktobrim notika 199 dienas novērojumu seansi

(katrs 30 min.), no tiem 183 obligātie (katru dienu pirmās trīs stundas, sākot ar saullēktu) un 16 papildu (pēc trešās stundas pēc saules lēkta). Migrējošie putni tika novēroti visu 199 seansu laikā. Migrācijas laikā tika novēroti 676 735 putni no 119 sugām. Visvairāk novērotās 15 sugas parādītas 2. tabulā.

Sauszemes putnu rudens migrācija Papē

Papē novērotā putnu migrācija 2020. gadā bija viduvēja, pēc murdā noķerto putnu skaita (5558) tā ir 21. vietā no 29 sezonām (kopš 1992. gada, kad tika uzcelts mazais murds pašreizējā vietā). No 27 sugām, kurām ir iespējams analizēt skaita pārmaiņas kopš 1992. gada, 11 sugām novērota mērena skaita samazināšanās, 15 sugām skaita tendence ir stabila. Vienai sugai – garastītei – tendence ir neskaidra, bet tā ir suga, kurai raksturīgas lielas invāzijas ar milzīgām skaita atšķirībām pa gadiem. Piemēram, 1994. un 2011. gadā nav noķerta neviena garastīte, bet 2000. gadā – 22 227; 2020. gadā murdā noķertas tikai 8 garastītes – tas ir 3. sliktākais rezultāts kopš 1992. gada. Visizteiktākā invāzija tika novērota meža zilītei – 6. labākais rādītājs murdā noķerto putnu skaita ziņā 29 gadu periodā, dižraibajam dzenim un mizložņai: 18. vieta. Lielajai zilītei, pelēkajai zilītei, garastītei un svilpim invāzijas nebija vispār. Tā kā rudens bija sil-

1. TABULA. 2020. gadā Papē visvairāk noķerto putnu skaits.
TABLE 1. The number of most birds captured in Pape in 2020.

Nr.p.k. No.	Suga Species	Murdā In trap	Tiklos In nets	Kopā Total
1.	Zeltgalvītis <i>Regulus regulus</i>	3640	1653	5293
2.	Sarkanriklīte <i>Erithacus rubecula</i>	115	1145	1260
3.	Lielā zilīte <i>Parus major</i>	233	966	1199
4.	Meža zilīte <i>Parus ater</i>	933	38	971
5.	Ceru ļauķis <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>		730	730
6.	Zilzilīte <i>Parus caeruleus</i>	117	433	550
7.	Ezeru ļauķis <i>Acrocephalus scirpaceus</i>		525	525
8.	Ķeģis <i>Acanthis flammea</i>		466	466
9.	Sārtgalvītis <i>Regulus ignicapilla</i>	19	302	321
10.	Bezdelīga <i>Hirundo rustica</i>		316	316
11.	Žubīte <i>Fringilla coelebs</i>	217	8	225
12.	Vītītis <i>Phylloscopus trochilus</i>	24	197	221
13.	Bārdzilīte <i>Panurus biarmicus</i>		208	208
14.	Mizložņa <i>Certhia familiaris</i>	69	122	191
15.	Purva ļauķis <i>Acrocephalus palustris</i>		175	175

tāks par klimatisko normu, tad daļai sugu rudens migrācija, iespējams, savu maksimumu sasniedza tikai pēc perioda beigām – novembrī vai pat decembrī. Tādas sugas ir pelēkais strazds, ķeģis, svilpis, ausainā pūce un vēl dažas. Šīm sugām 2020. gada sezonā tāpēc ir maz novērojumu.

Sārtgalvītim 2020. gadā Papē ir novērojumu rekords – 321 noķerts putns (no tiem 19 murdā, pārējie – tīklos). Tik daudz sārtgalvīšu nebija noķerts kopš pētījumu sākuma 1966. gadā. Tas ir izskaidrojams ar šīs sugas areāla paplašināšanos – pēc Eiropas Ligzdojošo putnu atlanta 2013–2017 datiem, sārtgalvīšu ligzdošanas pazīmes konstatētas jau 71 kvadrātā (5x5 km), kaut 2000.–2004. gada Latvijas Ligzdojošo

Foto: Ivo Dinsbergs

Hibrida zilīte *Parus pleskei* Papē, 16.10.2020. Piektais novērojums Latvijā.

Foto: Ivo Dinsbergs

Sarkanā klija *Milvus milvus*.

Foto: Ivo Dinsbergs

Priežu krustknābis *Loxia pytyopsittacus*.

2. TABULA. 2020. gadā Papē visvairāk novērotās dienā migrējošās putnu sugas.

TABLE 2. the most observed daily migratory bird species in Pape in 2020.

Nr.p.k. No.	Suga Species	Dienas ar migrāciju Days with migration	Maksimālā diena Max day	Skaits maks. dienā Count in max day	Kopā uzskaitīti Total
1.	Žubīte <i>Fringilla coelebs</i>	49	24.IX	109 801	508 534
2.	Lauku balodis <i>Columba palumbus</i>	26	12.X	14 865	54 393
3.	Ziemas žubīte <i>Fringilla montifringilla</i>	37	12.X	4894	26 903
4.	Zeltgalvītis <i>Regulus regulus</i>	46	5.X	3919	14 438
5.	Meža zilīte <i>Parus ater</i>	40	24.IX	5364	12 868
6.	Zosis <i>Anser spp.</i>	11	15.X	10 580	11 407
7.	Ķivulis <i>Carduelis spinus</i>	45	28.IX	2936	9851
8.	Mājas strazds <i>Sturnus vulgaris</i>	31	29.X	1947	9480
9.	Lielā zilīte <i>Parus major</i>	56	24.IX	1595	6562
10.	Jūras krauklis <i>Phalacrocorax carbo</i>	46	9.IX	943	4012
11.	Čipstes <i>Anthus spp.</i>	44	2.IX	1813	2690
12.	Zilzilīte <i>Parus caeruleus</i>	45	24.IX	722	2498
13.	Ķeģis <i>Acanthis flammea</i>	26	25.X	1225	2358
14.	Sējas zoss <i>Anser fabalis</i>	13	15.X	700	1585
15.	Dzērve <i>Grus grus</i>	3	27.IX	690	1018

Migrācija "divos stāvos".

putnu atlantā (Ķerus u.c. 2021) un 1980.–1984. gada Latvijas Ligzdojošo putnu atlantā (Priednieks u.c. 1989) to ligzdošana Latvijā netika konstatēta vispār. Patlaban šī suga acīmredzot ligzdo jau visā valstī. Tās ekspansija turpinās arī ziemeļu virzienā – Igaunijā (Paal 2018), kur pirmais ligzdošanas gadījums pierādīts 2018. gadā.

Līdzīgi arī 2020. gadā rudenī Papē 14 noķertie apodziņi daudzkārt pārsniedz iepriekšējos gados noķerto putnu skaitu (līdz 2020. gada sezonai – ne vairāk par trim sezonā). Tas ir izskaidrojams arī ar to, ka apodziņi 2020. gadā tika pievilināti ar balss ierakstu.

2020. gada 16. oktobrī Papē noķertā hibrīda zilīte *Parus pleskei* ir tikai piektais novērojums Latvijā. Iepriekš Papē noķertas vien četras – 05.10.1975., 11.10.1977., 24.10.1981. un 03.10.1984. (Rūte 1986). Arī kaimiņvalstīs hibrīda zilīte nav sastapta bieži: Somijā – trīs novērojumi, Polijā – līdz 2011. gadam pieci, bet Igaunijā un Lietuvā novērojumu nav vispār; Igaunijā gan ir seši gaišzilās zilītes novērojumi (Ławicki 2012). Lai gan 1877. gadā hibrīda zilīte aprakstīta kā patstāvīga suga (Rūte 1986), tomēr Teodors Pleske eksperimentāli pierādīja, ka tā radusies kā

hibrīds starp zilzilīti *Parus caeruleus* un gaišzilo zilīti *Parus cyanus*.

Sikspārņu monitorings

Lielākā daļa Papē migrējošo sikspārņu ir Natūza sikspārņi *Pipistrellus nathusii* – pēc murdā noķerto skaita: 75–95% (1. attēls). 2020. gada sezonā gan pēc akustisko novērojumu, gan ķeršanas rezultātiem vairākumam sikspārņu sugu novērota vidēja vai zema migrācijas aktivitāte. Automātisko detektoru ierakstu analizē konstatētas astoņas sikspārņu sugas, sikspārņu murdā noķerti 11 sugu 4706 indivīdi,

Īsastes klijkaija *Stercorarius parasiticus* Papes liedagā.

Foto: Ivo Dinsbergs

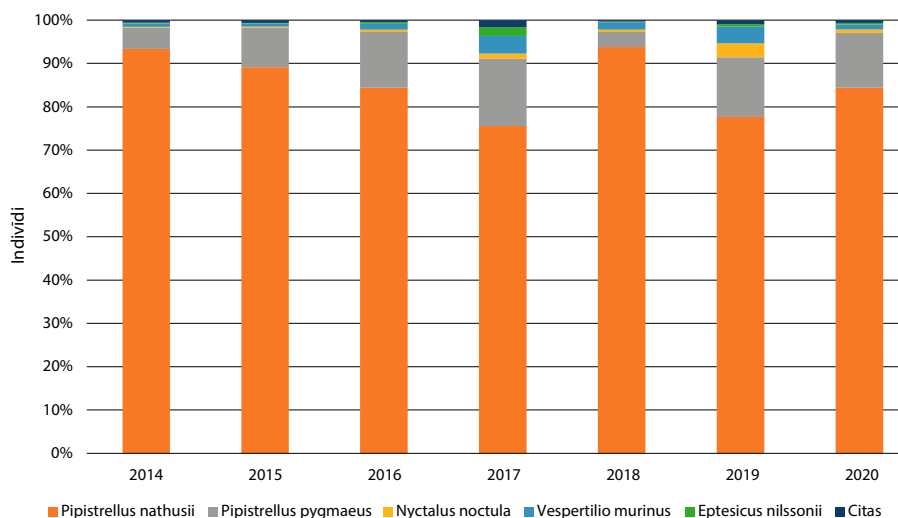
Zvirbulvanags *Accipiter nisus*.

Foto: Ivo Dinsbergs

Foto: Ivo Dinsbergs

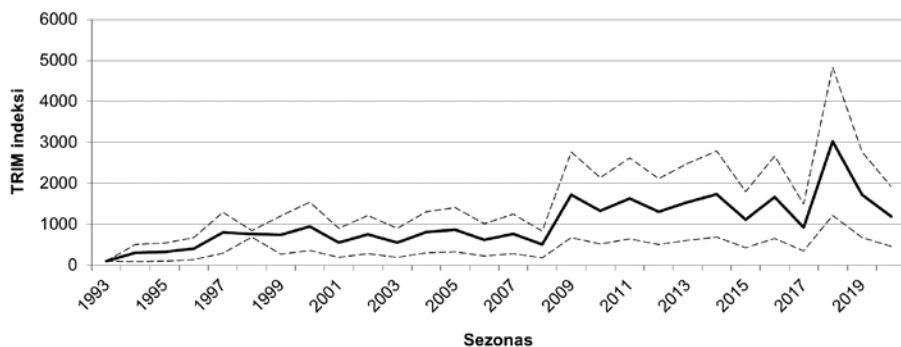
tai skaitā Latvijā ļoti retās sugas – bārdainais naktssikspārnis *Myotis mystacinus* un vēlais (platspārnu) sikspārnis *Eptesicus serotinus*. Natūza sikspārņiem un divkrāsainajiem sikspārņiem *Vespertilio murinus* akustiskajā monitoringā novērota augsta migrācijas aktivitāte arī septembrī un oktobrī – vēlāk nekā parasti.

Manuālo uzskaišu dati joprojām apstiprina pieaugošu tendenci *Pipistrellus* ģints sikspārņiem 1993.–2020. gada laikā (2. attēls) un Natūza sikspārņiem 2003.–2020. gada periodā.

1. ATTĒLS. Papes sikspārņu murdā 2014.–2020. gadā noķerto sikspārņu sugu skaita procentuālais sadalījums.

FIGURE 1. Percentage distribution of bat species captured in Pape bat trap 2014–2020.

2. ATTĒLS. *Pipistrellus* ģints sikspārņu sugu populāciju pārmaiņu tendence 1993.–2020. gadā pēc datu apstrādes ar TRIM programmu. Dati attēloti kā TRIM indeksi, kur 1993. gada indekss=100. Pārtrauktā līnija norāda +/- standartkļūdu. Populācijas pārmaiņas ir strauji pieaugošas ($p < 0,05$).

FIGURE 2. Trend of *Pipistrellus* bats populations 1993–2020 after data processing with TRIM software. Data showed as TRIM index where index of 1993=100. The dashed line shows +/- standard error. Trend of populations are rapidly increasing ($p < 0,05$).

Pateicības

Autori saka paldies visiem brīvprātīgajiem, kas piedalījās putnu un sikspārņu monitoringā Papē 2020. gadā.

Putnu gredzenotāji 2020. gadā bija Mārtiņš Briedis (Šveice), Toms Endziņš, Ivo Dinsbergs, Roberts Jansons, Valts Jaunzemis, Māris Jaunzemis, Sniedze Kalniņa, Oskars Keišs, Edgars Lediņš, Jānis Leja, Armands Majevskis, Ance Priedniece, Jānis Priednieks, Betija Rubene, Donāts Spalis, Viesturs Vīgants, Viesturs Vintulis, Elza Zacmane un Valdis Zariņš.

Sikspārņu ķeršanā piedalījās Kārlis Freibergs, Valts Jaunzemis, Sniedze Kalniņa, Elize, Jānis, Miķelis un Oskars Keiši, Inese Cera, Mīka Kotila (*Miika Kotila*, Somija), Gatis, Guntars un Rūdis Krigeni, Egita Leikarte, Tomass Lilejs (*Thomas Lilley*, Somija), Melisa Meierhofere (*Melissa Meierhofer*, Somija, ASV), Agate Daiga Ozoliņa, Gunārs Pētersons, Ieva Pētersone, Ilze Pētersone, Kārlis

Pētersons, Kristaps Pētersons, Madara Pētersone, Tia Marija Pietikeinena (*Tia-Marie Pietikäinen*, Somija), Ance Priedniece, Laura Taube, Daniels Valerts, Viesturs Vintulis, Kristians Foigts (*Christian Voigt*, Vācija), Landelīns Vinters (*Landelin Winter*, Vācija) un Elza Zacmane.

Putnu ķeršanā vēl bez gredzenotājiem piedalījās arī Kārlis Freibergs, Pauls un Edgars Dzeņi, Elize, Jānis un Miķelis Keiši, Inese Cera, Agate Daiga Ozoliņa, Laura Taube, Viesturs Vintulis, Landelīns Vinters (*Landelin Winter*, Vācija), Valters Videnieks un Miķelis Zalāns.

Darbs nebūtu bijis iespējams bez tehniskā nodrošinājuma, ko sniedza Donāts Spalis, Jānis Bētiņš, Artūrs Laubergs, Ivars Roga un Kārlis Freibergs.

Visbeidzot paldies profesionālo pētnieku ģimenēm par sapratni laikā, kas nedēļām ilgi tiek pavadīts darbā monitoringa ekspedīcijā Papē!

Natūza sikspārnis *Pipistrellus nathusii*.

Foto: Viesturs Vintulis

Divkrāsainais sikspārnis *Vespertilio murinus*.

Foto: Viesturs Vintulis

Literatūra

- Celmiņš A. 1990. Preliminary results of "Acroproject" in Latvia. *Proceedings of the fifth conference on the study and conservation of migratory birds of the Baltic basin, Rīga, October 5–10, 1987*. Vol. I: 67–70.
- Ķerus V., Dekants A., Auniņš A., Mārdega I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Putnu skaits, izplatība un to pārmaiņas. Rīga: Latvijas Ornitoloģijas biedrība. 512 lpp.
- Krüger F., Clare E.L., Symondson W.O., Keihs O., Pētersons G. 2014. Diet of the insectivorous bat *Pipistrellus nathusii* during autumn migration and summer residence. *Molecular Ecology* 23: 3672–3683.
- Ławicki L. 2012. Azure Tits and hybrids Azure x European Blue Tit in Europe. *Dutch Birding* 34: 219–231.
- Lindecke O., Elksne A., Holland R.A., Pētersons G., Voigt C.C. 2019. Experienced migratory bats integrate the sun's position at dusk for navigation at night. *Current Biology* 29: 1369–1373.
- Paal U. 2018. Lääne-pöialpoiss. Rmt. LinnuAtlas. Eesti haudelindude levik ja arvukus. Tartu: Eesti Ornitoloogiaühig. 521.
- Priednieks J., Strazds M., Strazds A., Petriņš A., Viksne J. (red.). 1989. Latvijas Ligzdojošo putnu atlants 1980–1984. Rīga: Zinātne. 352 lpp.
- Rūte J. 1986. Hibrīda zillīte – *Parus pleškei* – Latvijā. *Retie augi un dzīvnieki* 1986: 44–47.
- Voigt C.C., Sörgel K., Šuba J., Keihs O., Pētersons G. 2012. The insectivorous bat *Pipistrellus nathusii* uses a mixed-fuel strategy to power autumn migration. *Proceedings of the Royal Society B* 279: 3772–3778.

Summary

Monitoring of migratory birds and bats in Pape /Oskars Keišs, Gunārs Pētersons, Ivo Dinsbergs, Viesturs Vintulis/

During the time from 3 July to 1 November, 2020, a total of 14 467 birds of 100 species (Table 1) were captured at the Pape Ornithological Research Centre. These included 12 569 birds of 100 species ringed, 1888 released unringed and 10 birds repeatedly captured which were ringed elsewhere. In total in 2020, from 1 September to 31 October, there were 199 day observation counts, during which 676 735 birds of 119 species were recorded (Table 2). The species with largest numbers recorded were Common Chaffinch, Common Wood Pigeon, Brambling, Goldcrest and Coal Tit. For the Common Firecrest this was a record year – 321 birds captured. This can be explained by the expansion of the range. On 16 October, 2020 a Pleske's Blue Tit was captured for the 5th time in Latvia. Most migratory bats in Pape are Nathusius bats *Pipistrellus nathusii* – by number of traps caught: 75–95% (Figure 1).

60

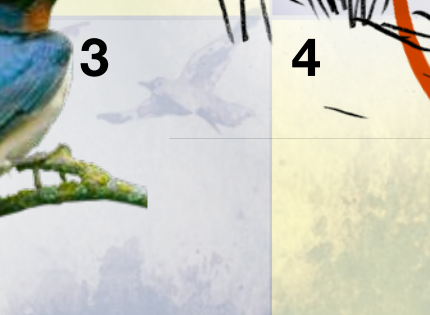
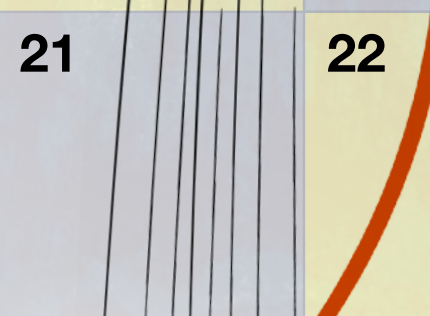
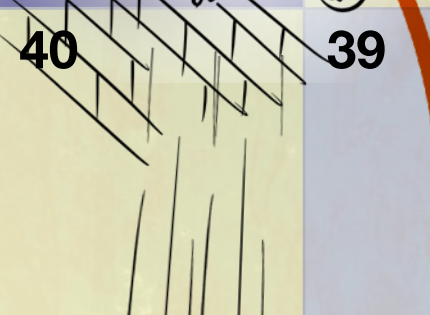
59

58

57

56

finišs

1

2

3

4

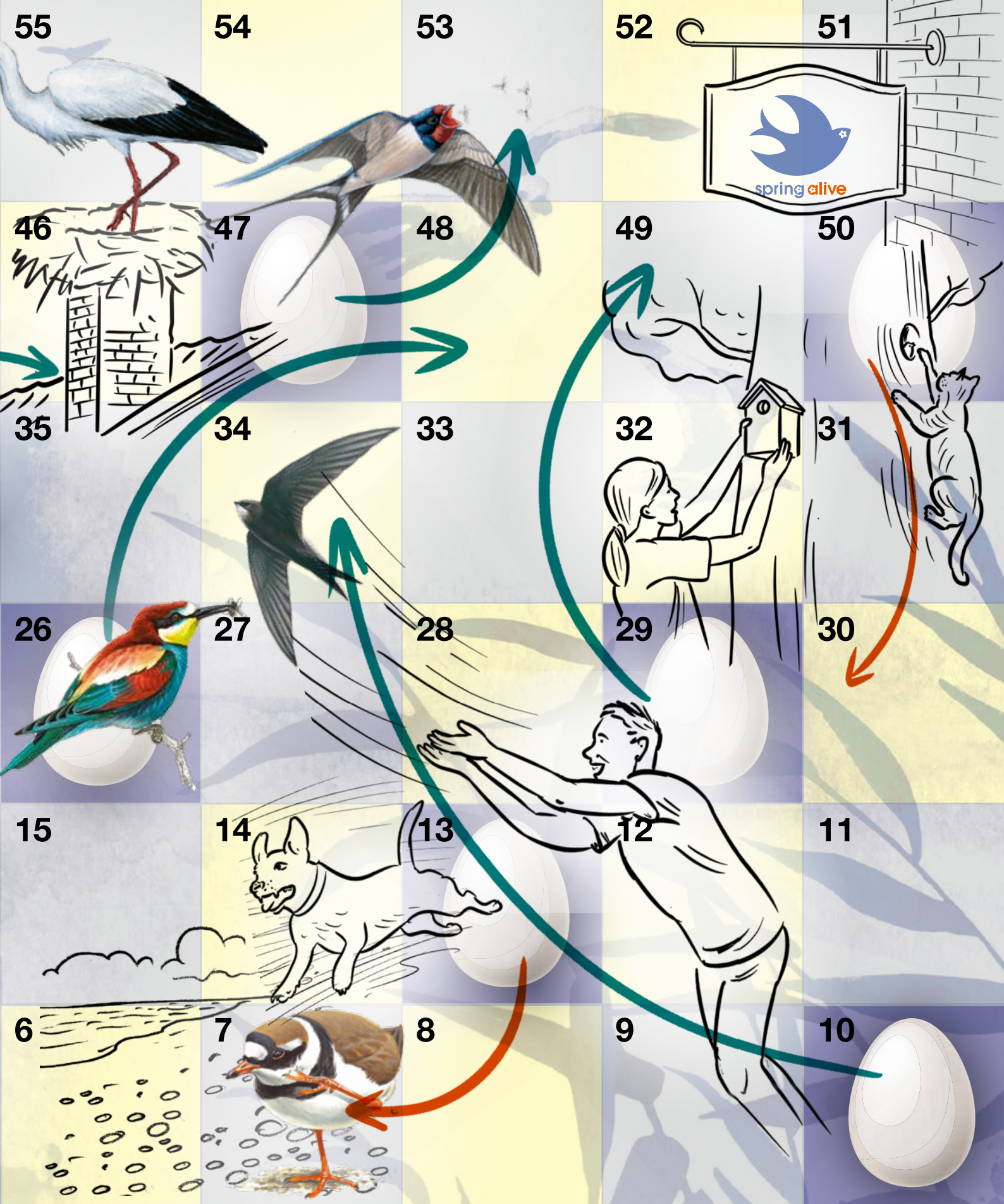
5

starts

GALDA SPĒLE

Putna dzīve

Ik pavasari gājputni velta daudz laika un enerģijas ne vien tūkstošiem kilometru tāliem pārlidojumiem, bet arī ligzdas vīšanai, olu dēšanai un perēšanai, mazuļu aprūpei un barošanai. Atceries – ja vēlies rūpēties par putniem un ligzdu nosargāt, atstāj to putnu ziņā, mierā un drošībā, vērojot tikai no attāluma! Spēlē spēli un iejūties putna spalvās, izdzīvojot ligzdošanas sezonu!

SPĒLES NOTEIKUMI

1. Spēli sāk no pirmā – starta – lauciņa, uzmetot 1 vai 6.
2. Spēlētāji pēc kārtas met kauliņu. Katrā gājienā pārvieto savu figūru uz priekšu par tik lauciņiem, cik rāda metamais kauliņš.
3. Uzmetot 6, var mest vēlreiz.
4. Ja figūra apstājas uz lauciņa ar putna olu, tā jāpārvieto pa norādīto bultu uz bultas galalauciņu.
5. Uzvar tas, kurš pirmais sasniedz pēdējo – finiša – lauciņu.

Plašāk: www.springalive.net

Galda spēli "Putna dzīve" starptautiskās gājputnu atgriešanās reģistrācijas programmā "Dzīvais pavasaris" ir sagatavojuši Latvijas Ornitoloģijas biedrība ar "HeidelbergCement" atbalstu.

HEIDELBERGCEMENT

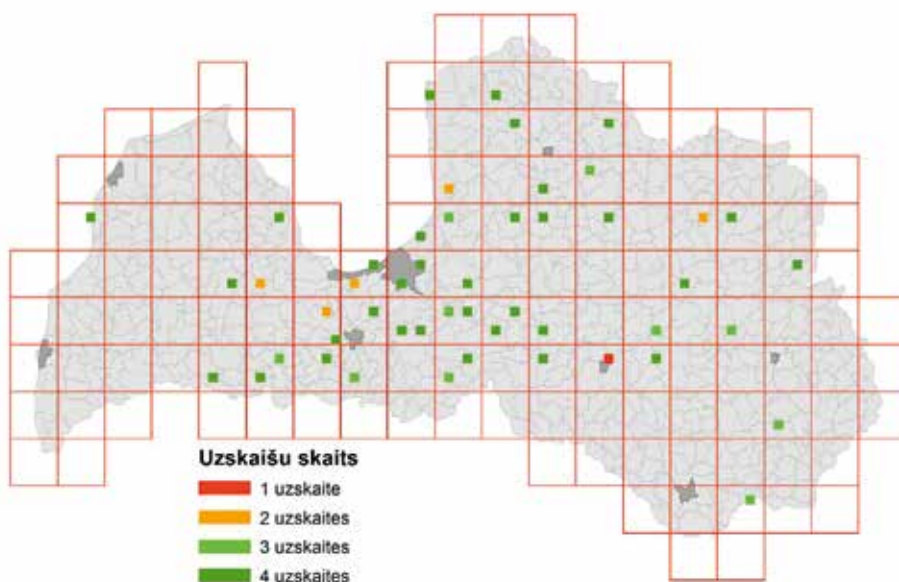
Saturs: Kitija Balcare
 Latvijas Ornitoloģijas biedrība, www.lob.lv
 Krāsainie zīmējumi: Maiks Lengmens
 (Mike Langman)
rsfb-images.com
 Melnbaltie zīmējumi: Gatis Buravcovs
 Dizains: www.due.lv
 2021

Parasto putnu skaita pārmaiņas 2005–2020: dilstošo sugu skaits turpina pieaugt

AINĀRS AUNIŅŠ,
ainars.aunins@lu.lv

Klimata un zemes izmantošanas pārmaiņu dēļ pasaules bioloģiskā daudzveidība samazinās, kādreiz parastām sugām kļūstot arvien retākām, bet retākām – izzūdot (Johnson *et al.* 2017), un šāds process tiek prognozēts arī turpmāk (Powers, Jetz 2019). To esam novērojuši arī Latvijā – ir izzudušas baltirbes, kuras vēl pirms 100 gadiem bija samērā parasts, medijams purvu putns (Transehe, Sināts 1936; Тауриньш 1983). Arī zaļā vārna dažu desmitgažu laikā no parasta putna, kas sastopams visā valstī, kļuvusi par ļoti retu ligzdotāju ar ierobežotu izplatību (Ķerus *et al.* 2021; Priednieks *et al.* 1989; Страздс 1983). Pirms dažiem gadiem ligzdojošo putnu uzskaišu rezultāti rādīja, ka strauji pieaug sugu skaits, kam īstermiņā, t.i., pēdējos piecos gados, vērojama būtiska populāciju samazināšanās tendence (Auniņš 2017). Šāda nelabvēlīga īstermiņa pārmaiņu tendence var nozīmēt gan sākumu ilgstošākam nelabvēlīgam procesam, gan arī tikai īslaicīgu nelabvēlīgu periodu, kuram beidzoties populācijas atgriežas iepriekšējā līmenī vai vismaz nostabilizējas. Laiks paraudzīties, kādā virzienā situācija attīstās!

1. ATTĒLS. Ligzdojošo putnu monitoringa uzskaišu maršruti 2020. gadā.
FIGURE 1. Active transects of the breeding bird survey in 2020.

PALDIES visiem ligzdojošo putnu uzskaišu veicējiem! 2020. gadā tās veikuši (izcelti visu četru uzskaišu veicēji) **Ainars Auniņš**, Margarita Baltā, **Aija Bensone**, **Ilze Bojāre**, Agnis Bušs, **Andra Čaupale**, **Andris Dekants**, **Dana Heiberga**, **Imants Jakovļevs**, **Māris Jaunzemis**, Elvijs Kantāns, **Renāte Kaupuža**, **Oskars Keišs**, **Mareks Kilups**, **Viesturs Ķerus**, Jānis Ķuze, **Sandis Laime**, **Edgars Lediņš**, Ieva Leite, Valdis Lukjanovs, **Sintija Martinsone**, Ieva Mārdega, **Aivars Meinards**, **Irisa Mukāne**, **Gunārs Pētersons**, **Mārtiņš Platacis**, **Ainis Platais**, Sandra Platniece, **Jānis Priednieks**, Maija Rozenfelde, **Ieva Sarja**, **Antra Stipniece**, Ģirts Strazdiņš, **Matīss Stunda**, **Mīks Stūritis**, **Marina Šīļina**, **Mārcis Tirums**, **Dagnis Vasiļevskis**, Ilze Viļķerste, Viesturs Vintulis, Viesturs Vīgants, Juris Vīgulis.

Pavisam uzskaites notikušas 50 maršrutos, no kuriem visas četras metodikā paredzētās uzskaites veiktas 33, bet trīs – 11 maršrutos. Maršrutu teritoriālajā pārklājumā joprojām ir baltie plankumi: vāji pārstāvēta ir Latgale, lielākā daļa Sēlijas un Kurzemes, kā arī Vidzemes augstiene (1. attēls).

Sugu skaits, kurām veikta populāciju pārmaiņu analīze, pieaudzis līdz 111 (1. tabula). No tām statistiski droši tendences bija klasificējamas 75 sugām: 15 konstatēts samazinājums (vienai – mežzirbei – straujš), bet 29 – pieaugums (nevienai tas neklasificējams kā straujš). Stabila populācija bija 31 sugai. Pārējo 36 sugu pārmaiņu tendence ir klasificējama kā neskaidra. Pirmoreiz satraukums par to, ka pieaug sugu īpatsvars ar īstermiņa populācijas samazināšanās tendenci, pausts 2016. gadā, un no tā laika sugu skaits, kam kopš uzskaišu sākuma populācijas samazinās, pieaudzis no 8 līdz 15. Aplūkojot tikai pēdējo 10 gadu periodu, šādu sugu skaita pieaugums ir vēl jūtams – no 16 līdz 27. Līdz ar to varam secināt, ka iepriekš minētās nelabvēlīgās īstermiņa tendences sāk rezultēties nelabvēlīgās vidēja termiņa tendencēs.

Sugas, kuru skaits kopš uzskaišu sākuma 2005. gadā samazinās: pelju klijāns, mežzirbe, grieze, ķivīte, parastā ūbele, dzeguze, dižraibais dzenis, mazais dzenis, lakstīgala, lukstu čakstīte, plukšķis, kārklu ļauķis, purva zilīte, pelēkā zilīte un brūnā čakste.

Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, sarūkošo populāciju sugu saraksts ir

nedaudz mainījies: no tā izkļuvi lauku cīrulis un koku čipste, kuru tendence tagad klasificējama kā stabila, bet piepulcējušās ķivīte, dzeguze un lakstīgala. Pirmajām divām no tām pērn reģistrēts populācijas indeksa antirekords (attiecīgi 55,2% un 63,14%), turklāt šis nav viena gada kritums – populācijas sarukšana turpinās jau gandrīz visu pēdējo desmitgadi (2. un 3. attēls).

Satraucošākā situācija ir ķivītei, kuras populācija, salīdzinot ar 2005. gadu, samazinājusies gandrīz uz pusi (1. tabula). Šāda tendence vērojama ne tikai Latvijā, bet arī citviet, tāpēc tā 2015. gadā iekļauta globāli apdraudēto sugu sarakstā kā “gandrīz apdraudēta” (NT; BirdLife International 2017), bet Eiropā apdraudēto sugu sarakstā kā “jutīga” (VU; BirdLife International 2015). Galvenie iemesli ir lauksaimniecības intensifikācija un prakses maiņa, ligzdu postītāju spiediena palielināšanās un to izraisītais sugas vairošanās produktivitātes kritums (Eggers *et al.* 2011; Galbraith 1988; Schekkerman *et al.* 2009). Ir zināms, ka arī Latvijā ķivītes ligzdošanas sekmes aramzemē ir ievērojami sliktākas nekā zālajos (Opermanis, Auniņš 1995), kas kopā ar aramzemesju platību palielināšanos un zālāju platību samazināšanos (CSB 2021) varētu būt viens no skaita krituma iemesliem.

Arī dzeguzes populācijas samazināšanās par apmēram 37% kopš 2005. gada jāuztver nopietni, jo šī suga atzīta par labu indikatoru, kas raksturo kopējo putnu daudzveidības stāvokli (Morelli *et al.* 2017, 2015; Tryjanowski, Morelli 2015). Tāpēc tās populācijas samazināšanās varētu būt saistāma ar novēroto negatīvo tendenci īpatsvara palielināšanās starp citām sugām. Lakstīgalas populācijas sarukums ir salīdzinoši neliels (apmēram 12%), tāpēc pagaidām bažas neraisa. Lai arī prognozēta nelabvēlīga klimata pārmaiņu ietekme uz šo sugu, kā rezultātā līdz 21. gadsimta beigām lakstīgala kā ligzdotāja no Latvijas teritorijas varētu izzust un tās vietu ieņemt rietumu lakstīgala (Huntley *et al.* 2007), jaunākie izplatības

1. TABULA. Populācijas lieluma pārmaiņas 111 putnu sugām: salīdzinot ar 2005. gadu, salīdzinot ar 1995. gadu, vidējā ikgadējā pārmaiņu tendence (laika periodiem 2005–2020 un 1995–2020) un uzskaišu maršrutu skaits, kuros suga konstatēta kā ligzdotāja. Ar krāsām izceltas pārmaiņu vērtības tām sugām, kam tendence vismaz vienā periodā ir statistiski ticama – sugas, kam ligzdojošo pāru skaits pieaug, ir zilas; sugas, kam samazinās – sarkanas, bet tās, kam stabils – zaļas. Treknrakstā izceltas sugas, kurām pārmaiņas uzskatāmas par straujām.

TABLE 1. Population change in 111 species. Colour marked values mean that the trend has been classified statistically: increasing are blue, stable are green, declining are red. The rest are uncertain. Bold marked species have a steep population change.

Latviski <i>Latvian name</i>	Zinātniski <i>Latin name</i>	Pārmaiņas pret 2005.g. (%) <i>Change from 2005 (%)</i>	Pārmaiņas pret 1995.g. (%) <i>Change from 1995 (%)</i>	Vidējā ikgadējā tendence (%) <i>Mean annual change (%)</i>		LLPU maršrutu skaits <i>Count of routes with species</i>
Lielais dumpis	<i>Botaurus stellaris</i>	-9,99		1,13		18
Baltais stārķis	<i>Ciconia ciconia</i>	4,88	4,31	0,3	0,22	60
Meža pile	<i>Anas platyrhynchos</i>	55,34		1,14		72
Gaigala	<i>Bucephala clangula</i>	517,29		12,99		28
Lielā gaura	<i>Mergus merganser</i>	60,49		3,8		15
Niedru lija	<i>Circus aeruginosus</i>	-70,5		-4		37
Vistu vanags	<i>Accipiter gentilis</i>	-11,06		-7,66		21
Zvirbulvanags	<i>Accipiter nisus</i>	-40,23		-0,48		39
Peļu klijāns	<i>Buteo buteo</i>	-43,45	-68,51	-3,83	-3,62	72
Mazais ērglis	<i>Aquila pomarina</i>	225,33		7,53		19
Bezdelīgu piekūns	<i>Falco subbuteo</i>	367,2		6,3		16
Mežirbe	<i>Bonasa bonasia</i>	-87,83		-10,59		48
Rubenis	<i>Tetrao tetrix</i>	-41,46		-3,1		32
Laukirbe	<i>Perdix perdix</i>	-59,35		-10,28		12
Paipala	<i>Coturnix coturnix</i>	198,68	512,50	8,2	8,42	18
Grieze	<i>Crex crex</i>	-63,57	-59,19	-5,68	-3,78	62
Dzērve	<i>Grus grus</i>	19,42		2,98		79
Ķivīte	<i>Vanellus vanellus</i>	-44,8	-10,37	-2,14	-0,03	64
Mērkaziņa	<i>Gallinago gallinago</i>	-27,85		-0,47		60
Sloka	<i>Scolopax rusticola</i>	-18,33		-0,56		35
Meža tilbite	<i>Tringa ochropus</i>	5,23		-0,28		63
Mājas balodis	<i>Columba livia</i>	953,46		5,77		33
Meža balodis	<i>Columba oenas</i>	566,68		7,43		42
Lauku balodis	<i>Columba palumbus</i>	35,44	49,30	1,39	1,41	91
Parastā ūbele	<i>Streptopelia turtur</i>	-70,53	-53,19	-4,85	-2,55	20
Dzeguze	<i>Cuculus canorus</i>	-36,86	110,82	-1,51	1,91	90
Svīre	<i>Apus apus</i>	279,09		6,37		39
Pupuķis	<i>Upupa epops</i>	-59,23		5,81		9
Titiņš	<i>Jynx torquilla</i>	-0,76	711,48	-1,99	8,11	58
Pelēkā dzilna	<i>Picus canus</i>	29,76		3,43		50
Melnā dzilna	<i>Dryocopus martius</i>	-29,64		-1,04		70
Dižraibais dzenis	<i>Dendrocopos major</i>	-19,66		-2,65		84
Vidējais dzenis	<i>Dendrocopos medius</i>	1286,01		8,97		32
Baltmugurdzenis	<i>Dendrocopos leucotos</i>	-0,23		2,69		42
Mazais dzenis	<i>Dendrocopos minor</i>	-11,61		-5,73		46
Trīspirkstu dzenis	<i>Dendrocopos tridactylus</i>	-69,61		-6,91		15
Sila cīrulis	<i>Lullula arborea</i>	26,83		-0,34		60
Lauku cīrulis	<i>Alauda arvensis</i>	21,07	15,62	-0,59	-0,94	78
Bezdelīga	<i>Hirundo rustica</i>	13,57	111,84	1,19	3,20	73
Mājas čurkste	<i>Delichon urbica</i>	494,4		1,62		39
Koku čipste	<i>Anthus trivialis</i>	-8,96		-1,14		87
Plavu čipste	<i>Anthus pratensis</i>	61,38	-34,20	-0,53	-1,54	59
Dzeltenā cielava	<i>Motacilla flava</i>	-57,62	-92,47	-3,12	-8,17	19
Baltā cielava	<i>Motacilla alba</i>	14,56	-39,28	-0,9	-0,8	77
Paceplītis	<i>Troglodytes troglodytes</i>	98,47		3,3		88
Peļkājīte	<i>Prunella modularis</i>	-24,68		-1,64		76
Sarkanriklīte	<i>Erithacus rubecula</i>	43,27		-0,15		90
Lakstīgala	<i>Luscinia luscinia</i>	-11,6	58,02	-1,57	1,17	77
Melnais erickiņš	<i>Phoenicurus ochruros</i>	1457,13		9,98		34
Erickiņš	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	218,84		4,97		52
Lakstū čakstīte	<i>Saxicola rubetra</i>	-39,14	-16,77	-3,85	-0,72	75

Tabulas turpinājums 24. lpp.

1. TABULAS turpinājums. / TABLE 1 continued.

Latviski <i>Latvian name</i>	Zinātniski <i>Latin name</i>	Pārmaiņas pret 2005.g. (%) <i>Change from 2005 (%)</i>	Pārmaiņas pret 1995.g. (%) <i>Change from 1995 (%)</i>	Vidējā ikgadējā tendence (%) <i>Mean annual change (%)</i>		LLPU maršrutu skaits <i>Count of routes with species</i>
Akmeņčakstīte	<i>Oenanthe oenanthe</i>	-12,16		-2,69		36
Melnais mežastrazds	<i>Turdus merula</i>	24,1		1,42		90
Pelēkais strazds	<i>Turdus pilaris</i>	38,36	26,23	-0,51	2,64	69
Dziedātājstrazds	<i>Turdus philomelos</i>	17,68		1,87		90
Plukšķis	<i>Turdus iliacus</i>	-27,82		-8,16		60
Sila strazds	<i>Turdus viscivorus</i>	68,54		2,54		59
Kārķļu kauķis	<i>Locustella naevia</i>	-21,06	174,65	-3,51	2,52	57
Upes kauķis	<i>Locustella fluviatilis</i>	-70,71	-75,59	-2,78	-4,91	49
Seivi kauķis	<i>Locustella luscinioides</i>	124,06		19,68		10
Ceru kauķis	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	26,49	9,29	1,52	0,66	47
Krūmu kauķis	<i>Acrocephalus dumetorum</i>	526,57		12,21		32
Purva kauķis	<i>Acrocephalus palustris</i>	41,17	44,90	1,02	2,27	61
Ezera kauķis	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	24,16		19,98		10
Niedru strazds	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	-52,48		-7,38		17
Iedzeltenais kauķis	<i>Hippolais icterina</i>	127,96		4,64		72
Svitrainais kauķis	<i>Sylvia nisoria</i>	-83,2		-9,58		15
Gaišais kauķis	<i>Sylvia curruca</i>	136,26		4,21		73
Brūnpārnu kauķis	<i>Sylvia communis</i>	67,66	184,05	1,44	2,86	85
Dārza kauķis	<i>Sylvia borin</i>	5,56	44,18	1,37	0,88	77
Melngalvas kauķis	<i>Sylvia atricapilla</i>	106,27	320,60	4,78	5,44	80
Svirliitis	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	-11,8		-1,04		89
Čuncīņš	<i>Phylloscopus collybita</i>	13,52		1,08		90
Vītītis	<i>Phylloscopus trochilus</i>	-9,27		0,25		87
Zeltgalvītis	<i>Regulus regulus</i>	11,83		1,71		71
Pelēkais mušķērājs	<i>Muscicapa striata</i>	11,33		2,87		62
Mazais mušķērājs	<i>Ficedula parva</i>	111,17		3,19		57
Melnais mušķērājs	<i>Ficedula hypoleuca</i>	35,87		1,54		84
Garastīte	<i>Aegithalos caudatus</i>	-34,4		-5,86		40
Purva zilīte	<i>Parus palustris</i>	-49,48		-6,23		60
Pelēkā zilīte	<i>Parus montanus</i>	-60,14		-3,71		75
Cekulzilīte	<i>Parus cristatus</i>	50,68		3,49		61
Meža zilīte	<i>Parus ater</i>	188,9		3,27		59
Zilzilīte	<i>Parus caeruleus</i>	335,96		6,3		79
Lielā zilīte	<i>Parus major</i>	54,66		1,4		90
Dzilnītis	<i>Sitta europaea</i>	-25,76		-1,49		79
Mizložņa	<i>Certhia familiaris</i>	-33,99		-1,47		66
Vālodze	<i>Oriolus oriolus</i>	9,49	359,78	-0,09	3,75	78
Brūnā čakste	<i>Lanius collurio</i>	-36,5	-33,66	-5,37	-3,96	65
Lielā čakste	<i>Lanius excubitor</i>	-91,35		-2,89		11
Sīlis	<i>Garrulus glandarius</i>	-25,75		-0,39		85
Žagata	<i>Pica pica</i>	125,78	99,94	2,29	7,01	64
Riekstrozis	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	-38,52		-2,06		31
Kovārnis	<i>Corvus monedula</i>	147,02	-86,50	5,42	-1,76	23
Vārna	<i>Corvus corone cornix</i>	107,77	163,03	3,46	5,14	84
Krauklis	<i>Corvus corax</i>	-22,37		-0,78		82
Mājas strazds	<i>Sturnus vulgaris</i>	96,34	105,98	1,38	2,60	77
Mājas zvirbulis	<i>Passer domesticus</i>	160,03		3,75		31
Lauku zvirbulis	<i>Passer montanus</i>	-2,96	9,94	0,76	5,75	46
Žubīte	<i>Fringilla coelebs</i>	7,16		0,34		91
Zaļžubīte	<i>Carduelis chloris</i>	161,17	135,33	4,81	4,53	67
Dadzītis	<i>Carduelis carduelis</i>	101,8	-41,70	3,51	-1,16	52
Ķivulis	<i>Carduelis spinus</i>	-3,32		3,06		63
Kaņepītis	<i>Carduelis cannabina</i>	396,14	-12,41	1,95	-0,24	33
Egļu krustknābis	<i>Loxia curvirostra</i>	403,94		2,07		29
Mazais svilpis	<i>Carpodacus erythrinus</i>	2,97	-31,40	-1,35	-2,93	77
Svilpis	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	10,35		3,36		70
Dižknābis	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	75,21		5,63		61
Dzeltenā stērste	<i>Emberiza citrinella</i>	59,78	55,23	2,93	2,84	83
Dārza stērste	<i>Emberiza hortulana</i>	7,22	42,86	-8,3	6,14	7
Niedru stērste	<i>Emberiza schoenioides</i>	135,41	100,00	5,39	3,97	40

dati nozīmīgu sugas izplatības areāla pārvietošanas pēdējo 30 gadu laikā tomēr nerāda, un tā dienvidrietumu robeža joprojām šķērso Vācijas ziemeļaustrumus (Keller *et al.* 2020).

Populācijas indeksa antirekords pērn reģistrēts vēl septiņām sugām, no tām trim sarūkošajām (peļu klijānam, lukstu čakstītei un upes kauķim), divām stabilajām (dzilnītīm un silim) un divām ar neskaidru tendenci (niedru lijai un svitrainajam kauķim). Lukstu čakstītes populācija samazinās jau pēdējos septiņus gadus, un, lai arī tās ilgtermiņa (25 gadu) tendence, pateicoties populācijas pieaugumam 20. gs. 90. gados lauksaimniecības pagrimuma dēļ, vēl klasificējama kā stabila, 2020. gadā tās populācija bija mazāka nekā 1995. gadā (3. attēls). Šī ir suga, kas apdzīvo dažādus zālājus, bet jo īpaši dod priekšroku vairākus gadus pamestiem (t.i., neapstrādātiem) tīrumiem (Aunins *et al.* 2001). Novērotā lukstu čakstīšu skaita samazināšanās arī, visticamāk, saistāma ar apstrādātu aramzemju platību pieaugumu uz atmatu un zālāju rēķina.

Arvien turpinās arī jau 20. gs. 90. gados aizsākušies peļu klijāna un upes kauķa populācijas samazināšanās. Lai gan nozīmīgākais sarūkums noticis iepriekšējās desmitgadēs, tomēr indeksa antirekords 2020. gadā liecina, ka nelabvēlīgais process nav beidzies. Peļu klijāna gadījumā skaita krituma iemesli, visticamāk, meklējami tepat Latvijā (Aunins *et al.* 2001), savukārt upes kauķa gadījumā tie visdrīzāk ir saistīti ar ziemošanas vietām Āfrikā, jo līdzīga tendence šai sugai ir vērojama arī citviet Eiropā (PECBMS 2019).

Svitrainais kauķis ligzdojošo putnu uzskaitēs tiek reģistrēts ļoti reti, tāpēc tā populācijas indeksiem ir ļoti liels kļūdas koridors un skaita pārmaiņu tendence klasificējama kā neskaidra. Tomēr suga, kas uzskaitīta pirmajā desmitgadē ik sezonu parasti tika konstatēta 2–4 posmos, no 2016. līdz 2018. gadam reģistrēta tikai vienā posmā sezonā, bet pēdējos divus

gadus uzskaitēs vairs nav konstatēta vispār, neraugoties uz aktīvo maršrutu skaita pieaugumu. Lai arī datu nepietiek korektas statistiskās analīzes veikšanai, ir pamats domāt, ka šīs sugas populācija varētu būt būtiski samazinājusies. Suga ir saistīta ar krūmājiem upmalās, lauksaimniecības zemēs un mežmalās, bet īpaši pamestās, krūmiem aizaugošās viensētās. Noteikti būtu vērts pievērst šai sugai īpašu uzmanību, ņemot vērā, ka tā Latvijā ir aizsargājama.

Starp sugām ar izteiktāko skaita pieauguma tendenci kopš uzskaišu sākuma jāmin zaļais ķauķītis, krūmu ķauķis, melnais erickiņš un meža balodis, bet savu indeksa maksimumu pērn sasnieguši (indeksa pieauguma secībā, sākot ar augstāko) vidējais dzenis, meža balodis, eglu krustknābis, bezdelīgu piekūns, zilzīle, svīre, erickiņš, meža zilīte, gaišais ķauķis un melnais mežastrazds (1. tabula, 2. attēls). Visām šīm sugām pārmaiņu tendence klasificējama kā mērens pieaugums, izņemot vidējo dzeni, eglu krustknābi un bezdelīgu piekūnu, kam tā ir neskaidra.

Plukšķa populācija pēc pieauguma 2019. gadā arī 2020. gadā palielinājusies, gandrīz atgriežoties 2013. gada līmenī. Tas ir diezgan negaidīti, ņemot vērā tendences sugas izplatībā: plukšķis kā ligzdotājs pēdējo 30 gadu

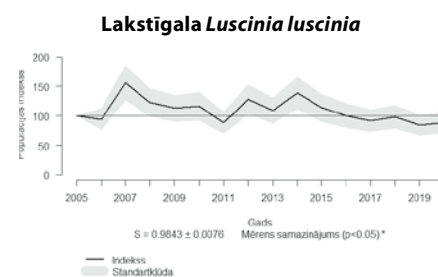
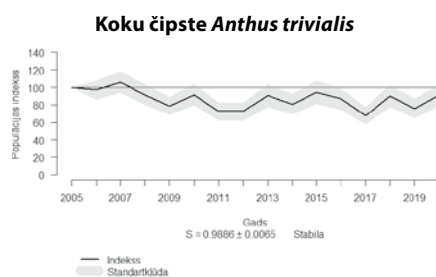
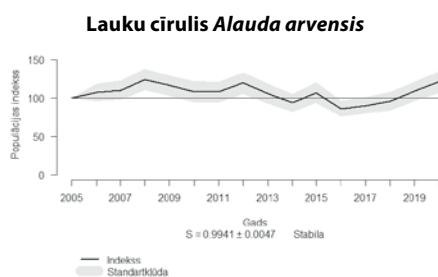
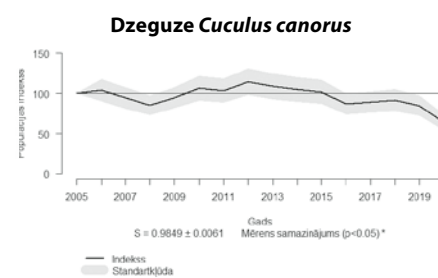
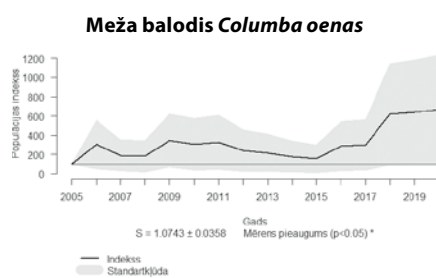
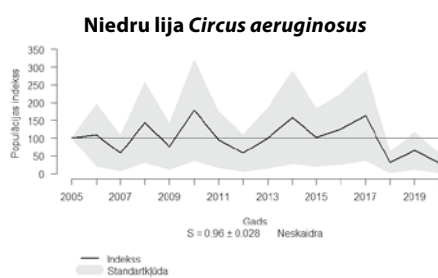
Foto: Ainārs Aumiņš

Ķivītes populācija, salīdzinot ar 2005. gadu, samazinājusies gandrīz uz pusi. To apdraud gan lauksaimniecības intensifikācija, gan zemās ligzdošanas sekmes aramzemē.

Foto: Ainārs Aumiņš

Dzeguzes populācijas samazināšanās pēdējos gados, iespējams, ir saistīta ar nelabvēlīgo īstermiņa skaita pārmaiņu tendenci pieaugumu starp citām sugām, jo tā parasti sastopama vietās ar augstu citu putnu taksonisko un funkcionālo daudzveidību.

2. ATTĒLS. Dažu sugu populāciju indeksi 2005.–2019. gadu periodā.

FIGURE 2. Population indices of selected species 2005–2019.

Foto: Ainārs Auniņš

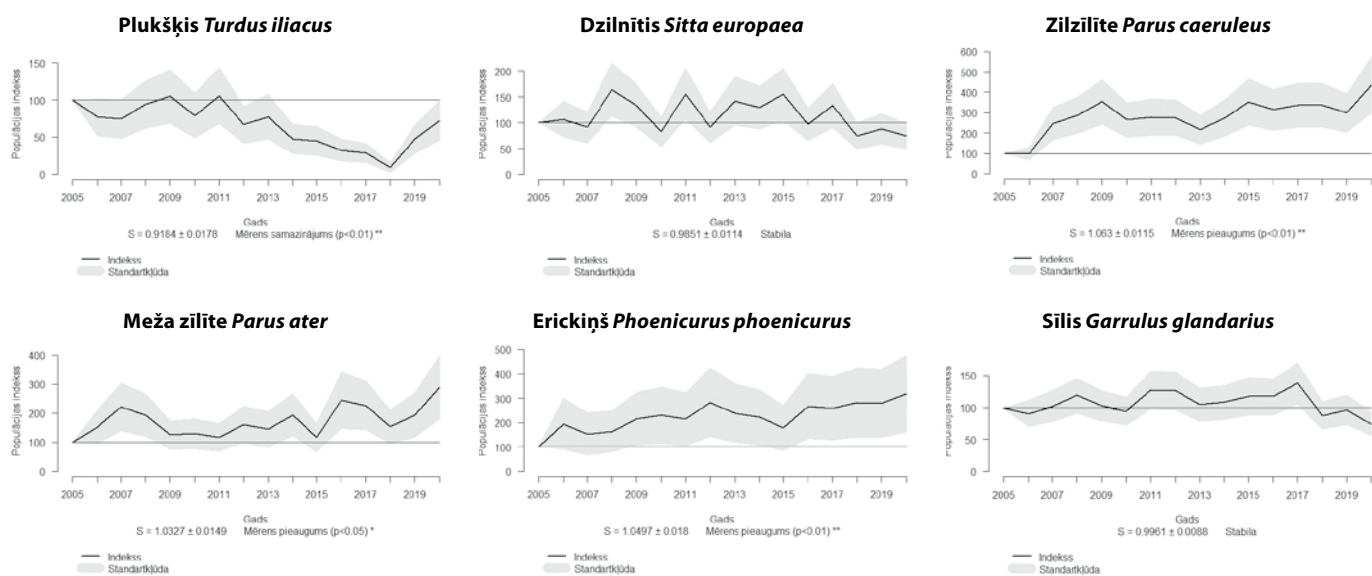
Lai gan prognozēta lakstīgalas kā ligzdotājas izzušana no Latvijas līdz šī gadsimta beigām klimata pārmaiņu dēļ, tās vienlaidus areāla dienvidrietumu robeža vēl atrodas samērā tālu no Latvijas. Tādēļ pašlaik reģistrētā populācijas samazināšanās drīzāk saistāma ar apstākļiem ziemošanas vietās.

Foto: Ainārs Auniņš

Koku čipstes populācija pērn palielinājusies, un tās populācija atkal klasificējas kā stabila.

Sugas, kuru skaits pēdējos piecus gadus samazinās: lielais dumpis, baltais stārķis, niedru lija, grieze, dzeguze, tītiņš, bezdelīga, pelkājīte, lakstīgala, lukstu čakstīte, upes ļauķis,

2. ATTĒLS. Dažu sugu populāciju indeksi 2005.–2019. gadu periodā.
FIGURE 2. Population indices of selected species 2005–2019.

niedru strazds, iedzeltenais ļauķis, dārza ļauķis, pelēkā zilīte, dzilnītis, vālodze, brūnā čakste, silis.

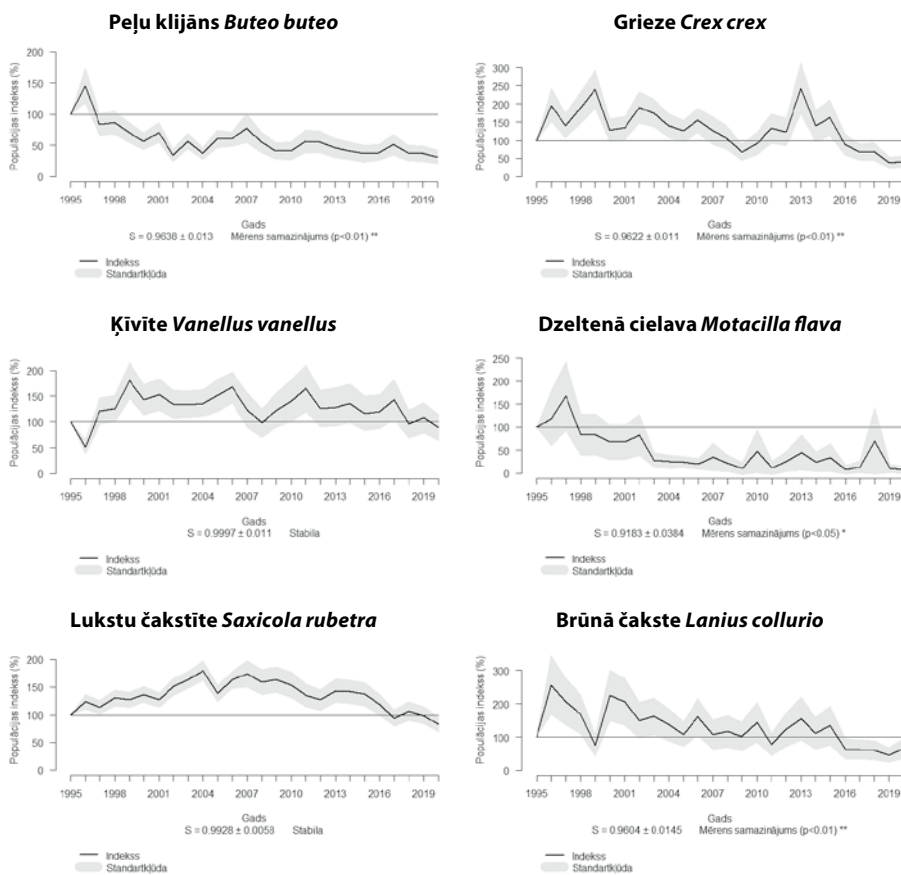
Ilgtermiņa populāciju pārmaiņu tendences (kopš 1995. gada) lauku putnu sugām kopš iepriekšējā gada nav būtiski mainījušās. Dilstošo sugu skaits saglabājies iepriekšējais – 7, bet par vienu pieaudzis sugu skaits ar stabilām populācijām, jo purva ļauķis savu statusu mainījis no “mērens pieaugums” uz “stabilu”. Trīs no sugām ar ilgtermiņa skaita samazināšanās tendenci rada īpašas bažas, jo to populāciju sarukums vērojams visos analizētajos laika nogriežņos. Šīs sugas ir peļu kliļāns, grieze un brūnā čakste (3. attēls).

Sugas, kuru skaits kopš lauku putnu uzskaites sākuma 1995. gadā samazinās: peļu kliļāns, grieze, lauku cīrulis, dzeltenā cielava, upes ļauķis, brūnā čakste un mazais svilpis.

Foto: Āimārs Auniņš

Lukstu čakste, kuras populācija strauji pieauga pagājušā gadsimta 90. gados, pēdējos gados strauji samazinās.

3. ATTĒLS. Dažu sugu populāciju indeksi 1995.–2019. gadu periodā. FIGURE 3. Population indices of selected species 1995–2019.

Kopsavelkot uzskaišu programmas rezultātus visos laika nogriežņos, var secināt, ka papildus tam, ka iepriekšējos gados reģistrētās nelabvēlīgās īstermiņa skaita pārmaiņu tendences sāk rezultēties nelabvēlīgās vidēja termiņa tendencēs, pirmo īpatsvars vairs nepieaug un ir sācis mazināties. Tomēr tas joprojām ir lielāks par pusi, tāpēc arī nākamajos gados varam gaidīt vidējā termiņā un ilgtermiņā dilstošo sugu skaita pieaugumu. Par situācijas uzlabošanas nevaram runāt arī tāpēc, ka ļoti liela daļa sugu, kuras iepriekšējos gados ir nonākušas sarūkošo sarakstā, no tā vairs neizkļūst, jo to populācijas neatjaunojas iepriekšējā līmenī.

Latvijas ligzdojošo putnu uzskaišu programma var pastāvēt, tikai pateicoties tās dalībniekiem, bet datu un aprēķinu precizitāte ir atkarīga no ik gadu aktīvo maršrutu skaita. Pieteiktis maršrutam var ikviens putnu pazinējs! Lai pieteiktos, sazinieties ar programmas vadītāju Ievu Mārdegu (ieva@lob.lv) vai sūtiet pieteikumu uz LOB biroju.

Foto: Ainārs Auniņš

Summary

Population changes in common birds 2005–2020: the number of declining species continues to grow /Ainārs Auniņš/

Annual population indices and trends were calculated for 111 breeding bird species. Since 2005, 15 species have declined, 29 have increased, and 31 have been stable (Table 1). The trends of the remaining 36 were uncertain. Northern Lapwing, Cuckoo and Thrush Nightingale joined the list of declining species in 2020 for the first time, while Skylark and Tree Pipit changed their status from declining to stable.

Despite the rapid increase of the Whinchat population in the 1990ies due to farmland abandonment, its all-time lowest index was recorded in 2020 after 7 years of decline. Of 31 species with clear short-term (last 5 years) trends, 19 showed significant declines, 5 increased and 7 were stable.

Lauku cīruļa populācija, pateicoties pieaugumam pēdējos gados, šogad vairs nav starp sugām ar skaita samazinājuma tendenci.

Literatūra

- Auniņš A. 2017. Nelabvēlīgas skaita pārmaiņu tendences daudzām parasto putnu sugām. *Putni dabā* 77 (2017/1): 8–14.
- Aunins A., Petersen B.S., Priednieks J., Prins E. 2001. Relationships Between Birds and Habitats in Latvian Farmland. *Acta Ornithol.* 36: 55–64. <https://doi.org/10.3161/068.036.0114>
- BirdLife International 2017. *Vanellus vanellus* (amended version of 2016 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2017: e.T22693949A111044786 [WWW Document]. <https://doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-1.RLTS.T22693949A111044786.en>
- BirdLife International 2015. *Vanellus vanellus*. The IUCN Red List of Threatened Species 2015: e.T22693949A60072158 [WWW Document]. URL <https://www.iucnredlist.org/species/22693949/60072158> (accessed 6.3.21).
- CSB 2021. CSB Database [WWW Document]. URL <https://www.csb.gov.lv/en/statistika/db> (accessed 6.3.21).
- Eggers S., Unell M., Pärt T. 2011. Autumn-sowing of cereals reduces breeding bird numbers in a heterogeneous agricultural landscape. *Biol. Conserv.* 144: 1137–1144. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2010.12.033>
- Galbraith H. 1988. Effects of agriculture on the breeding ecology of lapwings *Vanellus vanellus*. *J. Appl. Ecol.* 25: 487–503. <https://doi.org/10.2307/2403839>
- Huntley B., Green R.E., Collingham Y.C., Willis S.G. 2007. A Climatic Atlas of European Breeding Birds, Europe. Lynx Edicions, Barcelona.
- Johnson C.N., Balmford A., Brook B.W., Buettel J.C., Galetti M., Guangchun L., Wilmshurst J.M. 2017. Biodiversity losses and conservation responses in the Anthropocene. *Science* 356: 270–275. <https://doi.org/10.1126/science.aam9317>
- Keller V., Herrando S., Voříšek P., Franch M., Kipson M., Milanese P., Martí D., Anton M., Klvaňová A., Kalyakin M.V., Bauer H.-G., Foppen R.P.B. 2020. European Breeding Bird Atlas 2: Distribution, Abundance and Change. European Bird Census Council & Lynx Edicions, Barcelona.
- Ķeruš V., Dekants A., Auniņš A., Mārdega I. 2021. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–2017. Latvijas Ornitoloģijas biedrība, Rīga.
- LVĢMC 2021. Klimata portāls [WWW Document]. URL https://klimats.meteo.lv/laika_apstaklu_raksturojums/ (accessed 6.3.21).
- Morelli F., Jiguet F., Reif J., Plexida S., Valli A.S., Indykiewicz P., Šimová P., Tichit M., Moretti M., Tryjanowski P., Šimová P., Muriel Tichit M.M., Tryjanowski P. 2015. Cuckoo and biodiversity: Testing the correlation between species occurrence and bird species richness in Europe. *Biol. Conserv.* 190: 123–132. <https://doi.org/10.1016/j.biocon.2015.06.003>
- Morelli F., Möller A.P., Nelson E., Benedetti Y., Liang W., Šimová P., Moretti M., Tryjanowski P. 2017. The common cuckoo is an effective indicator of high bird species richness in Asia and Europe. *Sci. Rep.* 7: 1–8. <https://doi.org/10.1038/s41598-017-04794-3>
- Opermanis O., Auniņš A. 1995. Ķīvītes *Vanellus vanellus* ligzdošanas bioloģija biotopos ar dažādu cilvēka ietekmi. *Putni dabā* 5.1: 2–16.
- PECBMS 2019. Trends of common birds in Europe, 2019 update [WWW Document]. URL <https://pecbms.info/trends-of-common-birds-in-europe-2019-update/> (accessed 6.3.21).
- Powers R.P., Jetz W. 2019. Global habitat loss and extinction risk of terrestrial vertebrates under future land-use-change scenarios. *Nat. Clim. Chang.* <https://doi.org/10.1038/s41558-019-0406-z>
- Priednieks J., Strazds M., Strazds A., Petriņš A. 1989. Latvijas ligzdojošo putnu atlanti 1980–1984. Zinātne, Rīga.
- Schekkerman H., Teunissen W., Oosterveld E. 2009. Mortality of Black-tailed Godwit *Limosa limosa* and Northern Lapwing *Vanellus vanellus* chicks in wet grasslands: Influence of predation and agriculture. *J. Ornithol.* 150: 133–145. <https://doi.org/10.1007/s10336-008-0328-4>
- Transehe N., Sināts R. 1936. Latvijas putni. Mežu departamenta izdevums, Rīga.
- Tryjanowski P., Morelli F. 2015. Presence of Cuckoo reliably indicates high bird diversity : A case study in a farmland area. *Ecol. Indic.* 55: 52–58. <https://doi.org/10.1016/j.ecolind.2015.03.012>
- Страздс А. 1983. Сизоворонка. В кн.: Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига, Зинатне: 127–128.
- Тауриньш Э. 1983. Белая куропатка. В кн.: Птицы Латвии. Территориальное размещение и численность. Рига, Зинатне: 68–69.

Dabas aizsardzības
pārvalde

Plēsīgo putnu monitorings 2020. gadā

JĀNIS REIHMANIS, janis.reihmanis@ldf.lv
ANDRIS AVOTIŅŠ, avotins.puces@gmail.com

Kā ierasts, atskatu uz iepriekšējā gada monitoringu vēlamies sākt, sakot lielu "paldies!" visiem, kas piedalījās uzskaitēs. 2020. gadā plēsīgo putnu monitorings veikts 21 parauglaukumā un uzskaitēs piedalījās 21 cilvēks: Agnese Balandiņa, Andrejs Jesko, Andris Avotiņš, Aija Alksne, Agate Baumannē, Anhelita Kamenska, Edgars Lediņš, Guna Roze, Ģirts Baranovskis, Ieva Pommere, Imants Jakovļevs, Jānis Jansons, Jānis Reihmanis, Laura Krišāne, Maija Rozenfelde, Miks Stūrītis, Sintija Martinsone, Uldis Ļoļāns, Valdis Lukjanovs, Valdis Zariņš, Vitālijs Ignatjevs.

2020. gadā plēsīgo putnu monitoringa veikts 21 parauglaukumā. Līdzīgs daudzums ir bijis arī iepriekšējos gados, kad parauglaukumu skaits svārstījies nedaudz virs 20 (Avotiņš jun., Reihmanis 2016, 2017, 2018, 2019, 2020). Kā katru gadu arī 2020. gadā ir nākuši klāt daži jauni parauglaukumi, kuros plēsīgie putni skaitīti pirmo gadu, tomēr ir arī daļa parauglaukumu, kuros uzskaites tiek veiktas jau no monitoringa uzsākšanas 2014. gadā. Dati no pēdējiem ir jo sevišķi vērtīgi, jo ļauj labāk izprast putnu skaita pārmaiņas ilgākā laika periodā. Tomēr arī katram jaunam uzskaitē parauglaukumam ir liela vērtība. Tāpēc vienmēr aicinām putnu pazinējus iesaistīties. Tā kā plēsīgo putnu monitoringā ir vairāki uzskaitē veidi, tad vienmēr ir iespēja sākt ar vienkāršāko. Tas dos iespēju gan labāk iepazīt savu parauglaukumu, gan apzināt savas iespējas un ilgākā laika periodā dos ne tikai nozīmīgu pienesumu mūsu kopējām zināšanām par plēsīgajiem putniem,

bet arī pašam uzskaitē veicējam būs laba motivācija doties dabā un sekot līdzī, kas notiek vienā mazā Latvijas dabas daļā, kuru katrs jau varēs saukt par savējo.

Plēsīgo putnu populāciju pārmaiņu rādītāji

Tāpat kā iepriekšējos gados skaita pārmaiņas analizētas trīs datu kopām – uzskaitēm standartpunktos ar klasisko (TRIM) metodi, uzskaitēm standartpunktos ar nepilnīgas konstatēšanas modeļiem un kopējam teritoriju skaitam parauglaukumos.

Populāciju pārmaiņu rādītāju analīžu rezultāti kļūst uzticamāki līdz ar garāku laika periodu, kurā analīzes ir veiktas. Minimālais periods ir vispārīgi saistāms ar konkrētās sugas paaudžu nomainas laiku (1. tabula) – analizētajam periodam vajadzētu aptvert vismaz vienu paaudzes nomainas laiku, bet vēlams – vismaz trīs. Taču tāpat nozīmīgi ir iegūt pēc iespējas savlaicīgu informāciju, tāpēc rezultātus ir nepieciešams analizēt katru gadu.

Salīdzinot 2020. gada monitoringa rezultātus ar iepriekšējiem gadiem, redzams, ka izteikti dominē plēsīgo putnu populāciju pārmaiņu rādītāji, kuri klasificēti kā neskaidri. Zīmīgi, ka, palielinoties monitoringa veikšanas laikam, pieaug datu ticamība. Tas atspoguļojas arī datu izkliedes rādītājos (1. attēls), kur redzams, ka vairākumam biežāk sastopamo sugu šie rādītāji ir salīdzinoši šaurās robežās. Retāk sastopamām sugām datu izkliedes rādītāji vēl joprojām saglabājas diezgan plaši (sk., piemēram, pļavu lījas un bikšainā apoga datus 1. attēlā). Šāda situācija liecina par to, ka, lai arī

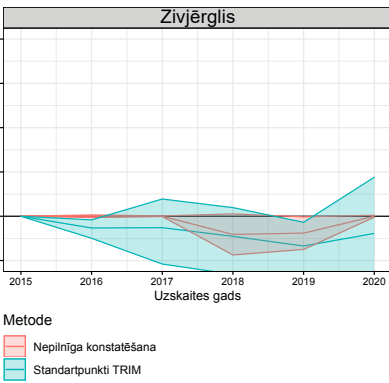
plēsīgo putnu monitoringa tiek veikts salīdzinoši īsu laika periodu – kopš 2014. gada, tā rezultāti, vismaz biežāk sastopamajām sugām, jau šobrīd sniedz ticamus rezultātus. Lai uzlabotu datu kvalitāti un zināšanas par retāk sastopamajām sugām, noteikti

1. TABULA. Plēsējputnu sugu saraksts, par kuru ligzdojošo populāciju Latvijā tiek ievāktas ziņas šajā monitoringā, un to paaudžu nomainas laiki.

TABLE 1. List of species of birds of prey for which data were collected within the framework of this monitoring and the times of their generation length.

Suga	Vidējais paaudžu nomainas laiks (gados)
Dienas plēsīgie putni	
Zivju ērglis <i>Pandion haliaetus</i>	11,6
Ķīķis <i>Pernis apivorus</i>	11,8
Melnā klijā <i>Milvus migrans</i>	11,5
Sarkanā klijā <i>Milvus milvus</i>	11,5
Jūras ērglis <i>Haliaeetus albicilla</i>	17,5
Čūskērglis <i>Circus gallicus</i>	12,9
Niedru līja <i>Circus aeruginosus</i>	8,0
Lauku līja <i>Circus cyaneus</i>	7,8
Pļavu līja <i>Circus pygargus</i>	7,9
Vistu vanags <i>Accipiter gentilis</i>	7,0
Zvirbuļu vanags <i>Accipiter nisus</i>	7,2
Peļu klijāns <i>Buteo buteo</i>	10,1
Mazais ērglis <i>Clanga pomarina</i>	10,6
Vidējais ērglis <i>Clanga clanga</i>	16,6
Klinšu ērglis <i>Aquila chrysaetos</i>	17,3
Lauku piekūns <i>Falco tinnunculus</i>	5,4
Purva piekūns <i>Falco columbarius</i>	5,7
Bezdelīgu piekūns <i>Falco subbuteo</i>	6,4
Melnais stārķis <i>Ciconia nigra</i>	15,9
Nakts plēsīgie putni	
Ūpis <i>Bubo bubo</i>	12,1
Apodziņš <i>Glaucidium passerinum</i>	3,8
Mājas apogs <i>Athene noctua</i>	4,4
Meža pūce <i>Strix aluco</i>	8,0
Urālpūce <i>Strix uralensis</i>	12,9
Ziemeļpūce <i>Strix nebulosa</i>	9,3
Ausainā pūce <i>Asio otus</i>	7,2
Purva pūce <i>Asio flammeus</i>	7,2
Bikšainais apogs <i>Aegolius funereus</i>	5,8

Sugām raksturīgie paaudžu nomainas laiki saskaņā ar IUCN: www.iucnredlist.org/species

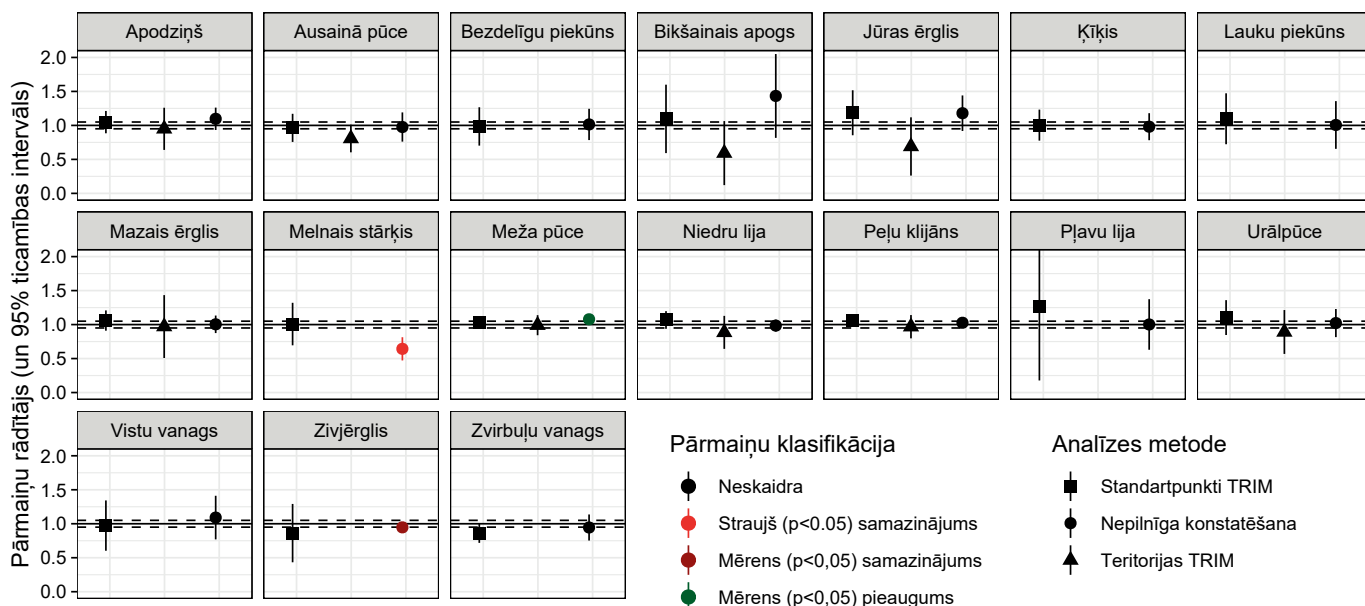
vajadzētu palielināt parauglaukumu skaitu vai speciālās uzskaites.

Pēc 2020. gada uzskaišu datiem, straujš populācijas samazinājums ir konstatēts melnajam stārķim, mērens – zivjērglim, mērens pieaugums – meža pūcei. Visticamāk, negatīvas, bet šobrīd ne statistiski nozīmīgas populācijas pārmaiņas ir arī zvirbuļvanagam. Minētās pārmaiņas konstatētas, tikai izmantojot datus no uzskaitēm standartpunktos ar nepilnīgas konstatēšanas modeļiem, tāpēc 2. tabulā sniedzam šīs statistiskās metodes skaitliskās vērtības.

Foto: Ivo Dinsbergs

Lai izprastu pārmaiņu tendences 2. tabulā (un arī 1. attēlā), jāpievērš uzmanība populācijas pārmaiņu

Zivjērgļa populācijai ir konstatēts samazinājums, kas, iespējams, ir saistīts ar augošām populācijām raksturīgo dabisko fluktuāciju ap stabilizēšanos radītu relatīvi lielu skaitu monitoringa sākumā.

1. ATTĒLS. Klasifikācija plēsīgo putnu populāciju pārmaiņu rādītājiem, kas iegūti ar dažādām metodēm. Melnā horizontālā līnija nozīmē stabilu populāciju, raustītās līnijas – robežlielumus lineārās klasifikācijas statistiskajam nozīmīgumam. Dienā aktīvajiem plēsīgajiem putniem, kas monitorējami ar vizuālajām uzskaitēm, laika periodā no 2014. līdz 2020. gadam; dienā un naktī aktīvajiem putniem, kas monitorējami ar akustiskajām uzskaitēm, laika periodā no 2015. līdz 2020. gadam.

FIGURE 1. Classification of population trends in birds of prey obtained by different methods. Black horizontal line means stable population, dashed line represents thresholds for statistical significance of linear classification.

rādītāju vērtībai – stabilai populācijai atbilst vērtība 1. Savukārt, ja šī vērtība ir mazāka par 1, tad populācijai ir tendence samazināties, bet, ja lielāka par 1 – pieaugt. Par populācijas pārmaiņu rādītāju klasifikācijas starptautiski pieņemto pieeju (Soldaat *et al.* 2007) iespējams uzzināt monitoringa atskaitē par 2020. gadu (Avotiņš jun. 2020).

Kā redzams 2. tabulā un 1. attēlā, meža pūcei populācija ir pieaugusi, zivjērglim un melnajam stārķim – samazinājusies. No citiem informācijas apkopojumiem redzams, ka zināmo teritoriju skaits zivjērglim ilgstošā laika periodā turpinājās pieaugt (Kalvāns 2019) un populācijas kritums šobrīd nav zināms. Iespējams, tas nav konstatēts, tomēr nevar izslēgt saasinātu īsās datu rindas ietekmi uz klasifikācijas rezultātu (analizētas 5 monitoringa sezonas, kas veido 4 saistību punktus, sugai ar

2. TABULA. Plēsīgo putnu populāciju pārmaiņu rādītāji – standartizēto uzskaitītu punktu nepilnīgas konstatēšanas modeļu rezultāti. Dienā aktīvajiem plēsīgajiem putniem, kas monitorējami ar vizuālajām uzskaitēm, laika periodā no 2014. līdz 2020. gadam; dienā un naktī aktīvajiem putniem, kas monitorējami ar akustiskajām uzskaitēm, laika periodā no 2015. līdz 2020. gadam.

TABLE 2. Population change indexes of birds of prey - results of models for incomplete detection from standardized census points.

Suga	Pārmaiņu tendence (S±SE)	Tendences klasifikācija
Zivjērglis	0,947±0,026	mērens samazinājums (p<0,05)
Ķīķis	0,981±0,101	neskaidra
Jūras ērglis	1,180±0,133	neskaidra
Niedru lija	0,985±0,045	neskaidra
Pļavu lija	1,002±0,190	neskaidra
Vistru vanags	1,091±0,164	neskaidra
Zvirbuļu vanags	0,945±0,098	neskaidra
Peļu klījāns	1,027±0,026	neskaidra
Mazais ērglis	1,004±0,066	neskaidra
Lauku piekūns	1,006±0,179	neskaidra
Bezdelīgu piekūns	1,014±0,117	neskaidra
Melnais stārķis	0,643±0,087	straujš samazinājums (p<0,05)
Apodziņš	1,097±0,084	neskaidra
Meža pūce	1,078±0,031	mērens pieaugums (p<0,05)
Urālpūce	1,022±0,106	neskaidra
Ausainā pūce	0,976±0,110	neskaidra
Bikšainais apogs	1,433±0,315	neskaidra

Melnais stārķis arī ir viena no plēsīgo putnu fona monitoringa mērķa sugām.

Metode
 Nepilnīga konstatēšana
 Standartpunkti TRIM

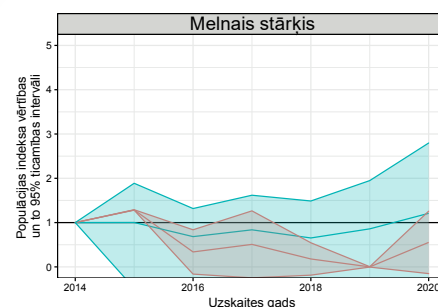

Foto: Andrejs Jesko

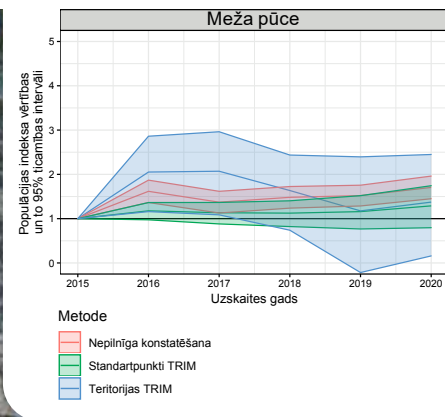

Foto: Pēteris Daknis

Kopš 2015. gada meža pūces populācija ir pieaugusi.

paaudžu nomaiņas laiku 11,6 gadi), jo sevišķi tāpēc, ka 2020. gada uzskaišu sezonā indekss ir atgriezies sākotnējā stāvoklī. Savukārt melnajam stārķim ir zināms ilgstošs samazinājums, bet meža pūce – populācijas fluktuācijas. Pārējām sugām pārmaiņu rādītāju klasifikācijas nav statistiski nozīmīgas.

Uzskaišu dati no standartizētajiem punktiem ir nozīmīgi sugu populāciju pārmaiņu aprēķināšanai. Tie ir lietojami populācijas lieluma noskaidrošanā, tomēr sniedz arī informāciju par valstī raksturīgajiem sugu sastopamības blīvumiem. Kopš 2015. gada monitoringa sezonu datu apkopojuma anketās ir paredzēta iespēja atzīmēt, vai parauglaukums ir pietiekami apsektots, lai konstatētu visas tajā sastopamās sugu ligzdošanas teritorijas vai arī droši apgalvotu, ka konkrētā suga teritorijā nav sastopama kā ligzdotāja. Šie konkrētām sugām pietiekami apsektie parauglaukumi un tajos izdalīto ligzdošanas teritoriju sadalījums ir izmantojams populācijas pārmaiņu rādītāja aprēķināšanā. Teorētiski – ja blīvuma dati ligzdošanas ziņās vienmēr ir iegūti vienādi un interpretēti

objektīvi, šis rādītājs ir precīzāks par standartpunktu rezultātu, tomēr tas ir daudzkārt laikietilpīgāks izejas datu ieguves ziņā (5–10 reizes). Līdz ar to retāk iegūts. 2020. gadā teritoriju kopējā skaita izmaiņu rādītājus bija iespējams aprēķināt deviņām sugām. Tomēr visi aprēķinātie rādītāji demonstrēja neskaidru tendenci.

Katras sugas atsevišķie populāciju pārmaiņu rādītāji apskatāmi 2. attēlā. Vairākumam dienas plēsīgo putnu sugu populāciju pārmaiņu rādītāji attēloti kopš 2014. gada, kad monitoringa tika sākts. Savukārt vairākumam pūču sugu tie attēloti no 2015. gada, kad uzskaites sāktas veikt ar standartizētu atskaņošanas tehniku un balss ierakstiem.

Nobeigumā vēlamies vēlreiz aicināt visus, kam ir interese un iespēja iesaistīties plēsīgo putnu monitoringā, pieteikties Latvijas Ornitoloģijas biedrībā vai pie šīs programmas koordinatoriem (kontakti raksta sākumā). Tāpat vēlreiz izsakām pateicību visiem uzskaišu dalībniekiem, kā arī Dabas aizsardzības pārvaldei, ar kuras finansiālu atbalstu visus šos gadus plēsīgo putnu monitoringa ir veikts!

Literatūra

Avotiņš jun. A. 2020. Plēsīgo putnu fona monitoringa. Gala atskaite par 2019. gadu. Rīga.

Avotiņš jun. A., Reihmanis J. 2016. Ligzdojošo plēsīgo putnu fona monitoringa 2014–2015. *Putni dabā* 73 (2016/1): 16–18.

Avotiņš jun. A., Reihmanis J. 2017. Ligzdojošo plēsīgo putnu fona monitoringa 2016. gadā. *Putni dabā* 77 (2017/1): 15–18.

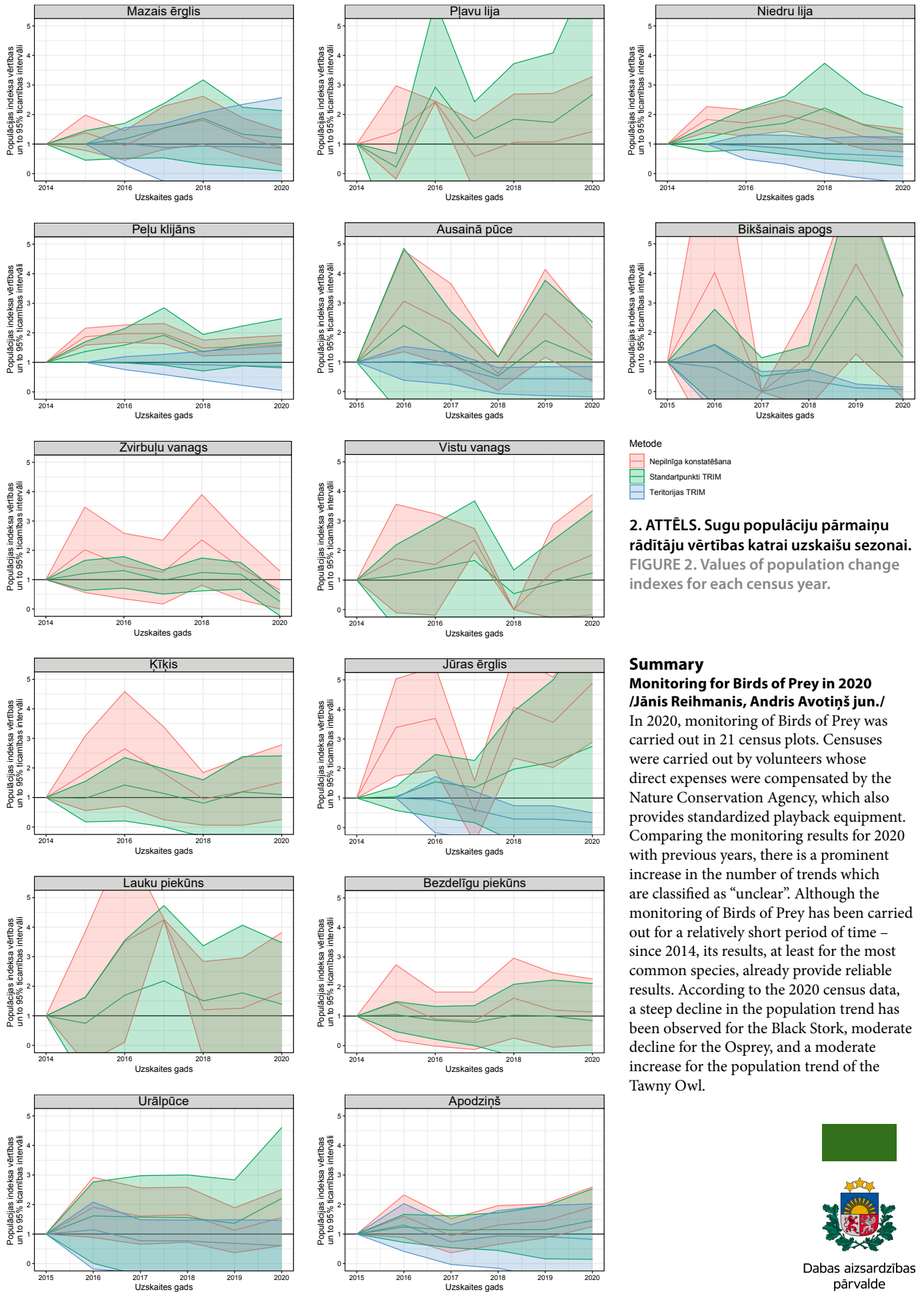
Avotiņš A., Reihmanis J. 2018. Noslēgusies ceturrtā plēsīgo putnu monitoringa sezona. *Putni dabā* 81 (2018/1): 18–20.

Avotiņš A., Reihmanis J. 2019. Plēsīgo putnu monitoringā iegūtas ziņas par 18 sugu populācijas pārmaiņu rādītājiem. *Putni dabā* 84 (2019/1): 14–17.

Avotiņš jun. A., Reihmanis J. 2020. Plēsīgo putnu monitoringa 2019. gadā. *Putni dabā* 87 (2020/1): 12–16.

Kalvāns A. 2019. Atskaite par zivjērgļa monitoringa Latvijā 2018. gadā. AS "Latvijas valsts meži", Rīga.

Soldaat L.L., Visser H., Roomen M., Strien A. 2007. Smoothing and trend detection in waterbird monitoring data using structural time-series analysis and the Kalman filter. *Journal of Ornithology* 148, 351–357. doi:10.1007/s10336-007-0176-7

2. ATTĒLS. Sugu populāciju pārmaiņu rādītāju vērtības katrai uzskaišu sezonai.
FIGURE 2. Values of population change indexes for each census year.

Summary
Monitoring for Birds of Prey in 2020
/Jānis Reiḥmanis, Andris Avotiņš jun./
 In 2020, monitoring of Birds of Prey was carried out in 21 census plots. Censuses were carried out by volunteers whose direct expenses were compensated by the Nature Conservation Agency, which also provides standardized playback equipment. Comparing the monitoring results for 2020 with previous years, there is a prominent increase in the number of trends which are classified as “unclear”. Although the monitoring of Birds of Prey has been carried out for a relatively short period of time – since 2014, its results, at least for the most common species, already provide reliable results. According to the 2020 census data, a steep decline in the population trend has been observed for the Black Stork, moderate decline for the Osprey, and a moderate increase for the population trend of the Tawny Owl.

Dabas aizsardzības pārvalde

Griežu skaits Latvijā pēdējos 5 gados strauji samazinās

PĀRSKATS PAR NAKTSPUTNU MONITORINGU LATVIJĀ 2020. GADĀ

OSKARS KEIŠS,
oskars.keiss@lu.lv

Labā ziņa bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā ir Eiropas Savienības 2019. gadā pasludinātais zaļais kurss (Green Deal), bet sliktā ziņa – ka, atstājot visu kā līdz šim, bioloģiskā daudzveidība turpinās samazināties, un, lai to mainītu, nepieciešamas daudzpusējas pārmaiņas (Leclère et al. 2020). Protams, lauksaimniecības intensifikācija atstāj iespaidu uz bioloģisko daudzveidību ne tikai Eiropas Savienībā, bet arī visā pasaulē (Zabel et al. 2019).

Bioloģiskās daudzveidības samazināšanās cēlonis lauku ainavā jau izsenis ir lauksaimniecības industrializācija. Pirmie pētījumi par to, ka griezies 19. gadsimta beigās sākušās izzušanas dēļ, ir atrodami Anglijā (Norris 1947), taču lauksaimniecības intensifikācija negatīvi, visticamāk, ietekmē visas dzīvo organismu grupas un arī mūsdienās, piemēram, tauriņus (Habel et al. 2019) un pelēkos zaķus (Langhammer, Grimm 2020).

2020. gada nogalē Eiropas Savienības parlamentā notika asas debātes par jauno kopējo lauksaimniecības politiku (jeb CAP – *Common Agricultural Policy*) periodam līdz 2027. gadam. Diemžēl, neskatoties uz ES zaļo kursu, praksē priekšlikumi, kas vērsti uz bioloģiskās daudzveidības aizsardzību, neguva atbalstu. Tā tas dalībvalstīs ir bijis arī līdz šim (piemēram, Slovēnijā: Šumrada et al. 2020). Jaunā kopējā lauksaimniecības politika patlaban – 2021. gada jūnijā – vēl nav galīgi pieņemta, taču gaidāmais Eiropas Parlamenta lēmums ir tikai formāls, ja nu vienīgi Eiropas Komisija

neatsauc jau pieņemto priekšlikumu. Vērojot lielsaimnieku lobiju darbību Eiropas Savienības kuluāros, es atceros teicienu, ko piedēvē indiāņiem – “Vai tiešām tikai tad, kad visi koki būs nocirsti, visas upes izsīkušas un visi dzīvnieki nogalināti, jūs sapratīsiet, ka naudu nevar ēst?”

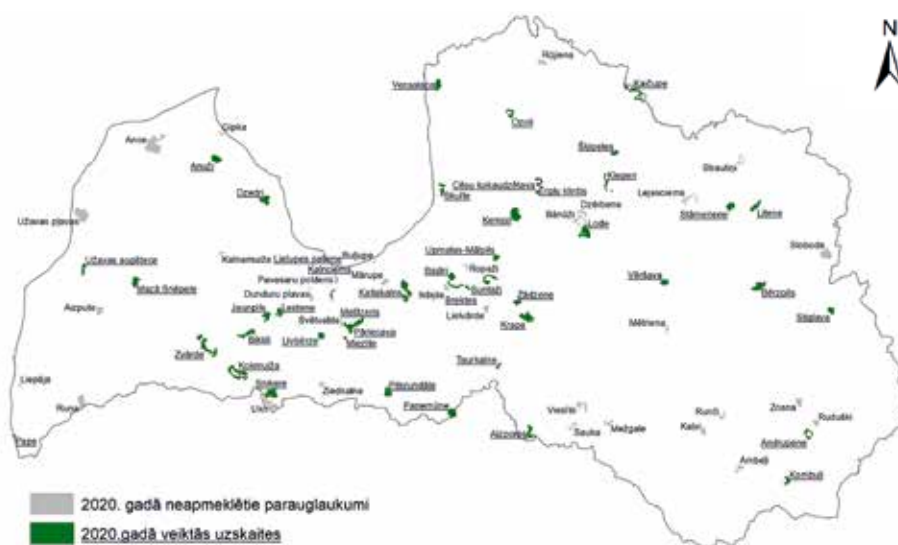
Šis ir kārtējais pārskats par naktsputnu monitoringu lauku ainavā Latvijā 2020. gadā. Šajā pētījumā ir iekļauti dati, kas ievākti 2006.–2020. gadā, griezes monitoringam Latvijā 2020. gada vasara bija jau 32. sezona. Tādējādi – šis ir viens no vecākajiem sabiedriskās zinātnes paraugiem Latvijā, kas iegūst arvien lielāku nozīmi gan Eiropā, gan pasaulē (Greenwood 2007).

Materiāls un metodes

Lauku pētījumu metodes ir sīki aprakstītas jau iepriekš (Keišs 2013). Šīs metodes apraksts ir pieejams arī tīmeklī, Latvijas Ornitoloģijas biedrības mājaslapā.

Tā kā uzskaites dažādos parauglaukumos tika veiktas ar neregulāriem pārtraukumiem, tad, lai izvērtētu griežu populācijas skaita attīstības tendences un novērtētu parauglaukumos notikušās biotopu izmaiņas, tika lietota monitoringa datu apstrādes programmas TRIM (*TREnds and Indeces for Monitoring data*) 3. versija (Pannekoek, van Strien 2001). Nīderlandes Statistikas biroja zinātnieki ir radījuši šo programmu tieši putnu monitoringa datu apstrādei, to iesaka Eiropas Putnu uzskaišu padome (*EBCC – European Bird Census Council*), un tā tiek plaši izmantota Eiropā (Gregory et al. 2019).

Pēc iepriekš minētajiem TRIM programmas nosacījumiem, gadskārtējo TRIM indeksu aprēķināšanā var izmantot tikai to parauglaukumu datus, kuros uzskaites ir veiktas vismaz divus gadus. Pēc 2020. gada sezonas griezei šādu parauglaukumu skaits periodā no 1989. līdz 2020. gadam

1. ATTĒLS. Griežu uzskaišu parauglaukumi Latvijā 2020. gadā.

FIGURE 1. Corncrake census plots in Latvia in 2020.

sasniedza 77, kopā šajā 32 gadu periodā griežu uzskaites veiktas 84 parauglaukumos (tātad – 7 vietās uzskaites veiktas tikai vienu gadu). 2020. gadā četri parauglaukumi tika iekārtoti no jauna un uzskaites tajos notika pirmo gadu.

Rezultāti un analīze

Naktspuṭnu uzskaites Latvijā 2020. gadā ir veiktas 45 parauglaukumos (1. attēls). Četros no tiem uzskaitītas tikai griezes, bet divos – tikai griezes un lakstīgalas, vēl vienā – tikai griezes un paipalas, un vēl vienā – griezes, paipalas un lakstīgalas (1. tabula). Atlikušajos 37 maršrutos teorētiski reģistrētas visas dzirdamās sugas, taču tas atkarīgs no brīvprātīgo novērotāju kvalifikācijas, piemēram, maršrutos, kuros nav konstatētas dažas parastas sugas, tās, visticamāk, nav atpazītas.

Foto: Rolands Linejs

Aizvien biežāk sastopamie rapšu lauki nav tie labākie puṭnu ligzdošanai.

1. TABULA. Naktspuṭnu uzskaišu maršrutos 2020. gadā konstatētās sugas.

TABLE 1. Recorded species of 2020 for nocturnal bird census.

Nr.p.k. No.	Suga Species	Konstatēta I vai II uzskaitē Species recorded	Kopējais maršrutu skaits* Total plots*
1.	Grieze <i>Crex crex</i>	39	45
2.	Lakstīgala <i>Luscinia luscinia</i>	32	40
3.	Purva ņauķis <i>Acrocephalus palustris</i>	29	37
4.	Kārķu ņauķis <i>Locustella naevia</i>	25	37
5.	Ceru ņauķis <i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	23	37
6.	Krūmu ņauķis <i>Acrocephalus dumetorum</i>	19	37
7.	Upes ņauķis <i>Locustella fluviatilis</i>	19	37
8.	Sloka <i>Scolopax rusticola</i>	18	37
9.	Meža pūce <i>Strix aluco</i>	17	37
10.	Ausainā pūce <i>Asio otus</i>	13	37
11.	Niedru strazds <i>Acrocephalus arundinaceus</i>	11	37
12.	Paipala <i>Coturnix coturnix</i>	9	39
13.	Lēlis <i>Caprimulgus europaeus</i>	9	37
14.	Seivi ņauķis <i>Locustella luscinioidea</i>	6	37
15.	Ķivīte <i>Vanellus vanellus</i>	6	37
16.	Ormanītis <i>Porzana porzana</i>	5	37
17.	Ezera ņauķis <i>Acrocephalus scirpaceus</i>	4	37
18.	Mērkaziņa <i>Gallinago gallinago</i>	3	37
19.	Lielais dumpis <i>Botaurus stellaris</i>	3	37
20.	Dzeguze <i>Cuculus canorus</i>	3	37
21.	Sila cirulis <i>Lullula arborea</i>	2	37
22.	Melnais mežastrazds <i>Turdus merula</i>	2	37
23.	Dziedātājstrazds <i>Turdus philomelos</i>	2	37
24.	Baltais stārķis <i>Ciconia ciconia</i>	1	37
25.	Mazais dumpis <i>Ixobrychus minutus</i>	1	37
26.	Bezdelīgu piekūns <i>Falco subbuteo</i>	1	37
27.	Laukirbe <i>Perdix perdix</i>	1	37
28.	Dumbrcālis <i>Rallus aquaticus</i>	1	37
29.	Ūdensvistiņa <i>Gallinula chloropus</i>	1	37
30.	Dzērve <i>Grus grus</i>	1	37
31.	Kuitala <i>Numenius arquata</i>	1	37
32.	Dzeltenais tārtiņš <i>Pluvialis apricaria</i>	1	37
33.	Purva tilbīte <i>Tringa glareola</i>	1	37
34.	Meža tilbīte <i>Tringa ochropus</i>	1	37
35.	Upes tilbīte <i>Actitis hypoleucos</i>	1	37
36.	Urālpūce <i>Strix uralensis</i>	1	37
37.	Lauku cirulis <i>Alauda arvensis</i>	1	37
38.	Sarkanrīklīte <i>Erithacus rubecula</i>	1	37
39.	Iedzeltenais ņauķis <i>Hippolais icterina</i>	1	37
40.	Žagata <i>Pica pica</i>	1	37

* Parauglaukumu skaits, kuros teorētiski suga skaitīta. / Count of sample plots where species could be recorded.

Kopā 45 parauglaukumos (2. attēls) reģistrētas 40 puṭnu sugas (1. tabula), no kurām apmēram 15–20 uzskatāmas par naktspuṭniem. 11 puṭnu sugas konstatētas 10 vai vairāk parauglaukumos – grieze (39 parauglaukumos no 45), lakstīgala (32 no 40), purva ņauķis (29 no 37), kārķu ņauķis (25 no 37), ceru ņauķis (23 no 37), upes ņauķis un krūmu ņauķis (19 no 37), sloka (18 no 37), meža pūce (17 no 37), ausainā pūce (13 no 37) un niedru strazds (11 no 37). Pārējās sugas novērotas deviņos un mazāk parauglaukumos, t.sk. 17 sugas reģistrētas tikai vienā parauglaukumā (1. tabula).

Tika aprēķinātas populācijas skaita tendences trim laika periodiem: 2006.–2020. gadam (2. tabula), kā arī 2010.–2020. gadam un 2015.–2020. gadam. Griezei ir aprēķināta arī tendence kopš šīs sugas monitoringa pētījumu sākuma no 1989. līdz 2020. gadam (parādīta 2. tabulā). Kā jau gaidāms, datu trūkuma dēļ visīsākajam periodam (2015–2020) astoņām sugām tendences ir neskaidras. Pārējiem diviem periodiem neskaidra tendence ir tikai trim sugām 2010.–2020. gadā: paipalai, ormanītim un niedru strazdam, bet 2006.–2020. gadā tikai divām: ormanītim un meža pūcei.

Griezi var biežāk dzirdēt, ne redzēt.

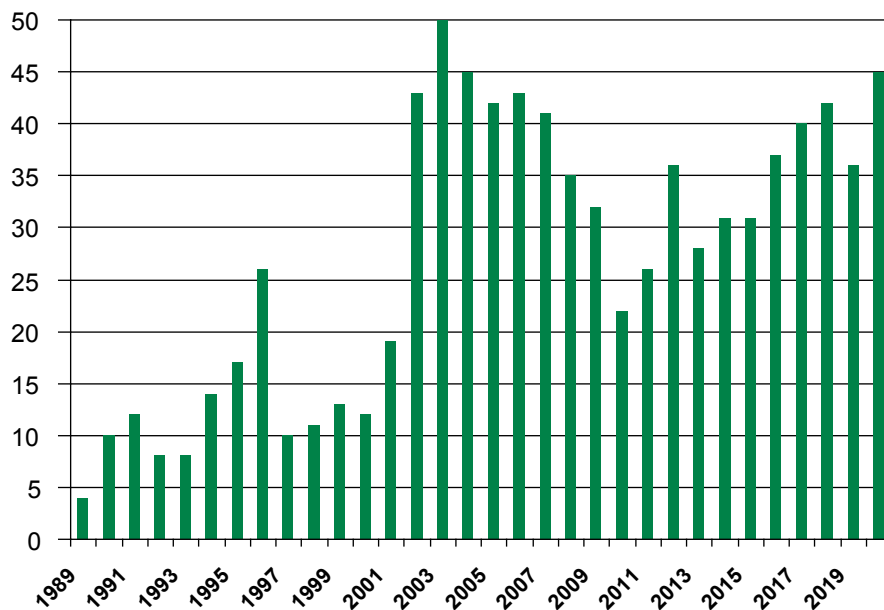
Mērens samazinājums kopš 2006. gada vērojams kārkļu ņauķim, niedru strazdam, griezei, paipalai, upes ņauķim, lakstīgalai un purva ņauķim. Stabila tendence ir ceru ņauķim. Mērens pieaugums: slokai, bet krūmu ņauķim – straujš pieaugums (2. tabula). Taču kopš 2015. gada divām sugām – griezei un upes ņauķim – ir vērojams straujš skaita samazinājums (2. tabula). Mērens samazinājums vērojams kārkļu ņauķim, bet mērens pieaugums – ceru ņauķim. Pārējām sugām pēdējo gadu tendence ir neskaidra.

Šādu skaita samazinājumu griezei es paredzēju jau pirms 15 gadiem

(Keišs 2006), jo ir skaidrs, ka griezes aizsardzību nodrošinātu tikai labvēlīga saimniekošana, nevis vien dažas aizsargājamas teritorijas. Lai gan pie mums ir izstrādāta metodika putniem nozīmīgu zālāju noteikšanā (Auniņš 2013), līdz šim vienīgā agrovides shēma, kas vērsta uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu zālajos Lauku attīstības plānā (Zemkopības ministrija 2018), ir

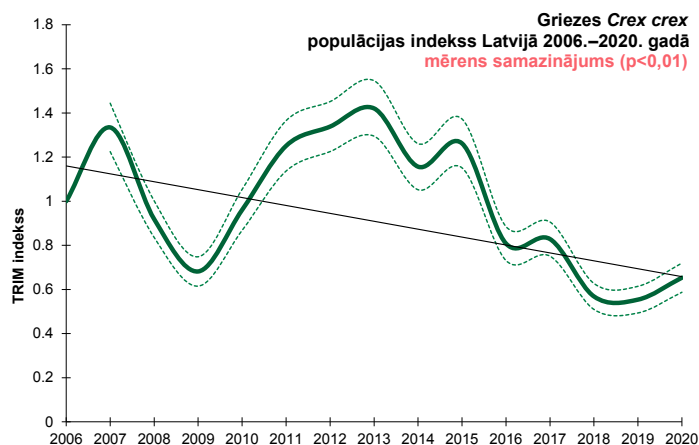
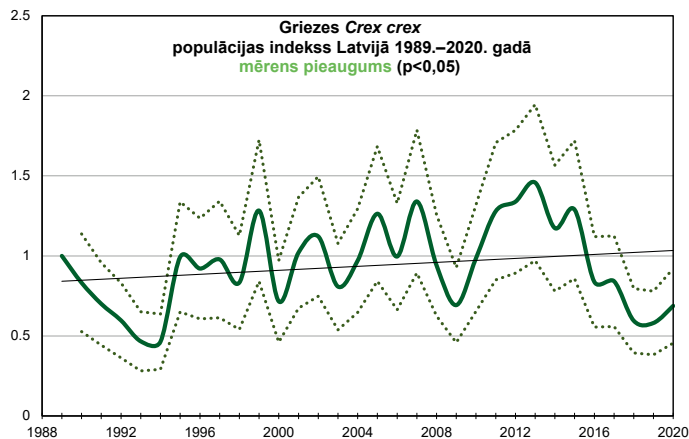
vērsta galvenokārt vai pat tikai uz botānisku vērtību aizsardzību un saglabāšanu. Taču dažādi biotehniskie pasākumi un apsaimniekošana ir nepieciešami arī dažādām putnu sugām, tāpēc ir pilnīgi skaidrs, ka jābūt VAIRĀKĀM agrovides shēmām –

katra ar savu prioritāti (dažādas augu sugas, agrie tārtiņveidīgie putni, grieze u. tml.). Arī teju visas pārējās šī pētījuma sugas ir atkarīgas no tieši uz putniem orientētiem pasākumiem Lauku attīstības programmas Agrovides plānā.

2. ATTĒLS. Ik gadu uzskaitīto griežu uzskaiti parauglaukumu skaits Latvijā 1989.–2020. gadā.

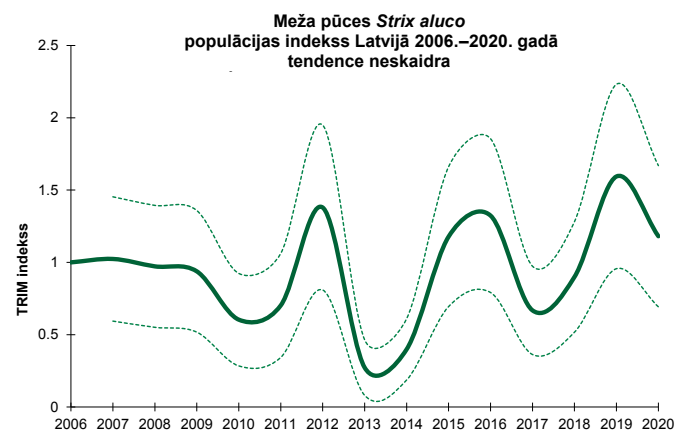
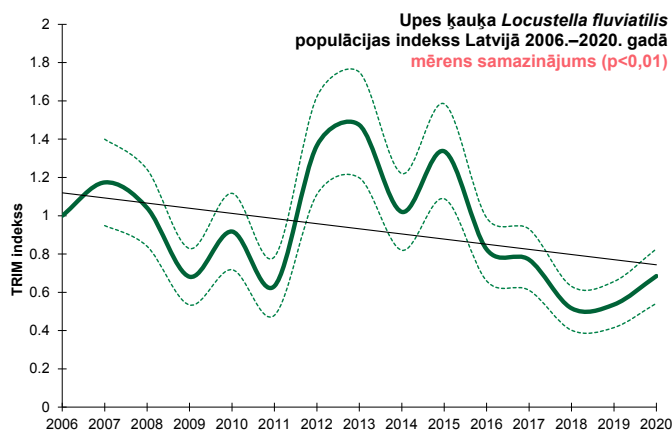
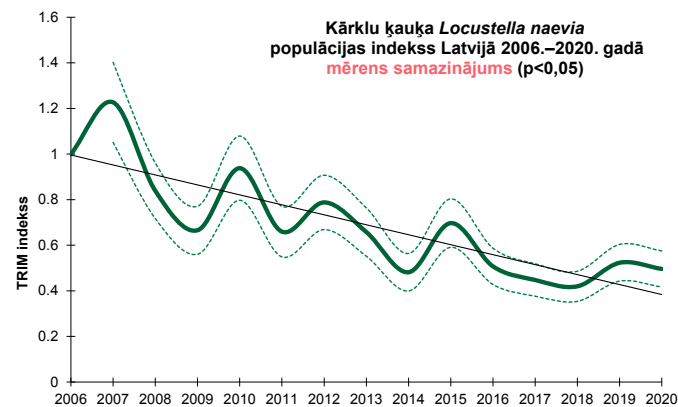
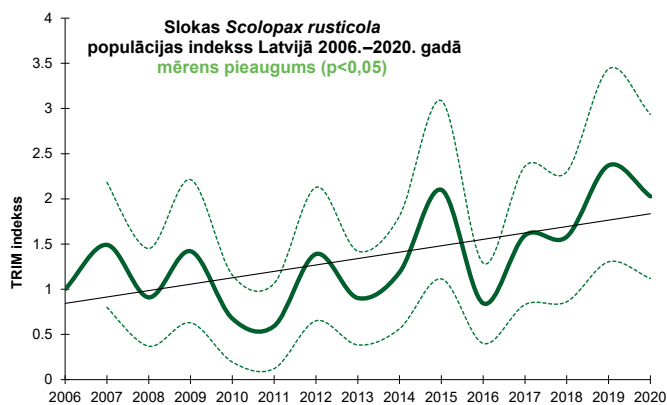
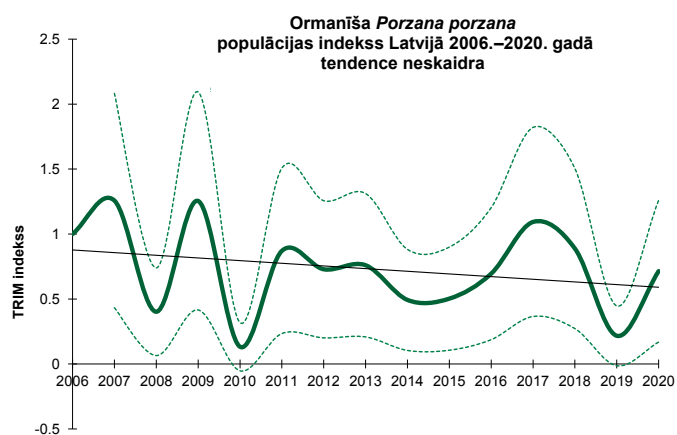
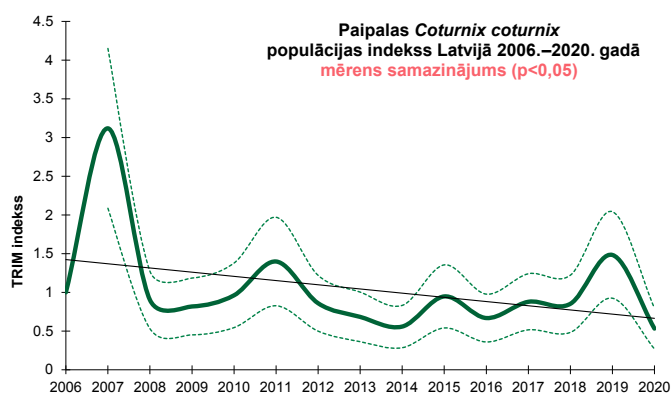
FIGURE 2. Count of sample plots for Corncrake census in Latvia 1989–2020.

2. TABULA. Naktsputnu populāciju indeksa pārmaiņu tendences Latvijā (2006–2020; griezei pārmaiņu tendences parādītas arī periodam no 1989. līdz 2020. gadam un no 2015. līdz 2020. gadam).

TABLE 2. Changing trends in the nocturnal bird population index in Latvia 2006–2020 (changing trends for Corncrake calculated for 1989–2020 and 2015–2020 as well).

Nr. p. k.	Sugas nosaukums latviski	Sugas nosaukums zinātniski	Tendence (S)	Standart-kļūda (SE)	Aprēķinam izmantoto parauglaukumu skaits, n	Tendences raksturojums	Statistiskā būtiskuma līmenis p
1.	Grieze	<i>Crex crex</i> 2015–2020	0,8742	0,0148	48	straujš samazinājums	<0,01
2.	Kārķļu ķauķis	<i>Locustella naevia</i>	0,9401	0,0072	48	mērens samazinājums	<0,01
3.	Niedru strazds	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	0,9476	0,0203	24	mērens samazinājums	<0,01
4.	Paipala	<i>Coturnix coturnix</i>	0,9609	0,0180	31	mērens samazinājums	<0,05
	Grieze	<i>Crex crex</i> 2006–2020	0,9631	0,0044	62	mērens samazinājums	<0,01
5.	Upes ķauķis	<i>Locustella fluviatilis</i>	0,9667	0,0100	48	mērens samazinājums	<0,01
6.	Ormanītis	<i>Porzana porzana</i>	0,9788	0,0363	15	neskaidra	–
7.	Lakstīgala	<i>Luscinia luscinia</i>	0,9800	0,0085	51	mērens samazinājums	<0,05
8.	Purva ķauķis	<i>Acrocephalus palustris</i>	0,9824	0,0080	48	mērens samazinājums	<0,05
9.	Ceru ķauķis	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	0,9907	0,0115	41	stabila	–
	Grieze	<i>Crex crex</i> 1989–2020	1,0067	0,0033	77	mērens pieaugums	<0,05
10.	Meža pūce	<i>Strix aluco</i>	1,0152	0,0190	29	neskaidra	–
11.	Sloka	<i>Scolopax rusticola</i>	1,0513	0,0238	30	mērens pieaugums	<0,05
12.	Krūmu ķauķis	<i>Acrocephalus dumetorum</i>	1,0966	0,0227	37	straujš pieaugums	<0,05

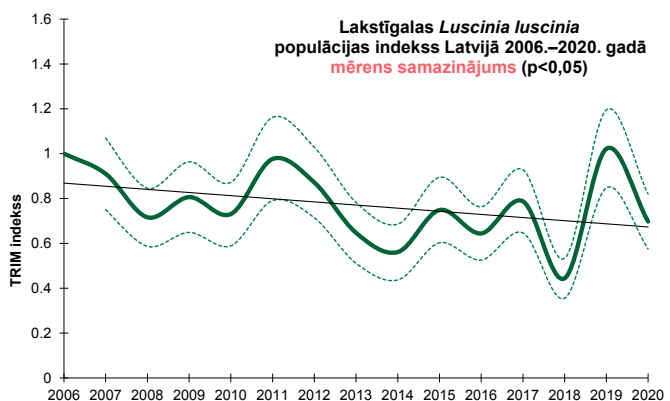
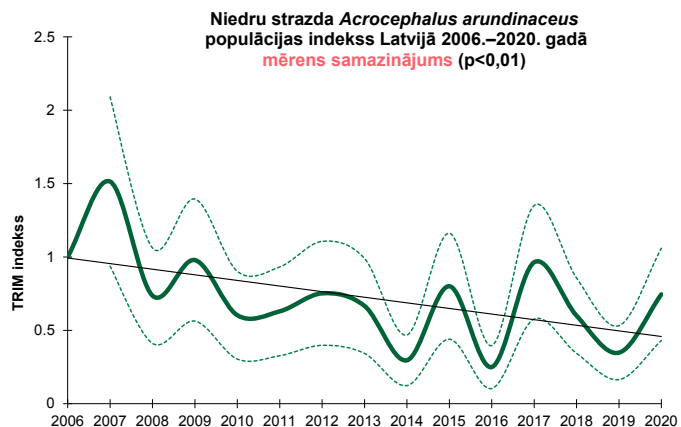
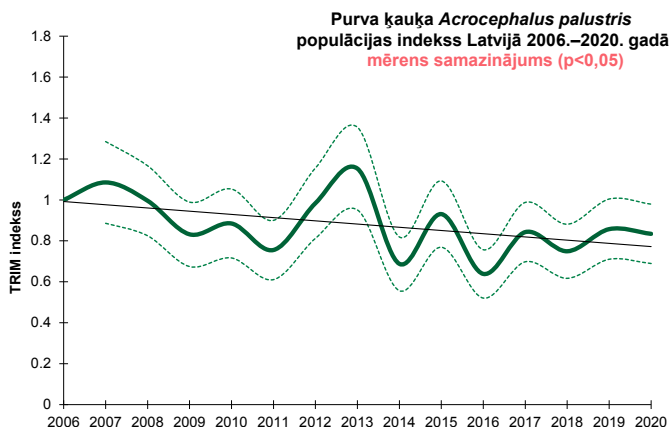
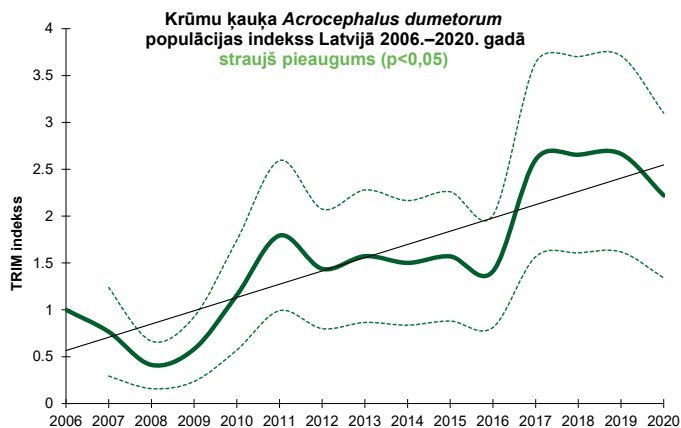
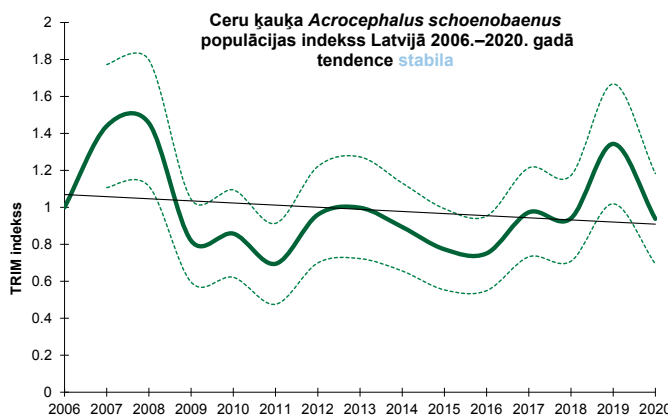

Foto: Rolands Linejs

Pateicības

Šo pētījumu 2014.–2020. gadā finansēja Latvijas Republikas Dabas aizsardzības pārvalde. Griezes un naktsputnu monitoringu periodā no 1989. gada līdz 2013. gadam ir finansējuši dažādi avoti, tajā skaitā līdz 1995. gadam, no 1997. līdz 2002., kā arī 2010. un 2011. gadā monitoringa nesauņēma nekādu finansiālu atbalstu, izņemot pašu novērotāju un koordinatoru personīgos līdzekļus.

2020. gadā naktsputnus ir uzskaitījuši šādi brīvprātīgie novērotāji, par ko tiem vislielākā pateicība: Viesturs Bahs, Agnese Balandiņa, Ķirts Baranovskis, Agate Baumanē, Aija

Lai ieraudzītu lakstīgalu, būs jābūt ļoti pacietīgam. Savukārt dziesmas baudīšanai atliek tikai klausīties.

Bensone, Jānis Bētiņš, Dmitrijs Boiko, Reinis Brusbārdis, Imants Brusbārdis, Ivo Dinsbergs, Toms Endziņš, Agnese Gaile, Anna Gintere, Arnis Ginters, Imants Jakovļevs, Valts Jaunzemis, Inese Kaminska, Elvijs Kantāns, Renāte Kaupuža, Arturs Kaupužs, Oskars Keišs, Mareks Kilups, Andris Klepers, Ilze Kukāre, Normunds Kukārs, Viesturs Ķerus, Imants Lapinskis, Edgars Laucis, Edgars Lediņš, Viesturs Leitholds, Andis Liepa, Ārija Ločmele, Jānis Ločmelis, Sintija Martinsone, Aivars Meinards, Iriša Mukāne, Dainis Nāburgs, Mārtiņš Platacis, Ainis Platais, Ivanda Ramane, Artis Strods, Matīss Stunda, Aivis Tjagunovičs, Viesturs Vīgants, Juris Vīgulis, Arnis Zacmanis, Ieviņa Zakrepska un Aija Zāgmane.

Foto: Rolands Līnejs

Ausainās pūces samērā bieži var sastapt atklātās ainavās. Īpaši dzirdami ir mazuļi.

Literatūra

- Auniņš A. 2013. Putnu BVZ noteikšana dabā. Grām.: Lārmanis V. (red.) Bioloģiski vērtīgo zālāju kartēšanas metodika. Sigulda, Dabas aizsardzības pārvalde: 24–36.
- Gregory R.D., Škorpilova J., Vorišek P., Butler S. 2019. An analysis of trends, uncertainty and species selection shows contrasting trends of widespread forest and farmland birds in Europe. *Ecological Indicators* 103: 676–687.
- Greenwood J.J. 2007. Citizens, science and bird conservation. *Journal of Ornithology* 148(S1): S77–S124.
- Habel J.C., Ulrich W., Biburger N., Seibold S., Schmitt T. 2019. Agricultural intensification drives butterfly decline. *Insect Conservation and Diversity* 12(4): 289–295.
- Keišs O. 2006. Lauksaimniecības pārmaiņu ietekme uz griezes *Crex crex* (L.) populāciju Latvijā: skaita dinamika, biotopu izvēle un populācijas struktūra. Disertācija. Latvijas Universitāte. 100. lpp.
- Keišs O. 2013. Naktsputnu uzskaites Latvijā 2006.–2012. gadā. *Putni dabā* 2013/3: 4–7.
- Langhammer M., Grimm V. 2020. Mitigating bioenergy-driven biodiversity decline: A modelling approach with the European brown hare. *Ecological Modelling* 416: 108914.
- Leclère D., Obersteiner M., Barrett M., Butchart S.H.M., Chaudhary A., De Palma A., DeClerck F.A.J., Di Marco M., Doelman J.C., Dürauer M., Freeman R., Harfoot M., Hasegawa T., Hellweg S., Hilbers J.P., Hill S.L.L., Humpenöder F., Jennings N., Krisztin T., Mace G.M., Ohashi H., Popp A., Purvis A., Schipper A.M., Tabeau A., Valin H., van Meijl H., van Zeist W.J., Visconti P., Alkemade, R., Almond, R., Bunting, G., Burgess, N.D., Cornell, S.E., Di Fulvio F., Ferrier S., Fritz S., Fujimori S., Grooten M., Harwood T., Havlík P., Herrero M., Hoskins A.J., Jung M., Kram T., Lotze-Campen H., Matsui T., Meyer C., Nel D., Newbold T., Schmidt-Traub G., Stehfest E., Strassburg B.B.N., van Vuuren D.P., Ware C., Watson J.E.M., Wu W., Young L. 2020. Bending the curve of terrestrial biodiversity needs an integrated strategy. *Nature* 585(7826): 551–556.
- McCullagh P., Nelder A.J. 1989. Generalized linear models, 2nd edition. Chapman & Hall, London.
- Norris C. A. 1947. Report on the distribution and status of the Corncrake. *British Birds* 40: 226–244.
- Pannekoek J., van Strien A.J. 2001. TRIM 3 manual: TRends and Indices for Monitoring data. Research paper No.: 0102. Statistics Netherlands, Voorburg. 58 p.
- Šumrada T., Lovec M., Juvančič L., Rac I., Erjavec E. 2020. Fit for the task? Integration of biodiversity policy into the post-2020 Common Agricultural Policy: Illustration of the case of Slovenia. *Journal for Nature Conservation*: 125804.
- Zabel F., Delzeit R., Schneider J.M., Seppelt R., Mauser W., Václavík T. 2019. Global impacts of future cropland expansion and intensification on agricultural markets and biodiversity. *Nature communications* 10(1): 1–10.
- Zemkopības ministrija 2018. Latvia – Rural Development Programme 2014–2020. https://www.zm.gov.lv/public/files/CMS_Static_Page_Doc/00/00/01/33/82/Programma.pdf; pēdējās izmaiņas 4.10.2018.

Summary

Monitoring of nocturnal birds on agricultural land in 2020 /Oskars Keišs/

The census in 2020 was done by volunteers in 45 plots, and it shows various tendencies regarding nocturnal bird population dynamics. There is a steep decline of the Corncrake *Crex crex* population during the last six years and a moderate decline since 2006. A moderate decline of populations since 2006 has also been recorded for the Common Grasshopper Warbler *Locustella naevia*, Great Reed Warbler *Acrocephalus arundinaceus*, Common Quail *Coturnix coturnix*, River Warbler *Locustella fluviatilis*, Thrush Nightingale *Luscinia luscinia*, Marsh Warbler *Acrocephalus palustris*. The only species with a stable population trend is the Sedge Warbler *Acrocephalus schoenobaenus*. The Eurasian Woodcock *Scolopax rusticola* has a moderate increase, but the Blyth's Reed Warbler *Acrocephalus dumetorum* has a steep increase. Trends of the other nocturnal birds are uncertain due to insufficient data.

Dabas aizsardzības pārvalde

Lasi par putniem!

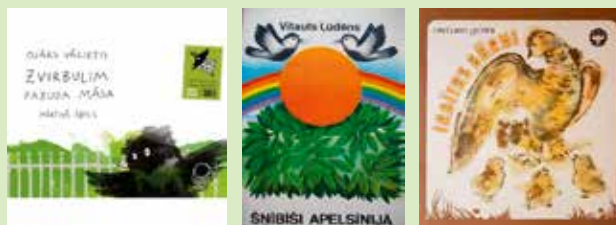
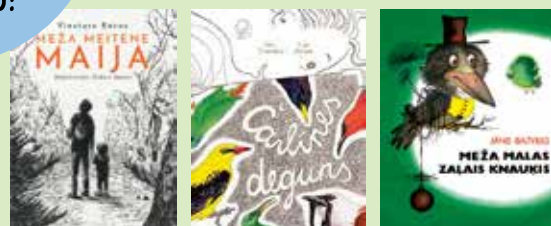
Lai rosinātu gados jaunāko putnu pētnieku interesi par putnu dzīvi, Latvijas Ornitoloģijas biedrība ir sagatavojusi ieteikumus, ko ir vērts turēt savā grāmatu plauktā vai meklēt bibliotēkas krājumos.

Iemācies
Putnu
balsis!

“Dārza putnu mazā dziesmu grāmata”
“Meža putnu mazā dziesmu grāmata”
“Putnu dziesmas” Jans Pedersens

Satiec
putnus dzejā,
pasakās un
stāstos!

Izzini
putnu sugas
un to dzīvi!

“Pasakas par putniem” Ansis Lerhis-Puškaitis
“Diži putni, mazi putni” tautasdziesmas
“Meža meitene Maija” Viesturs Ķerus
“Čarlīnes deguns” Ieva Samauska
“Meža malas zaļais knauķis” Jānis Baltvilks
“Zvirbulim pazuda māsa” Ojārs Vācietis
“Šņibīši Apelsinijā” Vitauts Lūdēns
“Irbītes bērni” Arturs Goba
“Bezdelīdzēns un zēns” Frīcis Bārda

“Sarunas par putniem” Jānis Baltvilks
“Par putniem” Andžejs Kruševičs
“Lielā putnu grāmata” Juvals Zommers
“Putnu dzīve” Moriss Bērtons
“Mazākie klasē” Jānis Brikmanis
“Putnu grāmata” Kārlis Grigulis
“Putnu vērošana. Ceļvedis dabā”
“Mazā zilīte un viņas draugi” F. Reihenštetere, H.G. Dēriņgs
“Latvijas meža putni”
“Latvijas lauku putni”
“Latvijas ūdeņu putni”

NĒ

Nē, lielākoties bezdelīgas gadu no gada mēdz atgriezties savā vecajā, no dubļiem būvētajā ligzdā un atjaunot to.

NĒ

Nē, svīres lidojumā savus garos sirpjveida spārnus nepieklauj ķermenim.

JĀ

Jā, svīre gandrīz visu mūžu pavada lidojumā – tā gan ēd, gan dzer, gan vāc materiālus ligzdai, gan guļ lidojumā.

NĒ

Nē, kūko tikai dzegužu tēviņi, lidojumā vai tupot koku galotnēs.

JĀ

Jā, bezdelīga ir Igaunijas nacionālais putns.

NĒ

Nē, bezdelīga barojas ar kukaiņiem, medījot tos lidojumā. Turklāt lidojumā spēj pat pabarot mazuļus.

JĀ

Jā, krastu čurkstes ligzdo kolonijās, kas var sastāvēt pat vairāk nekā no 100 pāriem. Tās izrok tuneļus sausos, augstos krastos vai smilšu uzbērumos.

NĒ

Nē, bišu dzeņi ligzdo alās smilšainos stāvkastos, visbiežāk kolonijās.

NĒ

Nē, košais bišu dzenis, kuram abi dzimumi izskatās gandrīz vienādi, pieder pie zaļvārņveidīgo kārtas.

JĀ

Jā, lielākoties baltie stārķi pārvietojas, izmantojot karstā gaisa masas virs sauszemes teritorijām.

JĀ

Jā, baltais stārķis ir Lietuvas nacionālais putns.

JĀ

Jā, ja ligzdai tuvosies iespējamais ienaidnieks, smilšu tārtiņš dosies prom no ligzdas vietas, ar izsaucieniem cenšoties pievērst uzbrucēja uzmanību un notēlojot, ka putnam ir savainots spārnus.

Svīre

Apus apus

Vai svīre ir
ir viena no
labākajām
lidotājām
pasaulē?

Svīre

Apus apus

Vai svīres
lidojumā
piekļauj spārnus
ķermenim?

Bezdelīga

Hirundo rustica

Vai bezdelīga katru gadu
visbiežāk būvē jaunu ligzdu?

Bezdelīga

Hirundo rustica

Vai bezdelīga barojas ar
sēklām?

Bezdelīga

Hirundo rustica

Vai bezdelīga ir Igaunijas
nacionālais putns?

Dzeguze

Cuculus canorus

Vai kūko gan dzegužu
mātītes, gan tēviņi?

Bišu dzenis

Merops apiaster

Vai bišu dzenis pieder
pie dzeņveidīgo
kārtas?

Bišu dzenis

Merops apiaster

Vai bišu dzenis
ligzdo koku dobumos?

Krastu čurkste

Riparia riparia

Vai krastu
čurkstes
ligzdo
kolonijās?

Smilšu tārtiņš

Charadrius hiaticula

Vai smilšu
tārtiņš
uzbrucēja
uzmanību
novērsīs tēlojot,
ka tam ir
savainots spārnis?

Baltais stārķis

Ciconia ciconia

Vai baltais
stārķis ir
Lietuvas
nacionālais
putns?

Baltais stārķis

Ciconia ciconia

Vai baltie
stārķi migrējo
pārvietojas
lielākoties virs
sauszemes?

